

Algemeen ambtsbericht Sudan

mei 2005

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
070-3485964

31 mei 2005

	<i>Pagina</i>
Inhoudsopgave	
1 Inleiding	4
2 Landeninformatie	5
2.1 Basisgegevens	5
2.1.1 Land en Volk	5
2.1.1.1 Talen	6
2.1.1.2 Namen	7
2.1.2 Geschiedenis	9
2.1.3 Staatsinrichting	12
2.2 Politieke ontwikkelingen	16
2.3 Veiligheidssituatie	26
2.3.1 Situatie in het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan	28
2.3.2 Situatie in het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan	30
2.3.3 Overzicht veiligheidssituatie	38
2.4 Sociaal-economische situatie	40
3 Mensenrechten	42
3.1 Juridische context	42
3.1.1 Verdragen en Protocollen	42
3.1.2 Nationale wetgeving	43
3.2 Toezicht	43
3.3 Naleving en schendingen	46
3.3.1 Vrijheid van meningsuiting	47
3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	50
3.3.3 Vrijheid van godsdienst	53
3.3.4 Bewegingsvrijheid	57
3.3.5 Rechtsgang	64
3.3.6 Arrestaties en detenties	66
3.3.7 Mishandeling en foltering	69
3.3.8 Verdwijningen	71
3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden	71
3.3.10 Doodstraf	72
3.4 Positie van bijzondere groepen	73
3.4.1 Dienstplichtigen en militairen	73
3.4.2 Vrouwen	79
3.4.3 Slavernij en ontvoeringen	84
3.4.4 Homoseksuelen	86
3.4.5 Gemengde huwelijken	87
4 Migratie	88
4.1 Opvang van binnenlands ontheemden	88
4.2 Opvang van vluchtelingen in de regio	95
4.3 Minderjarigen	97

4.4	Activiteiten van internationale organisaties	102
4.5	Beleid van andere Europese landen	104
5	Samenvatting	106
	Bijlage(n)	108
I	Kaart van Sudan	108
II	Literatuurlijst	109
III	Politieke en militaire organisaties	114
IV	Andere afkortingen	122
V	Identiteits- en reisdocumenten	124
VI	Overzicht rechterlijke macht	127
VII	Procedures dienstplicht	133
VIII	Procedures onderwijs	136
IX	Leger, politie en veiligheidsdiensten	137

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Sudan beschreven voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Sudan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Sudan: het laatste algemeen ambtsbericht Sudan is uitgebracht op 30 september 2004. Dit algemeen ambtsbericht beslaat de periode van oktober 2004 tot en met mei 2005.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordigingen in de regio en in Europa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. Waar in dit ambtsbericht wordt verwezen naar openbare bronnen, is de tekst in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een korte beschrijving van de geografie, bevolking en geschiedenis van Sudan.

In hoofdstuk drie zijn relevante ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten opgenomen. Na een overzicht van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Sudan partij is, komen de mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt een beschrijving van naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Tenslotte wordt de positie van enkele specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen in de regio en de positie en opvang van (alleenstaande) minderjarigen aan de orde, evenals het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Sudan en activiteiten van internationale organisaties.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

Tenslotte zijn bij het algemeen ambtsbericht een aantal bijlagen gevoegd.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en Volk

De naar schatting¹ 38 miljoen inwoners van Sudan kunnen worden ingedeeld in circa 600 stammen. Er bestaat een grote verscheidenheid aan etniciteiten en het aantal talen dat in Sudan wordt gesproken is meer dan 100².

Sudan kent 26 deelstaten. Op grond van de administratief-bestuurlijke indeling van 1994³ worden 16 deelstaten tot Noord-Sudan gerekend en 10 tot Zuid-Sudan. Noord-Sudan is in handen van de regering in Khartoem (met uitzondering van een gedeelte van het Nuba gebergte), maar Zuid-Sudan is de facto in handen van rebellen; met dien verstande dat de meeste grotere plaatsen (garnizoensplaatsen) en hun directe omgeving in Zuid-Sudan onder controle staan van de regering, waardoor de cultuur en het taalgebruik in die grotere plaatsen een sterke Arabische invloed heeft ondergaan.

In het gedeelte dat kan worden aangeduid als (het administratief-bestuurlijke) Noord-Sudan mengden Arabische stammen zich vanaf de zevende eeuw met de reeds in het gebied woonachtige Afrikaanse volken. Onder meer door onderlinge huwelijken vond op grote schaal arabisering en islamisering plaats van deze noordelijke Afrikaanse volken, en was na de dertiende eeuw het christendom vrijwel verdwenen uit het noorden van het huidige Sudan. Thans is circa 90 % van de bevolking in dit deel van Sudan moslim. Zwart-Afrikaanse (niet-Arabische maar wel grotendeels islamitische) stammen en bevolkingsgroepen in het noorden van Sudan zijn onder andere de Beja, de Fur, de Nubiërs en volkeren die heden ten dage gezamenlijk tot de Nuba gerekend worden. In de regio Khartoem verblijven daarnaast circa twee miljoen ontheemden die uit het zuiden en voor een kleiner deel uit het westen afkomstig zijn en hoofdzakelijk animistisch of christelijk zijn. Tot slot wonen in Noord-Sudan circa 150.000 koptische christenen.

---

¹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices Sudan 2004*, februari 2005

² In de 14e editie van de *Ethnologue* wordt een aantal van 134 'levende talen' genoemd.

³ De administratief-bestuurlijke indeling van februari 1994 maakt de volgende indeling. Noord-Sudan: Northern, Darfur (Northern, Western en Southern), Kordofan (Northern, Western en Southern), Red Sea, Nile, Khartoum, Kassala, El Gezira, Gedaref, White Nile, Blue Nile en Sennar (zie de landkaart in bijlage 1). Zuid-Sudan: Bahr el-Ghazal (Northern en Western), Unity (of: Wehida), Warap, Lakes (of: Buheyra), Upper Nile, Jonglei, Equatoria (Western en Eastern) en Bahr el Jebel. De leefgebieden van de zuidelijke niet-Arabische stammen komen veelal niet exact overeen met de grenzen van het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan. Partijen verschillen mede op grond hiervan van mening waar de grens van 'Zuid-Sudan' ligt, hetgeen ook een struikelblok bij de vredesonderhandelingen is (Minority Rights Group International Report, *Sudan: Conflict and minorities*, juli 1995).

In (het administratief-bestuurlijke) Zuid-Sudan leven overwegend zwart-Afrikaanse stammen, waarvan de Dinka, Nuer en Shilluk de omvangrijkste zijn. De religie van deze stammen is overwegend animistisch (circa 70%) of christelijk (circa 20%), en de cultuur verschilt wezenlijk van die van het Arabische en gearabiseerde bevolkingsdeel in het noorden.⁴

2.1.1.1 Talen

De nationale of officiële taal van Sudan is het standaard Arabisch. Als moedertaal spreken Sudanese de taal van hun etnische groep. Degenen die een andere taal dan Arabisch als moedertaal hebben, beheersen in de regel een vorm van Arabisch als tweede taal.

In Noord-Sudan worden verschillende varianten van ‘Noord-Sudanees gesproken Arabisch’ gebruikt in de communicatie tussen bevolkingsgroepen met verschillende moedertalen. In Noord-Sudan is de moedertaal hetzij een vorm van ‘Noord-Sudanees gesproken Arabisch’ hetzij de taal van de eigen etnische groep. Ook in Zuid-Sudan spreekt men de taal van de eigen etnische groep als moedertaal, en beheerst iedereen dus de taal van tenminste één etnische groep. In de dagelijkse communicatie tussen sprekers van verschillende moedertalen worden als voertalen het Juba-Arabisch of andere varianten van ‘Zuid-Sudanees gesproken Arabisch’ gebruikt, dan wel de talen van lokale etnische groepen. Het Juba-Arabisch is een vereenvoudigde vorm van het Arabisch. Zuid-Sudanezen, met name degenen die een schoolopleiding hebben gevolgd en/of in stedelijke centra wonen, kunnen in meerdere of mindere mate het standaard Arabisch en/of het Engels beheersen. Het standaard Arabisch, het ‘Noord-Sudanees gesproken Arabisch’ en het Engels zijn in Zuid-Sudan echter geen wijdverbreide talen en zijn niet toereikend voor communicatie in het dagelijkse leven. In contacten tussen opgeleide (Zuid-) Sudanese en buitenlanders kan wel gebruik worden gemaakt van het Engels.⁵

---

⁴ Koninklijk Instituut voor de Tropen, [Landenreeks Sudan](#).

⁵ Deze beschrijving was ook al van toepassing voor de perioden beschreven in de algemene ambtsberichten van 23 december 1999, 31 maart 2001 en 17 september 2002. De tekst, zoals opgenomen in de twee eerstgenoemde algemene ambtsberichten (*‘De bewoners van dit deel van Sudan gebruiken, naast lokale stamtalen en het Arabisch (dwz een specifiek dialect), het Engels als voertaal.’*) kan weliswaar de indruk wekken dat Engels in Zuid-Sudan een voertaal is die in het dagelijks leven door Sudanese onderling gebruikt wordt. Dit is echter niet het geval. In dit verband merk ik op dat de summere informatie die werd verstrekt in oudere ambtsberichten dateert uit een periode waarin de relevantie van gedetailleerde gegevens over de taalsituatie in Sudan niet duidelijk was.

Bovenstaande aangepaste tekst dient de in de drie eerdere ambtsberichten gebruikte zinsnede te vervangen. Zie hiervoor de brief aan de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie van 12 juni 2003 (DPV/AM-744273/03).

2.1.1.2 Namen

Voor de van overheidswege gehanteerde noteringswijze van Sudanese namen kan uitgegaan worden van de identiteitskaart en het nationaliteitscertificaat.⁶ De noteringswijze van namen is voor beide documenten hetzelfde. In Sudan dient men zich normaliter te legitimeren met een identiteitskaart of een paspoort.⁷

- Identiteitskaart

Om een identiteitskaart te verkrijgen dient betrokkene bij de bevoegde instantie een aanvraagformulier in te vullen. Op het formulier kunnen - wanneer het een nieuwe kaart betreft - de volgende namen dan wel namenreeksen worden aangegeven:⁸

- namenreeks vader (al-ism al-rub'i)
- namenreeks moeder (ism al-walida -al-rub'i)
- bijnaam, (al-laqab), ook wel vertaald als roepnaam
- familienaam (al-'a'ila), ook wel vertaald als geslachtsnaam

De gegevens die op het formulier worden ingevuld, komen niet alle op de identiteitskaart. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen nieuwe en oude identiteitskaarten. De nieuwe, door de computer gefabriceerde identiteitskaart biedt ruimte aan de vier namen van vaderszijde en de vier namen van moederszijde. De oude, handgemaakte identiteitskaarten vermelden minder gegevens: de namen van de betrokken persoon, zijn/haar vader en zijn/haar grootvader en mogelijk ook de vierde naam (overgrootvader). Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat minder nauwgezette Sudanese ambtenaren weleens volstaan met de notering van twee namen op een kaart in plaats van drie.

Namenreeks van vaderszijde

De namenreeks van vaderszijde is als volgt opgebouwd: naam van betrokkene, naam van de vader, naam van de grootvader en eventueel de naam van de overgrootvader.

---

⁶ Beide documenten zijn veel voorkomende documenten. Bovendien is de relevante regelgeving voor deze documenten op federaal niveau bepaald. Voor het nationaliteitscertificaat geldt bovendien dat het dient te worden overgelegd bij de aanvraag van andere documenten (zoals bijvoorbeeld het paspoort) en derhalve fungeert als basisdocument.

⁷ Het paspoort is niet separaat onderzocht, omdat voor de aanvraag hiervan het nationaliteitscertificaat dient te worden overgelegd.

⁸ De aanvrager is in ieder geval verplicht de namenreeks van vader en moeder op het formulier in te vullen.

Namenreeks van moederszijde

Omdat namen veel voorkomend kunnen zijn, gaan de Sudanese autoriteiten geleidelijk over op een uitgebreider noteringssysteem waarbij ook de namenreeks van moederszijde wordt opgeschreven, te weten de naam van de moeder, naam van de vader van de moeder, naam van de grootvader van de moeder en eventueel de naam van de overgrootvader van de moeder.

Bijnaam (roepnaam)

De Sudanese bijnaam is enigszins vergelijkbaar met de Nederlandse roepnaam. Een voorbeeld van een bijnaam is Abu Muhammad (de vader van Muhammad).

Familienamen (geslachtsnamen)

Geslachtsnamen zoals die gangbaar zijn in Nederland, zijn in Sudan zeldzaam. Niettemin circuleert er een beperkt aantal familienamen, zoals Mahdi, Mirghani en Al-'Attabani. Het betreft doorgaans oude en bekende families.

- Nationaliteitscertificaat

Van het nationaliteitscertificaat is een nieuwe versie in omloop die eruit ziet als een pasje. Naast deze nieuwe uitgave is er nog altijd het oude certificaat. Op de nieuwe kaart is de namenreeks van vaderszijde en moederszijde vermeld. Op het oude certificaat is alleen de namenreeks van vaderszijde vermeld. De namenreeksen zijn dezelfde als bij de identiteitskaart.

Christelijke namen - kerkelijke registratie van namen

Zuid-Sudanezen die zijn bekeerd krijgen een christelijke naam die naast de traditionele naam kan worden gebruikt. De naam Lam wordt dan uitgebreid tot bijvoorbeeld John Lam. Voor de Sudanese autoriteiten worden beide als eerste deel van de namenreeks beschouwd (naam van betrokkene). Een namenreeks wordt dan bijvoorbeeld John Lam (1e deel) Akol (2e deel) Madiot (3e deel). De katholieke kerk in Sudan heeft een register van huwelijksaktes. Dit huwelijksregister bevestigt dat Sudanezen een namenreeksen hanteren. Niettemin komt het een enkele keer voor dat de namenreeks slechts twee generaties (naam van betrokkene en van de vader) vermeldt in plaats van drie (betrokkene, vader en grootvader).

Huwelijk

Vrouwen nemen niet de namenreeks over van hun echtgenoot. Eventueel zou de vrouw wel een bijnaam kunnen vermelden bij registratie.

Gebruik van namen in het dagelijks leven

Over het gebruik van namen in het dagelijks leven kan het volgende worden opgemerkt.

In Noord-Sudan is de algemene regel dat men een namenreeks (van vaderszijde) gebruikt van drie, mogelijk vier generaties. Vrouwen blijven na hun huwelijk hun eigen namenreeks (van vaderszijde) gebruiken. Niettemin kunnen er op deze regel uitzonderingen zijn. Zo is van Darfur bekend dat sommigen refereren aan hun stamnaam of drie namen voor één generatie hebben.⁹

In Zuid-Sudan is de situatie minder duidelijk. Een aantal geraadpleegde bronnen stelt dat ook hier de algemene regel is dat men een namenreeks heeft van drie of vier generaties. Een andere bron stelt echter dat namenreeksen in Zuid-Sudan geen algemene regel zijn. Namenreeksen zijn volgens deze bron weliswaar in opkomst maar er zijn in Zuid-Sudan talrijke varianten van naamgeving gangbaar.

2.1.2 Geschiedenis

Tijdens de ‘*scramble for Africa*’ gedurende de laatste decennia van de 19e eeuw, kwam Sudan onder Brits gezag. Als gevolg van de ongelijke behandeling door de Britten verslechterden de betrekkingen tussen Noord- en Zuid-Sudan. In het islamitische noorden schakelden de Britten lokale sjeiks in bij hun indirecte bestuur. Het zuiden, waar de nieuwe ‘*Southern Policy*’ werd gevoerd, werd apart behandeld teneinde te voorkomen dat het nationalisme, dat in Egypte al vaste voet had gekregen, zich via Noord-Sudan naar het zuiden en de overige Britse bezittingen in Oost-Afrika zou uitbreiden. De nadruk in dit beleid op de lokale etnische en culturele waarden in het zuiden had tot gevolg dat de verspreiding van de islam effectief werd geblokkeerd. Onderwijs en economische ontwikkeling werden verwaarloosd en de handel bleef in Noord-Sudanese handen. Toen in de jaren veertig van de vorige eeuw de eerste politieke partijen werden opgericht¹⁰ en de roep om onafhankelijkheid sterker werd, lieten de Britten deze ‘*Southern Policy*’ los. Op 19 december 1955 riep het Sudanese parlement unaniem de onafhankelijkheid uit.

---

⁹ Een voorbeeld van een stamnaam is Muhammad Beni Halba. In dit geval is Muhammad de gegeven naam en Beni Halba de stamnaam. Volledigheidshalve dient te worden opgemerkt dat men soms refereert aan een dorp, een streek of een waardevol voorwerp (bijvoorbeeld een steen) in plaats van een stam.

Ingeval betrokkene de namenreeks A-B-C-D opgeeft en de generatie van zijn vader kent drie namen dan betekent dit dat B-C-D betrekking heeft op de drie namen van de generatie van zijn vader.

¹⁰ Begin jaren veertig van de vorige eeuw formuleerde een nationale beweging, de ‘*Graduates General Congress*’, de eis van zelfbeschikking. In 1943 viel deze beweging uiteen en ontstonden de *National Unionist Party* (NUP, de voorloper van de huidige *Democratic Unionist Party*, DUP) en de *Umma Party* (UP). De NUP, gesteund door de *Khatmiya*-sekte, stond eenheid met Egypte voor en had haar economische basis in de handel. De UP die nauwe banden met de *Ansar*-broederschap had, wilde volledige onafhankelijkheid en steunde vooral op landeigenaren en Arabische stamhoofden in het westen. Een derde hoofdstroming, die ook in andere landen voorkwam, werd de Moslim Broederschap. Deze zou in Sudan als *National Islamic Front* (NIF) een hoofdrol in de Sudanese politiek gaan spelen.

De geschiedenis na de onafhankelijkheid kenmerkt zich door periodes van chronische instabiliteit en gewelddadige interne conflicten. Civiele regeringen en militair bestuur wisselden elkaar af; de politieke en economische macht berustte bij een kleine elite afkomstig uit de Arabische gemeenschap in het noorden. Toen de Sudanese regering in juni 1989 op het punt stond de uitgangspunten vast te leggen voor een vredesregeling met het zuiden, zette een groep officieren onder leiding van de huidige president Al-Bashir de democratisch gekozen regering via een militaire staatsgreep af.

Sinds de onafhankelijkheid in 1956 is Sudan - met een onderbreking tussen 1972 en 1983 - in een complexe burgeroorlog verwickeld. Deze burgeroorlog heeft politiek-economische, religieuze en culturele oorzaken en speelt zich af op de scheidslijn van de Arabische wereld en Sub-Sahara Afrika. Het land is verdeeld in een islamitisch noorden, grotendeels beheerst door de Sudanese overheid en een voornamelijk christelijk/animistisch zuiden, vooral in handen van de rebellenbeweging SPLM/A. Het conflict tussen de regering en de SPLM/A wordt verder gecompliceerd door, al dan niet tribale, lokale conflicten. Ook de vondst en exploitatie van olie in met name Zuid-Sudan speelt in het conflict een belangrijke rol.

De Sudanese regering en de SPLM/A sloten in januari 2002 een overeenkomst inzake een staakt-het-vuren voor het Nubagebergte.

Op 15 oktober sloten beide partijen een staakt-het-vuren overeenkomst voor Zuid-Sudan.¹¹ Deze staakt-het-vuren-overeenkomst werd op 4 februari 2003 uitgebreid met een addendum, waarbij tevens een *Verification and Monitoring Team* (VMT) werd ingesteld.¹²

Hoewel er begin 2003 met name in Western Upper Nile opnieuw hevig werd gevochten en er ook na 4 februari 2003 berichten bleven over schendingen van de staakt-het-vuren-overeenkomst, betekende de overeenkomst voor Zuid-Sudan op militair gebied een periode van relatieve rust.

De vredesonderhandelingen tussen noord en zuid onder auspiciën van de *Intergovernmental Authority on Development* (IGAD)¹³, begonnen in 1993. In juli

---

¹¹ Deze staakt-het-vuren overeenkomst gold in feite voor alle gebieden in Sudan waar beide partijen en hun geallieerden tegenover elkaar stonden.

¹² Dit team houdt toezicht op de staakt-het-vurenovereenkomst van 15 oktober 2002 en onderzoekt schendingen van de overeenkomst. Ook houdt het VMT toezicht op troepenbewegingen van beide partijen alsmede op de terugkeer van burgers die zijn ontheemd sinds oktober 2002.

¹³ De *Intergovernmental Authority on Development* (IGAD) is een regionale organisatie ter bevordering van economische samenwerking, regionale integratie en conflictbeheersing en conflictoplossing. Leden zijn Djibouti, Eritrea, Ethiopië, Kenia, Somalië, Sudan en Uganda. De activiteiten van de IGAD worden ondersteund door het *IGAD Partners' Forum* (IPF). Leden van het IPF zijn: Oostenrijk, België, Canada, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Japan, Nederland, Noorwegen, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Zweden,

2002 sloten beide partijen een principe-akkoord over het recht op zelfbeschikking voor het zuiden en de scheiding van staat en religie, het zogenaamde Machakos Protocol. Op 25 september 2003 werd een akkoord gesloten over militaire- en veiligheidsaangelegenheden¹⁴ en in januari 2004 werd een akkoord bereikt over de verdeling van de welvaart, met name de inkomsten uit de oliewinning.¹⁵ Op 26 mei 2004 tekenden beide partijen een drietal akkoorden betreffende de verdeling van de macht tussen noord en zuid en de positie van een drietal betwiste gebieden, die geen deel uitmaken van het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan (te weten Nubagebergte, Southern Blue Nile en Abyei).¹⁶ Op 5 juni 2004 vond in Nairobi de formele ondertekening plaats van de tot dan toe gesloten overeenkomsten en protocollen.¹⁷

Sinds februari 2003 voeren de rebellenbewegingen *Sudan Liberation Movement/Army* (SLM/A) en de *Justice and Equality Movement* (JEM) een gewapende strijd tegen de Sudanese regering in Darfur. De Sudanese regering mobiliseerde en bewapende in de strijd tegen de rebellen Arabische milities (*Janjawid*). Ondanks een tweetal staakt-het-vuren overeenkomsten (3 september

---

Zwitserland, Europese Commissie, VN Secretariaat, UNDP, UNESCO, UNHCR, WPF en Wereldbank. Egypte heeft de status van waarnemer.

¹⁴ De belangrijkste punten uit het akkoord zijn: gedurende de interimperiode blijven twee separate legers (SPAF/SPLA) bestaan, de SPAF en SPLA strijdkrachten zullen zich grotendeels terugtrekken uit respectievelijk Noord- en Zuid-Sudan en in de betwiste gebieden zullen geïntegreerde legereenheden worden gestationeerd.

¹⁵ Afgesproken werd dat allereerst de regio waar de oliewinning plaatsvindt 2% van de opbrengst ontvangt, waarna de overige olie-inkomsten op een 50-50 basis zullen worden verdeeld tussen noord en zuid. Ook werd afgesproken dat gedurende de interimperiode er in Sudan een duaal banksysteem zal zijn.

¹⁶ In het akkoord over de machtsverdeling werden afspraken gemaakt over de verdeling van de zetels in het nationale bestuur (NCP: 52%, SPLM: 28%, noordelijke partijen: 14% en zuidelijke partijen: 6%) en in het regionale bestuur voor het noorden (NCP: 70%, SPLM: 10% en noordelijke partijen: 20%) en het zuiden (SPLM: 70%, NCP: 10% en zuidelijke partijen: 20%). Ook werd afgesproken dat Garanag eerste vice-president zal worden.

Met betrekking tot de *shari'a* werd afgesproken dat de *shari'a* in Khartoem zal worden gehandhaafd maar dat niet-moslims hiervan zijn vrijgesteld.

In de andere twee akkoorden werden afspraken gemaakt over de wijze van bestuur en verdeling van de zetels in de omstreden gebieden. Ten aanzien van Abyei werd afgesproken dat Abyei na de interimperiode zelf zal beslissen of het onderdeel gaat uitmaken van de zuidelijke provincie Bahr-el-Ghazal of dat het een speciale status in Noord-Sudan zal krijgen.

¹⁷ Hiermee werd hetgeen in alle vorige verklaringen, overeenkomsten en protocollen is beschreven herbevestigd. Eerder namens de Sudanese regering en SPLM/A getekende documenten zijn: *Machakos Protocol*, 20 juli 2002; *Memorandum Of Understanding On Resumption Of Negotiations (Cessation Of Hostilities)*, 15 oktober 2002; *Addendum To The Memorandum Of Understanding On Cessation Of Hostilities*, 4 februari 2003; *Agreement On Wealth Sharing During The Pre-Interim And Interim Period*, 7 januari 2004; *Agreement On Security Arrangements During The Interim Period*, 25 september 2003; *Protocol On Powersharing*, 26 mei 2004; *Protocol On The Resolution Of Conflict In Southern Kordofan/Nuba Mountains And Blue Nile States*, 26 mei 2004; *Protocol On The Resolution Of Abyei Conflict*, 26 mei 2004.

2003 en 8 april 2004) bleven de gevechten tussen regeringstroepen/milities en de rebellen aanhouden, evenals de aanvallen van de *Janjawid*.

Het beleid van de regering, met name steunend op de belangrijkste regeringspartij de *National Congress (Party)* (NC(P)), voorheen *National Islamic Front* (NIF), werd gekenmerkt door arabisering en islamisering van de maatschappij. Er was sprake van stelselmatige onderdrukking van het niet-arabische zuiden. In december 1999 vaardigde president Al-Bashir drie decreten uit: hij kondigde de noodtoestand af, hij ontbond het parlement en schortte de grondwet gedeeltelijk op. Deze actie vloeide voort uit de machtsstrijd om de verdeling van verantwoordelijkheden, waarin de president met de voorzitter van het parlement, dr. Hassan Al-Turabi, verwickeld was geraakt.

Een en ander leidde ertoe dat Al-Turabi, de grote man achter het NIF, uit de regeringspartij werd gestoten. Hij richtte vervolgens zijn eigen *Popular National Congress* (PNC) op. In februari 2001 werd Al-Turabi gearresteerd omdat hij een overeenkomst had gesloten met de SPLM/A.¹⁸

In december 2000 werden presidentiële en parlementaire verkiezingen gehouden, die werden geboycot door de belangrijkste oppositiepartijen (DUP, *Umma Party*, PNC, en andere oppositiepartijen die samenwerken in de *National Democratic Alliance* (NDA)¹⁹). De zittende president won met grote meerderheid van stemmen. De NC(P) verwierf een grote meerderheid in het parlement. Volgens waarnemers was er geen sprake van vrije en eerlijke verkiezingen.

2.1.3 Staatsinrichting

Sudan is een islamitische presidentiële republiek. Het huidige staatshoofd (Al-Bashir) is sinds 1989 regeringsleider en sedert 1993 president van Sudan en voorzitter van het kabinet. In december 2001 werd hij na verkiezingen voor een ambtstermijn van 5 jaar herbenoemd.

In de grondwet van 1998 is de scheiding van uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht vastgelegd. Sinds december 1999 is echter de noodtoestand van kracht, hetgeen de president de bevoegdheid geeft op verschillende terreinen per decreet te regeren en constitutionele bepalingen op te schorten; in december 2004 verlengde de president de noodtoestand opnieuw met een jaar.²⁰

De uitvoerende macht is neergelegd bij een Raad van Ministers (zowel burgers als militairen) die door de president wordt benoemd, maar verantwoording schuldig is aan een nationaal parlement.

---

¹⁸ Nadat Al-Turabi in oktober 2003 onverwachts was vrijgelaten, werd hij in maart 2004 opnieuw gedetineerd.

¹⁹ Zie bijlage III voor een overzicht van de politieke partijen.

²⁰ De noodtoestand is ondanks eerdere toezeggingen niet afgeschaft (de noodtoestand zou direct na ondertekening van de vredesovereenkomst worden afgeschaft buiten de oorlogsgebieden daar waar de veiligheidssituatie het zou toelaten). De noodtoestand is nog steeds in heel Sudan van kracht.

De republiek Sudan is een federatie van 26 deelstaten. De deelstaten zijn onderverdeeld in districten en de districten kunnen verder onderverdeeld zijn in bestuurlijke eenheden.²¹

De federale regering, zetelend in Khartoem, is verantwoordelijk voor onder meer defensie, buitenlands beleid, het juridische stelsel, nationaliteitsvraagstukken, hoger onderwijs, monetaire aangelegenheden en de buitenlandse handel.

In elke deelstaat bestaat het bestuur uit een gouverneur (*Wali*), een plaatsvervangend gouverneur, deelstatelijke ministers en een deelstatelijk parlement. De deelstatelijke overheden hebben verantwoordelijkheid voor de economische ontwikkeling van de deelstaat, handel, industrie, landbouw, woningbouw, toerisme, milieu, gezondheid, onderwijs, transport en sociale aangelegenheden. De deelstaten zijn bevoegd op hun niveau belasting te heffen. De gouverneurs, hun plaatsvervangers, de ministers van Staat en adviseurs worden door het staatshoofd benoemd. Traditionele gezagsdragers, zoals de *nazir* of *shaykh*, spelen in de praktijk nog altijd een rol maar hebben formeel geen functie.²² Verder zijn de deelstatelijke overheden plaatselijk vertegenwoordigd. In grotere steden worden de wijkbewoners door zogenaamde volkscomité's (*Popular Committees*) vertegenwoordigd. De helft van de leden van deze volkscomité's wordt gekozen, de andere helft wordt benoemd. De volkscomité's zijn op deelstatelijk niveau vertegenwoordigd door een congres van volkscomité's (*Congress of Popular Committees*).

De wetgevende macht berust conform de grondwet van 1998 in beginsel bij een parlement bestaande uit één kamer (*National Assembly*). Het parlement werd na verkiezingen in 1996 ingesteld. Het zittende parlement werd echter in december 1999 door president Al-Bashir ontbonden in het kader van de machtsstrijd waarin hij en de voorzitter van het parlement, Al-Turabi, verwickeld waren geraakt. In december 2000 werden leden voor een nieuw parlement, van 360 zetels, gekozen. Politieke partijen zijn thans in Sudan toegestaan.

Artikel 101 van de grondwet van 1998 voorziet in de onafhankelijkheid van rechters. In dezelfde wet is daarentegen ook vastgelegd dat de hoogste rechter van het Hooggerechtshof (*Chief Justice*), diens plaatsvervangers en eventueel rechters van lagere rechtbanken door de Sudanese president benoemd worden. Leden van de rechterlijke macht kunnen bij 'onwelgevallige' rechtspraak worden ontslagen.

---

²¹ De provincies zijn inmiddels afgeschaft.

²² De Sudanese Wet van het Lokaal Bestuur van 2003 geeft deze traditionele gezagsdragers geen rol. Niettemin kunnen zij door de lokale gemeenschappen worden betrokken bij de dagelijkse gang van zaken.

Zuid-Sudan

De SPLM/A heeft in de door haar gecontroleerde gebieden een aantal staatsorganen ingesteld, zoals de *National Liberation Council* (parlement), *National Executive Council* (regering) en de *National Leadership Council* (overleg/adviesgremium, vertegenwoordiging van de regio's). In de praktijk functioneren de staatsorganen slechts in beperkte mate.²³ De regering wordt door de leider van de SPLM/A, John Garang, geleid. Er is ook een Hooggerechtshof ingesteld.

De bestuursstructuur omvat 5 regio's (Bahr el-Ghazal, Equatoria, Upper Nile, Southern Blue Nile, South Kordofan) en 46 districten, die door SPLM/A-secretarissen worden bestuurd, waaronder weer vallen *payams* (subdistricten) en *bomas*.²⁴ Deze bestuursstructuur heeft echter weinig democratisch gehalte en is met name gericht op de politieke en militaire doelstellingen van de SPLM/A. De SPLM/A is enige jaren geleden begonnen op alle bestuursniveaus *Liberation Councils* in te stellen, doch de werkelijke invloed van die raden is zeer gering. De besluitvorming is feitelijk nog steeds gecentraliseerd. Alle belangrijke besluiten worden genomen door John Garang.

In juni 2003 vaardigde de SPLM/A 26 nieuwe wetten uit, de zogenaamde '*Laws of the New Sudan*', die in de door de SPLM/A gecontroleerde gebieden gelden tot een vredesakkoord met de Sudanese regering is gesloten. Deze wetten omvatten een breed terrein: financiën, rechtsspraak, gevangeniswezen, paspoorten en immigratie, etc.

Situatie na tekening van het vredesakkoord

In het op 9 januari 2005 getekende vredesakkoord (zie 2.2) zijn gedetailleerde afspraken vastgelegd over een nieuwe staatsinrichting en een herverdeling van de macht.

Na een overgangperiode van een half jaar zal in juli 2005 een interimperiode van zes jaar ingaan. In deze interimperiode zal een breed samengestelde regering vanuit Khartoem het land besturen en krijgen de zuidelijke deelstaten een grote mate van autonomie. Na de interimperiode van zes jaar in 2011 mogen de zuidelijke deelstaten zich via een referendum uitspreken over zelfbeschikking.²⁵

---

²³ Volgens berichten zou de *National Executive Council* inmiddels niet meer bestaan, zou de *National Liberation Council* nog slechts eenmaal bijeen zijn gekomen en zou de *National Leadership Council* nog nooit plenair hebben vergaderd. In de praktijk wordt het leiderschap vrijwel exclusief uitgevoerd door John Garang, die daarbij gebruik maakt van een soort kernkabinet.

²⁴ Zie ook Adam Branch en Zachariah Cherian Mampilly, *Winning the war, but losing the peace? The dilemma of SPLM/A civil administration and the tasks ahead*, *Journal of Modern African Studies*, 43, 1 (2005), pag 1-20

²⁵ De zuidelijke staten hebben dan het recht zich af te scheiden.

Direct na het aannemen van de interim-grondwet (volgens planning enkele weken na de tekening van het vredesakkoord) komen er een twee-hoofdig presidentschap (SPLM/A-leider John Garang wordt eerste vice-president), een nieuw kabinet en een nieuw samengesteld interim-parlement met een aparte kamer voor regionale vertegenwoordigers. Er komt een nationale eenheidsregering alsmede regionale besturen in het noorden en het zuiden.

Er zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de zetels in het nationale bestuur (NCP: 52%, SPLM: 28%, noordelijke partijen: 14% en zuidelijke partijen: 6%) en in het regionale bestuur voor het noorden (NCP: 70%, SPLM: 10% en noordelijke partijen: 20%) en het zuiden (SPLM: 70%, NCP: 10% en zuidelijke partijen: 20%). Ook mag het zuiden een evenredig deel van de (hogere) overheidsposities invullen.

Daarnaast komen er een nationale veiligheidsraad, een nieuwe nationale veiligheidsdienst, een commissie die moet toezien op een gelijkwaardige reorganisatie van het rechterlijk apparaat, een mensenrechtencommissie, een commissie die toezicht zal houden op de rechten van niet-moslims in Khartoem en tal van andere commissies en instellingen, waarover gedetailleerde implementatieafspraken zijn gemaakt.

Ook zal de grondwet worden herzien, zodat de in het noorden geldende shari'a niet in de zuidelijke deelstaten zal gelden. Met betrekking tot de shari'a werd bovendien afgesproken dat de shari'a in Khartoem zal worden gehandhaafd maar dat niet-moslims hiervan zijn vrijgesteld.

Ook in Zuid-Sudan zal een nieuwe regering (*Government of South Sudan*) en interim-parlement (*Southern Sudan Assembly*) worden geïnstalleerd. SPLM/A-leider John Garang wordt naast president van Zuid-Sudan ook commandant van de zuidelijke strijdkrachten. Zuid-Sudan zal bestaan uit een tiental deelstaten.²⁶ De SPLM/A heeft Rumbek als voorlopig regeringscentrum gekozen. Op termijn zal de zuidelijke regering naar Juba verhuizen. Er komt ook een nieuwe grondwet voor Zuid-Sudan.

Ondanks alle afspraken over hervorming van het nationale/federale bestuur, blijkt uit alle artikelen van de overeenkomst dat Sudan de facto wordt opgedeeld in twee delen. Nationale instellingen zullen vrijwel niets te zeggen hebben in Zuid-Sudan. Ten aanzien van het omstreden ministerie van *Guidance and Endowments* (Religie) en het ministerie van Defensie is bijvoorbeeld bepaald dat zij alleen activiteiten in Zuid-Sudan kunnen ontplooiën na expliciete goedkeuring door de Zuid-Sudanese regering.

In de vredesakkoorden zijn ook afspraken gemaakt over de wijze van bestuur en verdeling van de zetels in de omstreden gebieden. Ten aanzien van Abyei werd afgesproken dat Abyei na de interimperiode zelf zal beslissen of het onderdeel

---

²⁶

Ook op deelstaatniveau komen er een regering en een parlement.

gaat uitmaken van de zuidelijke provincie Bahr Al-Ghazal of dat het een speciale status in Noord-Sudan zal krijgen.

Er komen zes commissies die een aantal zaken uit het vredesakkoord verder moeten uitwerken. De commissies zijn evenredig samengesteld, conform de verdeling van het nationale parlement (NCP: 52%, SPLM: 28%, noordelijke partijen: 14% en zuidelijke partijen: 6%).²⁷ Een van deze commissies is de *National Constitutional Review Commission* (NCRC), die een nieuwe grondwet zal moeten opstellen die tijdens de interimperiode van 6 jaar van kracht zal zijn.²⁸

2.2 Politieke ontwikkelingen

Inleiding

Het belangrijkste conflict in Sudan is het conflict noord-zuid, en de belangrijkste opposenten daarin zijn de Sudanese regering onder leiding van president Al-Bashir en de rebellenbeweging SPLM/A van John Garang. Op 9 januari 2005 sloten de Sudanese regering en de SPLM/A een alomvattend vredesakkoord. Rond deze twee opposenten hebben zich medestanders geschaard. Overigens wisselde de opstelling van de diverse medestanders in de loop van de tijd.

Naast het conflict noord-zuid zijn er tal van politieke onenigheden in het noorden, diverse politiek-militaire conflicten in het zuiden, westen en oosten en conflicten tussen stammen in een aantal gebieden.

In deze paragraaf worden de belangrijkste politieke ontwikkelingen beschreven voor de periode oktober 2004 tot en met april 2005. Vooraf wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste actoren en hun posities in de verslagperiode.

Belangrijkste actoren

De Sudanese regering onder leiding van president Al-Bashir kreeg in de verslagperiode steun van:

- de regeringspartij *National Congress (Party)* / NC(P);
- de DUP-factie onder leiding van Al-Hindi (deze minderheidsfactie is in de jaren '90 van de DUP afgesplitst);
- een UDSF-factie²⁹;
- de *Umma Party*-factie (*Umma Party for Reform and Renewal*) onder leiding van Mubarak Al-Fadil Al-Mahdi (deze minderheidsfactie is in juli 2002 van de UP afgesplitst);

---

²⁷ Persbericht Reuters d.d. 01.02.2005

²⁸ Persbericht Reuters d.d. 03.04.2005

²⁹ De UDSF is -voor zover bekend- verdeeld in twee facties. Een factie maakt deel uit van de regering en een andere factie voert oppositie vanuit het parlement.

- de SPLA-Nuba van Mohammed Harun Kafi;
- diverse regeringsgezinde milities in het veld.

De regering van president Al-Bashir ondervond in de verslagperiode oppositie van:

- de SPLM/A, grootste zuidelijke oppositiebeweging onder leiding van John Garang (in 2002 samengegaan met de SPDF van Riak Machar). De SPLM/A werkt inmiddels samen met de Sudanese regering.
- de SLM/A, noordelijke oppositiebeweging actief in Darfur;
- de *Justice and Equality Movement* (JEM), noordelijke oppositiebeweging actief in Darfur;
- de *Umma Party* (UP), noordelijke oppositiepartij onder leiding van Sadiq Al-Mahdi;
- de hoofdfactie van de noordelijke partij DUP onder leiding van Al-Mirghani;
- de *(Sudanese) Communist Party / (S)CP*;
- het *Popular National Congress* (PNC) van dr Hassan Al-Turabi;
- de *Justice Party*;
- de USAP, onder leiding van Joseph Okel (spreekbuis van de SPLM/A in het noorden);
- de SPLA-Nuba Mountains onder leiding van Abdel Aziz El-Helo;
- de *United Sudan National Party* (samenwerkingsverband waarin de vier Nuba-groepen *Free Sudan National Party*, *General Union of Nuba*, *Sudan National Party Collective Leadership* en *Sudan National Party* zijn opgegaan);
- het *Beja Congress*;
- de *Free Lions*;
- diverse kleinere bewegingen zowel in het noorden als in het zuiden.

Verschillende noordelijke bewegingen, waaronder SLM/A, DUP, (S)CP, *Baath Party* en *Beja Congress*, werken samen met zuidelijke bewegingen als SPLM/A en USAP in de *National Democratic Alliance* (NDA).³⁰

De politieke basis van de regering Al-Bashir was in de verslagperiode smal. De politieke steun voor de regering was, afgezien van de regeringspartij, afkomstig van onbelangrijke partijen. Geen van de vooraanstaande oppositiepartijen, waaronder *Umma Party* en DUP, wilde met de regering samenwerken. Ook onder de bevolking was er niet veel steun voor de regering.

De regeringsgezinde *Umma Party for Reform and Renewal* van Mubarak Al-Fadil Al-Mahdi zegde in december 2004 de samenwerking met de regeringspartij NC(P)

---

³⁰ Zie bijlage III voor een overzicht van de politieke partijen.

op.³¹ De partij sprak van een vertrouwensbreuk en klaagde over monopolisering van de macht door de regeringspartij. Mubarak Al-Fadil Al-Mahdi was in oktober 2004 ontslagen als assistent van de president (na de president en de twee vice-presidenten de meest seniore in rang).

De *Alliance of the Working People Forces* van oud-president Numeiri ging daarentegen een samenwerkingsverband aan met de NC(P).

Het vredesakkoord met SPLM/A (januari 2005)

Nadat in juni 2004 in Nairobi de Sudanese regering en de SPLM/A de tot dan toe gesloten overeenkomst en protocollen formeel hadden ondertekend, werden de eindbesprekingen op 7 oktober 2004 hervat. Uiteindelijk werd op 9 januari 2005 door beide partijen een alomvattend vredesakkoord getekend. Naast de eerder genoemde overeenkomsten en protocollen, omvatte het vredesakkoord een gedetailleerd plan van uitvoering en een staakt-het-vuren overeenkomst.

Het vredesakkoord is op 25 januari 2005 formeel bekrachtigd door de *National Liberation Council*, het wetgevende orgaan van de SPLM/A, in Rumbek.³² Op 31 januari 2005 bekrachtigde het Sudanese parlement unaniem het vredesakkoord.

De vredesonderhandelingen hebben zich beperkt tot de Sudanese regering en de SPLM/A. Andere rebellengroepen en belangrijke noordelijke politieke partijen als *Umma Party* en DUP hebben niet deelgenomen aan de vredesbesprekingen. Door in het akkoord over de machtsverdeling zetels toe te delen aan noordelijke en zuidelijke partijen hebben de onderhandelende partijen een gebaar willen maken aan de partijen die niet aan de onderhandelingen deelnamen.

De reacties in Sudan op het akkoord waren gematigd positief. Er is echter scepsis over de bereidheid van de betrokken partijen om de gemaakte afspraken daadwerkelijk uit te voeren en er is kritiek op het feit dat de SPLM/A en de NC(P) de koek (80% van de zetels) voornamelijk met elkaar hebben verdeeld.

Verschillende partijen willen een nationale conferentie waar alle partijen aan zullen deelnemen.

Een van de belangrijkste uitdagingen voor de Sudanese regering en de SPLM/A zal zijn om de andere partijen binnen het politieke bestel te krijgen.

Een bedreiging voor het vredesakkoord is dat politiek gemarginaliseerde groepen en partijen zware politieke druk zullen gaan uitoefenen om de afspraken tussen NC(P) en SPLM/A open te breken.³³ Verder is er een gevaar dat groepen en partijen zich onvoldoende zullen herkennen in de gemaakte afspraken en (gewapende) oppositie zullen blijven voeren. Er kan met name een dreiging

---

³¹ 14 ministers (4 nationale en 10 federale) van de *Umma Party for Reform and Renewal* zijn teruggetreden. Persbericht Reuters d.d. 12.12.2004

³² Persbericht AP d.d. 25.01.2005

³³ Bij de onderhandelingen over de samenstelling van de National Constitutional Review Commission eisten de oppositiepartijen bijvoorbeeld (tevergeefs) meer zetels op dan voorzien was in het vredesakkoord (zie noot 37).

uitgaan van de milities in Zuid-Sudan. Deze para-militaire milities voelen zich niet gebonden aan het vredesakkoord en kunnen incidenten veroorzaken.³⁴

Implementatie van het vredesakkoord

De Sudanese regering en SPLM/A werken inmiddels samen in het *Joint National Transition Team*. De implementatie van het vredesakkoord heeft echter vertraging opgelopen.

De NC(P) en 23 andere politieke organisaties tekenden begin 2005 een handvest met een gezamenlijke visie voor de toekomst van Sudan. De meeste ondertekenaars behoorden al tot de coalitie van de NC(P). De belangrijkste oppositionele groeperingen hebben niet getekend.³⁵

De SPLM/A lijkt enige moeite te hebben met de implementatie van het vredesakkoord. De moeizame transformatie van de SPLM/A van rebellenbeweging naar politieke organisatie speelt hierbij een belangrijke rol. Daarnaast speelt het conflict in Darfur op de achtergrond.

De *National Constitutional Review Commission*, die de aanzet moet geven tot de vorming van een nieuwe grondwet en nationale regering, heeft aanzienlijke vertraging opgelopen. Met name gebrek aan capaciteit van SPLM/A-zijde was hieraan debet. Pas in april 2005 arriveerde een 100-man sterke SPLM/A-delegatie in Khartoem onder leiding van Wani en Dengh. Dengh leidt de SPLM/A in Khartoem. Ook andere SPLM/A-voormannen zijn teruggekeerd naar Khartoem, onder wie Yasser Arman.³⁶ Op 30 april 2005 is de commissie haar eigenlijke werk begonnen, vooralsnog zonder deelname van de belangrijkste oppositiepartijen.³⁷ De in het vredesakkoord afgesproken zuid-zuid dialoog kwam eveneens moeizaam op gang. Van 19 tot 21 april 2005 vond in Nairobi een conferentie plaats, waaraan een groot aantal vertegenwoordigers van politieke partijen, milities, kerken en maatschappelijk middenveld uit Zuid-Sudan deelnam. Grote afwezigingen waren echter de zuidelijke regeringsmilities van de *South Sudan Defence Force* (SSDF). Aan het einde van de conferentie betuigden de deelnemers hun onvoorwaardelijke steun aan het gesloten vredesakkoord. Ook werden op de conferentie afspraken gemaakt over bijvoorbeeld het zuidelijke presidentschap en herziening van de zuidelijke grondwet.³⁸

---

³⁴ Er zijn met name zorgen over de positie van de Nuer-gedomineerde South Sudan Defence Force (SSDF). Persbericht IRIN d.d. 15.04.2005. De SSDF was ook de grote afwezige bij de eerste bijeenkomst in het kader van de zuid-zuid dialoog.

³⁵ Persbericht AP d.d. 22.02.2005

³⁶ Een deel van deze delegatie zal gaan participeren in de verschillende commissies. Een ander deel zal de diverse kantoren van de SPLM in Noord-Sudan gaan bemannen. Naar verwachting geeft SPLM-aanwezigheid op hoog niveau een impuls aan de implementatie van het vredesakkoord

³⁷ De oppositiepartijen (Umma Party, DUP, PNC en NDA) eisten tevergeefs gezamenlijk meer plaatsen op in de commissie dan de twaalf die waren gereserveerd voor derde partijen uit noord en zuid.

³⁸ Zie persbericht Reuters d.d. 21.04.2005 en AP d.d. 21.04.2005. Zo werd besloten om een 40-leden tellende commissie te vormen om een nieuwe grondwet voor Zuid-Sudan te ontwerpen. Ook werd

Ook de implementatie van veiligheids-aspecten van de vredesovereenkomst is vertraagd. Volgens berichten zou de SPLM/A pas bereid zijn op het hoogste niveau veiligheidsaangelegenheden met de Sudanese regering te bespreken nadat de interim-grondwet is aangenomen en een regering van nationale eenheid is gevormd.

Onderhandelingen met NDA

Naast de vredesbesprekingen met de SPLM/A, die in januari 2005 succesvol werden afgerond, voerde de Sudanese regering in Kairo separaat besprekingen met de NDA. De tweede ronde van het Kairo-proces (22 tot 30 oktober 2004) leverde weinig concreets op. Twee NDA-facties, de *Beja Party* en de *Free Lions*, verlieten uit protest het overleg.³⁹ In januari 2005 bereikte de Sudanese regering een tentatief akkoord met de NDA. Veel punten uit het akkoord zijn in lijn met het op 9 januari 2005 getekende akkoord tussen de Sudanese regering en de SPLM/A. De tekening van het akkoord met de NDA zou oorspronkelijk in februari 2005 plaatsvinden, maar is uitgesteld.

De *Free Lions* en het *Beja Congress* vormen gezamenlijk het *Eastern Front* en willen separate onderhandelingen met de Sudanese regering gaan voeren.

Onderhandelingen met rebellen Darfur

Onder leiding van de Afrikaanse Unie (AU) voeren de Sudanese regering en de rebellenbewegingen SLM/A en JEM besprekingen in Abuja. Nadat de eerste twee overlegondes weinig hadden opgeleverd, werd na sterke internationale druk de derde overlegronde op 10 november 2004 afgesloten met de tekening van een humanitair- en veiligheidsprotocol.⁴⁰

De partijen begonnen op 10 december 2004 vervolgbesprekingen (vierde ronde), waarin politieke vragen aan de orde kwamen.

De onderhandelingen zijn gecompliceerd vanwege de verschillende politieke agenda's van de partijen. De SLM/A is seculier en lokaal georiënteerd en ijvert voor een federale structuur, waarin Darfur een meer zelfstandige positie inneemt, vrijgesteld van islamitische wetgeving.⁴¹ De JEM daarentegen heeft een islamitisch georiënteerde agenda en lijkt minder geïnteresseerd in een politieke oplossing. Bovendien kampt de SLM/A met een ernstige leiderschapscrisis: het

---

besloten dat het presidentschap van Zuid-Sudan zal rouleren tussen de drie voormalige provincies van Zuid-Sudan en dat de president maximaal twee ambtstermijnen mag aanblijven.

³⁹ Beide facties waren het inhoudelijk niet eens met de door de NDA gevolgde koers. Zij vonden dat de NDA zich in de onderhandelingen te weinig inzette voor de belangen van Oost-Sudan.

⁴⁰ Het humanitaire protocol regelde een vrije en ongehinderde toegang voor de humanitaire hulpverlening, inclusief de passage van konvooiën door de frontlinies. Het veiligheidsprotocol omvatte een onmiddellijk staakt-het-vuren. Economist Intelligence Unit, december 2004

⁴¹ Aanvankelijk had de SLM slechts eisen op de terreinen veiligheid en bescherming van eigendommen van de bevolking van Darfur, maar sinds begin 2003 zijn daar machtsdeling en deling in de rijkdom bijgekomen. De politieke agenda van de SLM richt zich op een federale staat (geen onafhankelijke staat Darfur), democratie en decentralisatie.

SLM/A-leiderschap is intern verdeeld en heeft een afnemend gezag over haar troepen in het veld.⁴²

Uit protest tegen het militaire offensief van de Sudanese regering trokken de SLM/A en JEM zich in december 2004 terug uit de besprekingen in Abuja. In februari 2005 verklaarden de SLM en JEM dat zij pas weer zouden deelnemen aan vredesbesprekingen als de verantwoordelijken voor de mensenrechtenschendingen in Darfur door een internationaal strafhof zullen worden vervolgd.⁴³

In mei 2005 tekenden Darfurese stamleiders, de SLM/A en de JEM in Tripoli de zogenaamde Tripoli Verklaring.⁴⁴ In deze verklaring beloofde men zich te houden aan het staakt-het-vuren.⁴⁵ Ook verklaarden de rebellen bereid te zijn om zonder voorwaarden vooraf weer deel te zullen nemen aan de vredesbesprekingen.⁴⁶ De verwachting is dat de besprekingen in juni 2005 zullen worden voortgezet.⁴⁷

Op 18 december 2004 sloot de Sudanese regering een aparte staakt-het-vuren overeenkomst met de Darfurese splintergroep *National Movement for Reform and Development* (NMRD). Ook werd een humanitair- en veiligheidsprotocol gesloten. Begin 2005 brak de NMRD echter verdere onderhandelingen met de Sudanese regering af nadat Arabische milities opnieuw dorpen hadden aangevallen.⁴⁸ Ook verklaarde de NMRD het staakt-het-vuren niet langer te zullen respecteren omdat regeringstroepen aanvallen waren blijven uitvoeren.⁴⁹ Op 25 april 2005 is het overleg tussen de Sudanese regering en de NMRD weer hervat.⁵⁰

Overige vredesinitiatieven

De afgelopen jaren vonden tal van lokale en regionale initiatieven plaats om verzoening en vrede tot stand te brengen. Met name de *New Sudan Council of Churches* (NSCC) is actief op dit terrein en heeft al een groot aantal zogenaamde *people to people conferences* georganiseerd ten behoeve van het verzoeningsproces.

Er waren ook lokale vredesinitiatieven in Darfur. Volgens persberichten zouden leiders van zes stammen in Darfur begin 2005 een staakt-het-vuren overeenkomst zijn overeengekomen en afstand hebben gedaan van claims voor compensatie en

---

⁴² Zie Economist Intelligence Unit, december 2004

⁴³ Persbericht Reuters d.d. 11.03.2005

⁴⁴ In Tripoli werd op 16 en 17 mei 2005 een Afrikaanse mini-top over Darfur gehouden, waaraan verschillende Afrikaanse regeringsleiders deelnamen.

⁴⁵ Persbericht AP d.d. 11.05.2005

⁴⁶ Persbericht Reuters d.d. 17.05.2005

⁴⁷ Persbericht BBC d.d. 27.05.2005

⁴⁸ Persbericht Reuters d.d. 08.02.2005

⁴⁹ Persbericht Reuters d.d. 16.03.2005

⁵⁰ United Nations Sudan Situation Report 26/4 – 2/5 2005

bloedgeld. Ook zouden zij de toezegging hebben gedaan om geen strijders van rebellen of pro-regeringsmilities onderdak te verlenen.⁵¹

Het *Darfur peacefully live together committee*, gevormd door stamoudsten van Fur en Arabische stammen, ontwikkelde begin 2005 samen met de NGO *Road to Peace Committee* een nieuw vredesinitiatief. Kern van het initiatief is dat in Darfur binnen 60 dagen de wapens worden neergelegd en een begin wordt gemaakt met de terugkeer van ontheemden en vluchtelingen.

In mei 2005 werd in Darfur een verzoeningsconferentie gehouden waaraan zowel Arabische als niet-Arabische stammen deelnamen. Op deze conferentie werden afspraken gemaakt over grenzen tussen landbouwgebieden en graaslanden voor de nomadische stammen.⁵²

Buitenlandse betrekkingen

Eritrea

De relatie Sudan-Eritrea bleef de afgelopen verslagperiode gespannen vanwege de gastvrijheid en steun die beide landen aan elkaars (gewapende) oppositiegroeperingen zouden geven.⁵³ Het gevaar van een gewapende confrontatie wordt echter niet groot geacht.

Tsjaad

Tsjaad is nauw betrokken bij de situatie in het aangrenzende Darfur. Tsjaad verleent gastvrijheid aan ongeveer 200.000 Sudanese vluchtelingen. Daarnaast speelt Tsjaad een bemiddelende rol in het conflict in Darfur.⁵⁴

Uganda

In juni 2002 lanceerde de Ugandese regering de *Operation Iron Fist*⁵⁵ tegen het *Lord's Resistance Army* (LRA). Het militaire protocol tussen Sudan en Uganda inzake deze *Operation Iron Fist* werd telkens verlengd ondanks Ugandese

---

⁵¹ Persbericht AP d.d. 16.02.2005

⁵² Persbericht IRIN d.d. 06.05.2005

⁵³ Sudan verdenkt Eritrea van actieve steun aan de NDA (met name Beja Congress en Free Lions) in Oost-Sudan en de JEM in West-Sudan, alsmede betrokkenheid bij coup pogingen in Sudan. In Sudan verblijven ongeveer 300.000 Eritrese vluchtelingen. Zie algemeen ambtsbericht Eritrea van maart 2005. De Eritrese autoriteiten verwijten Sudan steun en onderdak te bieden aan (gewapende) oppositionele groeperingen, zoals de Islamic Jihad. Ook beschuldigde Eritrea Sudan van een moordaanslag op president Isaias Afwerki.

⁵⁴ In april 2005 werd de bemiddeling van Tsjaad tijdelijk opgeschort vanwege berichten dat de Sudanese regering een strijdmacht van 3000 man zou hebben uitgerust om aanvallen in Oost-Tsjaad te plegen. Persbericht ANP d.d. 16.04.2005

⁵⁵ De *Operation Iron Fist* staat het Ugandese leger toe om de LRA-rebellen (*Lord's Resistance Army*) op Sudanese grondgebied te bestrijden.

beschuldigingen dat het Sudanese leger de LRA actief zou steunen. De LRA bleef in de verslagperiode militair actief in Zuid-Sudan.

Verenigde Staten

Sinds 1997 gelden economische sancties tegen bedrijven die zaken doen met Sudan. Ondanks de anti-terroristische opstelling van Khartoem en de rol van de Sudanese regering in het vredesproces werden deze sancties steeds opnieuw met een jaar verlengd. Ook beschouwen de VS Sudan formeel nog altijd als een ‘*state sponsor of terrorism*’ die een bedreiging vormt voor de veiligheid van de VS en haar bondgenoten. Wel besloot de Amerikaanse regering in mei 2004 om Sudan te verwijderen van de lijst van landen die niet willen meewerken aan de strijd tegen het terrorisme.⁵⁶

De Verenigde Staten waren nauw betrokken bij de vredesonderhandelingen tussen de Sudanese regering en de SPLM/A. Verschillende Amerikaanse regeringsfunctionarissen brachten bezoeken aan Sudan en Kenia om het vredesproces te bevorderen en president Bush oefende persoonlijk sterke druk uit op beide partijen om tot een akkoord te komen.

Ten aanzien van het conflict in Darfur namen de VS een kritische houding aan tegenover de Sudanese regering. De VS leggen de verantwoordelijkheid van het voortdurend geweld in Darfur vooral bij de Sudanese regering en riepen de Sudanese regering meerdere malen op het geweld van de door de Sudanese regering gesteunde Arabische milities te beëindigen. Het Amerikaanse Congres nam op 22 juli 2004 een resolutie aan waarin het geweld van de *Janjawid* in Sudan werd betiteld als ‘genocide’.⁵⁷ Ook minister van Buitenlandse Zaken Powell sprak op 10 september 2004 in een Amerikaanse senaatscommissie over ‘genocide’ in Darfur.⁵⁸

President Bush tekende in december 2004 een tweede Sudan Peace Act, die hem machtigt om nieuwe sanctiemaatregelen tegen Sudan te nemen.⁵⁹

Ook in de verschillende internationale fora kozen de VS voor een harde lijn tegenover Sudan. De VS namen in de verslagperiode het initiatief voor verschillende VN-Veiligheidsraad resoluties waarin Sudan werd opgeroepen het geweld in Darfur te beëindigen onder dreiging van sancties.

Europese Unie

De kritische dialoog die de EU sinds november 1999 met Sudan voert, werd in de verslagperiode voortgezet. De EU uitte in de verslagperiode met name haar

---

⁵⁶ Persbericht AP 27.05.2004

⁵⁷ Persbericht Guardian 26.07.2004

⁵⁸ Powell baseerde zijn uitspraak op een rapport van een Amerikaans onderzoeksteam.

⁵⁹ Zie persbericht BBC d.d. 27.12.2004, Reuters d.d. 24.12.2004 en ANP d.d. 23.12.2004

bezorgdheid over de humanitaire en mensenrechtensituatie in Darfur. De EU heeft de regering van Sudan herhaaldelijk opgeroepen een einde te maken aan het geweld in Darfur en te voldoen aan de voorwaarden van de internationale gemeenschap.⁶⁰ In september 2004 nam het Europese Parlement een resolutie aan waarin het geweld in Darfur getypeerd werd als ‘gelijkwaardig aan genocide’. In de verslagperiode bezochten een groot aantal regeringsvertegenwoordigers van verschillende Europese landen en EU-missies Sudan in verband met de situatie in Darfur.

Daarnaast bleef de EU een bemiddelende rol te spelen in het vredesproces tussen noord en zuid. Verschillende landen van de EU participeren in het *IGAD Partners Forum* (IPF). Ook hebben verschillende Europese landen, waaronder Nederland, aangeboden om bij de wederopbouw een ondersteunende rol te vervullen.

De EU haalde na de tekening van het vredesakkoord de banden met Sudan aan door op 23 januari 2005 met Sudan een samenwerkingsovereenkomst te tekenen, waarbij de Europese Commissie onmiddellijk 50 miljoen euro voor hulp aan Noord-Sudan en Zuid-Sudan (beiden 25 miljoen euro) ter beschikking stelde.⁶¹ Ook tekende Sudan het *Country Strategy Paper*. Er is voor de periode 2005-2007 400 miljoen euro beschikbaar.⁶²

De Nederlandse regering heeft in april 2005 30 miljoen euro ter beschikking gesteld voor noodhulp in de vluchtelingenkampen in Darfur. Ook stelde Nederland tijdens de donorconferentie in Oslo (11/12 april 2005) 175 miljoen euro ter beschikking voor de wederopbouw van Sudan (zie 2.4).

VN

De VN-Veiligheidsraad kwam op 18 en 19 november 2004 in Nairobi bijeen en verwelkomde de toezegging van beide partijen om nog in 2004 een definitief vredesakkoord te tekenen. Daarnaast werden in een resolutie (1574) alle partijen in Darfur opgeroepen om een einde te maken aan het geweld en zich aan het internationaal humanitair recht te houden. In de resolutie werd gesproken over ‘passende’ maatregelen als het geweld niet zou ophouden.⁶³ De Secretaris-Generaal van de VN (SGVN), Kofi Annan, riep ook persoonlijk meermalen de Sudanese regering op om het geweld in Darfur te beëindigen en de *Janjawid* aan te pakken.⁶⁴

---

⁶⁰ Zie conclusies Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (EU) van 22 juli, 26 juli en 13 september 2004.

⁶¹ Persbericht Reuters d.d. 25.01.2005

⁶² De fondsen zullen met name worden ingezet in de sectoren onderwijs, voedselzekerheid, lokale basisvoorzieningen, hervestiging van ontheemden, demobilisatie, ontwapening, reïntegratie en capaciteitsopbouw.

⁶³ Persbericht IRIN d.d. 24.11.2004

⁶⁴ Persbericht Reuters d.d. 03.02.2005 en AP d.d. 01.02.2005

Op 29 maart 2005 werd op voorstel van de VS een nieuwe sanctieresolutie (1591) aangenomen door de VN-Veiligheidsraad. De resolutie voorziet in “uitbreiding van het wapenembargo naar de Sudanese regering, instelling van een sanctiecomité en een panel van deskundigen om naleving van het wapenembargo te verbeteren, alsmede gerichte sancties (reisverbod, bevrozing tegoeden) tegen door het sanctiecomité aan te wijzen personen die het wapenembargo overtreden, verantwoordelijk zijn voor offensieve militaire vluchten, mensenrechtenschendingen hebben begaan dan wel het vredesproces in algemene zin frustreren”.

Internationale onderzoekscommissie

De SGVN benoemde in oktober 2004 een vijf leden tellende internationale onderzoekscommissie. Deze *International Commission of Inquiry (ICI) on Darfur* moest op grond van VN-Veiligheidsraad resolutie 1564 onderzoek doen naar mensenrechtenschendingen in Darfur, inclusief de vraag of er sprake is van genocide.⁶⁵ In januari 2005 leverde de onderzoekscommissie haar rapport af.⁶⁶ De onderzoekscommissie stelde vast dat de partijen zich aan ernstige schendingen van mensenrechten en van het internationaal humanitair recht schuldig hebben gemaakt. Deze schendingen zouden volgens de onderzoekscommissie kunnen worden gelijkgesteld aan oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Genocide kon echter niet worden aangetoond. De onderzoekscommissie beveelde verder sterk aan om de schendingen van mensenrechten door te verwijzen naar het Internationaal Strafhof (ICC) in Den Haag. In dit verband leverde de onderzoekscommissie een lijst van 51 verdachten, die in een gesloten envelop aan de SGVN werd aangeboden.⁶⁷ De rebellen (SLM/A en JEM) waren het niet eens met de inhoud van het rapport. Volgens hen was het rapport onvolledig omdat de onderzoekers geen onderzoek hadden kunnen doen naar massagraven.⁶⁸ Sudan deed het rapport daarentegen af als onbewezen en bevooroordeeld en verklaarde

---

⁶⁵ De ICI heeft in het kader van haar mandaat vier taken:

- het onderzoeken van alle berichten over schendingen van internationaal humanitair recht en van mensenrechten in Darfur door alle betrokken partijen;
- vaststellen of al dan niet genocide heeft plaatsgevonden;
- identificeren van personen die zich schuldig hebben gemaakt aan schendingen van het internationaal humanitair recht;
- suggesties aanleveren om straffeloosheid effectief te bestrijden

⁶⁶ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, 25 januari 2005

⁶⁷ Het gaat hierbij niet alleen om personen die de misdaden zouden hebben begaan, maar ook om verantwoordelijke personen in wiens opdracht en/of medeweten dat is gebeurd, danwel dergelijke personen die zulks in redelijkheid hadden kunnen weten en niet de zorgplicht hebben genomen om dit tegen te gaan.

Volgens de onafhankelijke Sudanese krant Al-Ayam gaat het hier om 10 vertegenwoordigers van de centrale regering in Khartoem, 17 regionale hoogwaardigheidsbekleders uit Darfur, 14 leden van de Arabische Janjawid-milities en 7 van de rebellen. Persbericht ANP d.d. 05.02.2005

⁶⁸ Persbericht Reuters d.d. 01.02.2005

dat Sudan niet zal toestaan dat haar burgers in het buitenland zullen worden berecht.⁶⁹

De VS waren fel tegen het voorstel om de verdachten van schendingen van humanitair recht en mensenrechten door het Internationaal Strafhof in Den Haag te laten vervolgen. De VS voelden meer voor een Afrikaans tribunaal voor Sudan in lijn met het Rwanda-tribunaal.⁷⁰ Uiteindelijk werd op 31 maart 2005 door de VN-Veiligheidsraad (met onthouding van onder andere de VS) resolutie 1593 aangenomen, waarin werd vastgelegd dat personen die wreedheden hebben begaan in Darfur door het Internationaal Strafhof kunnen en moeten worden berecht.⁷¹ Inmiddels heeft de VN de vertrouwelijke lijst met 51 van wreedheden verdachte personen aan het Internationale Strafhof overhandigd.⁷²

UNMIS

De SGVN, Kofi Annan, presenteerde in februari 2005 voorstellen met betrekking tot UNMIS, de internationale vredesmacht van militaire waarnemers en beschermende troepen, die moet gaan toezien op naleving van het vredesakkoord tussen de Sudanese regering en de SPLM/A. De voorgestelde omvang van UNMIS is 10.130 man (750 militaire waarnemers, 160 stafofficieren, 5.070 man ondersteunend personeel en 4.150 man beschermingsmacht) en de duur van het mandaat is 7 jaar. Het mandaat van de UNMIS beperkt zich niet slechts tot monitoren. De UNMIS zal bijvoorbeeld ook behulpzaam moeten zijn bij het demobiliseren van kindsoldaten en het opruimen van mijnen. Ook zal het zich moeten inzetten voor bewustwording van HIV/AIDS en het beschermen van vrouwenrechten.⁷³ Op 25 maart 2005 aanvaardde de VN-Veiligheidsraad resolutie 1590, waarmee werd ingestemd met de uitzending van UNMIS.

2.3 Veiligheidssituatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op ontwikkelingen in de veiligheidssituatie in de verschillende gebieden van Sudan. Achtereenvolgens zullen de ontwikkelingen op veiligheidsgebied in de verschillende deelstaten in het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan en het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan worden beschreven.

---

⁶⁹ Persberichten AP d.d. 02.02.2005 en 05.02.2005

⁷⁰ Persbericht AP d.d. 21.01.2005

⁷¹ Om de VS over de streep te krijgen, kregen zij de garantie dat als Amerikanen deelnemen aan een vredesmissie in Sudan, zij niet voor het Internationaal Strafhof kunnen worden gesleept. Zie ook persbericht Reuters d.d. 01.04.2005

⁷² Persbericht BBC d.d. 06.04.2005

⁷³ Persbericht AP d.d. 03.02.2004. Zie ook UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, S/2005/57, 31 januari 2005

Deze beschrijvingen monden uit in een typering van de veiligheidssituatie in de genoemde deelstaten. De typeringen worden samengevat in een indeling van geheel Sudan in veiligheidszones: relatief veilige, overgangs- en onveilige gebieden. Tenslotte wordt kort aandacht besteed aan het leger, de politie en de veiligheidsdiensten in Sudan.

Algemeen

In het conflict noord-zuid stonden tot voor kort het regeringsleger en de SPLM/A tegenover elkaar. Het regeringsleger werd ondersteund door troepen van de *Popular Defence Forces (PDF)*⁷⁴. Daarnaast maakte het leger gebruik van verschillende milities, waaronder de SSDF van Paulino Matip, de SSIM/A van Peter Gadet en de *Murahileen*⁷⁵. De SPLM/A werkte eveneens samen met verschillende milities.

De milities ontvingen wapens van de regering of de SPLM/A, maar opereerden ook vaak zelfstandig. Lokale commandanten van milities stapten regelmatig over van het ene naar het andere kamp. De scheidslijnen liepen dwars door de stammen heen. Zo telden zowel de Nuer als de Dinka stammen milities van beide kampen binnen hun gelederen.

In enkele deelstaten langs de grens met Uganda is de Ugandese rebellenbeweging *Lord's Resistance Army (LRA)* actief.

In het oosten van Sudan staat het regeringsleger tegenover de NDA en de SPLM/A.

In het westen van Sudan (Darfur) staan het regeringsleger en de rebellen van SLM/A en JEM tegenover elkaar. Daarbij maakt het regeringsleger gebruik van Arabische milities (*Janjawid*⁷⁶), die op grote schaal aanvallen uitvoerden op dorpen van Afrikaanse stammen. Ter ondersteuning van de grondgevechten bestookten de regeringstroepen hun doelen vanuit de lucht door middel van zwaar bewapende helikopters en vliegtuigen die bombardementen uitvoeren op burgerdoelen.

Naar schatting bevinden zich ongeveer 5 miljoen landmijnen in Sudan.⁷⁷

---

⁷⁴ De *Popular Defence Forces* is een volksmilitie van ongeveer 15.000 actieve manschappen en ongeveer 85.000 'reservisten', opgericht in 1989 door de regering in Khartoem om het leger in noodsituaties te assisteren. Zie ook paragraaf 3.4.1.

⁷⁵ Groepen mannen te paard die van oudsher als gevechtseenheid optreden ter bescherming van hun stam. De Sudanese regering is deze gevechtseenheden van met name Arabische stammen gaan bewapenen en gaan inzetten in de strijd tegen de rebellen.

⁷⁶ De verzamelnaam van de verschillende Arabische milities die actief zijn in het westen van Sudan.

⁷⁷ In de meeste deelstaten van Sudan liggen mijnen en andere explosieven. De meest getroffen deelstaten zijn Bahr Al-Ghazal, Eastern Equatoria, Jonglei, Lakes en Western Equatoria. Naar schatting zijn in totaal ongeveer 10.000 mensen het slachtoffers geworden van mijnen en andere explosieven. Sudan, Landmine Monitor Report 2004

Noord-Sudan is grotendeels in handen van de regering in Khartoem (met uitzondering van een gedeelte van het Nuba gebergte, enkele gebieden in het oosten die door de SPLM/A en NDA worden gecontroleerd en gebieden in Darfur (voor zover bekend onder andere Jabal Marra) die in handen zijn van de rebellen. Zuid-Sudan is *de facto* in handen van rebellen; met dien verstande dat de meeste grotere plaatsen (garnizoensplaatsen) en hun directe omgeving in Zuid-Sudan (onder meer Wau, Aweil, Raga, Bor, Juba, Malakal, Torit en Bentiu) door de regering worden gecontroleerd. Het platteland van Zuid-Sudan, dat vrijwel zonder uitzondering door niet-Arabische bevolkingsgroepen wordt bewoond, is grotendeels in handen van de verschillende verzetsbewegingen. De SPLM/A heeft de plaatsen Yei, Yirol, Rumbek, Yambio en Tonj bezet en controleert geheel Western Ecuatoria en het grootste deel van het stammengebied van de Dinka's in de deelstaten Northern en Western Bahr el-Ghazal.

In het kader van het vredesakkoord van 9 januari is afgesproken dat in een periode van 30 maanden het Sudanese leger (en haar bondgenoten) zich zal terugtrekken uit het zuiden van Sudan en de SPLM/A (en haar bondgenoten) zich zal terugtrekken uit het noorden van Sudan.

2.3.1 **Situatie in het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan**

In de verslagperiode werd de in oktober 2002 tussen de Sudanese regering en de SPLM/A voor de duur van de vredesonderhandelingen gesloten staakt-het-vuren overeenkomst elke keer opnieuw verlengd.

De vredesonderhandelingen, de staakt-het-vuren-overeenkomsten en het vredesakkoord hebben onmiskenbaar geleid tot een afname van de gevechten in het zuiden. Met uitzondering van enkele deelstaten en de grensgebieden met Uganda waar de LRA actief is, was het in de verslagperiode in het zuiden relatief rustig.

Gebieden in het zuiden kunnen echter nog steeds onveilig zijn, omdat verschillende stammen en militias nog steeds onderlinge conflicten uitvechten of omdat er militias zijn die niet onder (volledige) controle staan van de Sudanese regering of SPLM/A. In Zuid-Sudan is ook nog altijd de Ugandese rebellenbeweging *Lord's Resistance Army* (LRA) actief en heeft het Ugandese leger toestemming om in Zuid-Sudan de LRA te bestrijden.

overzicht van de veiligheidssituatie per deelstaat:

- Western Bahr Al-Ghazal

Tijdens de verslagperiode hebben enkele incidenten (stamconflicten) plaatsgevonden. In de omgeving van Wau liggen mijnevelden. De grotere plaatsen zoals Wau en Raga zijn in handen van de regering. Het platteland is voornamelijk in handen van de SPLM/A.

- Northern Bahr Al-Ghazal

Tijdens de verslagperiode hebben enkele incidenten (stamconflicten) plaatsgevonden. Aweil is in handen van de regering en het platteland wordt voornamelijk gecontroleerd door de SPLM/A.

- Warab

Tijdens de verslagperiode zijn geen incidenten gemeld. De grotere plaatsen, alsmede het platteland zijn in handen van de SPLM/A.

- Lakes (Buhayrat)

Er hebben enkele incidenten plaatsgevonden die werden toegeschreven aan spanningen tussen milities dan wel stamconflicten. De grotere plaatsen zoals Rumbek, alsmede het platteland, zijn in handen van de SPLM/A. De bezetting van het platteland wisselde meer in het noorden vanwege de olievelden. Er zijn mijnevelden.

- Western Equatoria

Western Equatoria was rustig met uitzondering van het grensgebied met DR Congo. Er zijn geen incidenten bekend. De deelstaat is in handen van de SPLM/A.

- Bahr Al-Jebel

Ten zuiden en zuid-oosten van Juba leidde de aanwezigheid van de LRA tot gevechten en operaties van het Ugandese leger. Ook waren er fricties tussen SPLM/A en regeringstroepen bij controleposten. De grotere plaatsen, zoals Juba en Yei, zijn in handen van de regering; het platteland is voornamelijk in handen van de SPLM/A. Er zijn mijnevelden in de omgeving van Juba en Yei.

- Eastern Equatoria

De situatie in Eastern Equatoria is onveilig door stamconflicten, activiteiten van verschillende actieve milities, LRA-aanwezigheid en operaties van de Ugandese strijdkrachten. De grotere plaatsen zoals Torit, zijn in handen van de regering. Het merendeel van het platteland en de stad Kapoeta zijn in handen van de SPLM/A. Er zijn mijnevelden.

- Jonglei

Jonglei is onveilig. In februari 2005 waren er gevechten rond Akobo. Regeringsmilities in Akobo liepen over naar de SPLM/A maar weigerden hun gebied op te geven. SSDF-milities onder leiding van Taban Juoc Akobo veroverden daarop Akobo. Enkele dagen later heroverde de SPLM/A Akobo.⁷⁸ De grotere plaatsen, zoals Bor en Pibor, zijn in handen van de regering. Het platteland is voornamelijk in handen van de SPLM/A, alsmede Akobo.

---

⁷⁸

Persbericht IRIN 08.03.2005 en 11.03.2005

- Unity State

Unity State is onveilig. Er zijn verschillende milities actief, waaronder de SSDF, en er is banditisme. De grotere plaatsen zoals Bentiu, zijn in handen van de regering. De SPLM/A is slechts beperkt aanwezig.

- Upper Nile

Upper Nile is onveilig. Er waren in maart 2004 in het Shilluk-gebied zware gevechten tussen troepen van SPLM/A en door de regering gesteunde milities. In de verslagperiode waren er berichten van schermutselingen: intimidatie en berovingen van burgers door regeringstroepen en milities.⁷⁹ Aan het einde van de verslagperiode leek de situatie in het Shilluk-gebied enigszins te zijn gestabiliseerd. In februari 2005 waren er bij Nasir (ten oosten van Malakal) gevechten tussen rivaliserende Nuer-stammen.⁸⁰ Er is banditisme. In de omgeving van Malakal liggen mijnen. Sommige plaatsen zoals Malakal, zijn in handen van de regering. Het platteland is in handen van milities of SPLM/A.

2.3.2 Situatie in het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan

Gedurende de verslagperiode was het in het noorden van Sudan rustig, met uitzondering van Darfur waar sprake was van een verdere verslechtering van de veiligheidssituatie. In Western Kordofan werden eind 2004 enkele incidenten gemeld.

Western Kordofan

In Western Kordofan zijn twee nieuwe rebellengroepen actief. Het zijn de *Sudanese National Movement for the Eradication of Marginalisation* (SNMEM) van Ali Abd Al-Rahim Al-Shendi en Al-Shahama van voormalig NIF-leider Musa Ali Muhamadayn. De SNMEM voerde in december 2004 een aanval uit op olie-installaties op de grens van South-Darfur en Western Kordofan.

Al-Shahama heeft in september en oktober 2004 een aantal regeringsposten in Western Kordofan aangevallen. Al-Shahama sloot op 22 maart 2005 een *Memorandum of Understanding* (MoU) met de Sudanese regering. In 2005 hebben zich voor zover bekend geen noemenswaardige incidenten meer hebben voorgedaan in Western Kordofan.

Nuba gebergte (Western en Southern Kordofan)⁸¹

---

⁷⁹ Persbericht IRIN d.d. 07.10.2004

⁸⁰ Persbericht IRIN 08.03.2005 en DPA d.d. 11.04.2005

⁸¹ Het Nuba gebergte is grotendeels gelegen in de noordelijke deelstaat Southern Kordofan. In het gebied zijn zowel Arabische (bijvoorbeeld de Hawazna/Baggara en Hamar) als zwart-Afrikaanse bevolkingsgroepen woonachtig (gezamenlijk circa 1,1 miljoen).

In mei 2004 bereikten de Sudanese regering en de SPLM/A in Kenia overeenstemming over de (toekomstige) status van de Nuba-regio.⁸² Hoewel er in de verslagperiode opnieuw wederzijdse beschuldigingen waren van incidentele schendingen van de overeenkomst, houdt de staakt-het-vurenovereenkomst sinds 2002 goed stand. Een internationale waarnemersmissie JMM/JMC (Joint Monitoring Mission/Joint Military Commission) houdt toezicht op het staakt-het-vuren.

Er is verkeer mogelijk van regerings- naar SPLM/A-gebied. Steeds meer Nuba, die de afgelopen jaren vanwege de onveiligheid het gebied hadden verlaten en zich in Khartoem hadden gevestigd, keren terug naar hun oorspronkelijke woonplaats. Het kan echter nog altijd voorkomen dat mensen de toegang vanuit regeringsgebied naar rebellegebied wordt geweigerd. Ook kan het verkeer van bewoners naar en binnen afgelegen plaatsen worden gehinderd door onveiligheid veroorzaakt door rondtrekkende gewapende bandieten.

Oostelijke deelstaten

In het oostelijk grensgebied van Noord-Sudan bevinden zich de deelstaten Red Sea, Kassala, Gedaref, Sennar en Blue Nile. In Kassala heeft de NDA een beperkt aantal grensplaatsen, waaronder Rasai, Shallob en Hamashkoreb, onder controle. De SPLM/A controleert een groot deel van het zuiden van Blue Nile.⁸³

De NDA sloot in januari 2005 een vredesakkoord met de Sudanese regering. Dit akkoord is echter nog niet getekend (zie 2.2). Het *Beja Congress* en de *Free Lions* distantieën zich van dit akkoord en willen als *Eastern Front* aparte onderhandelingen met de Sudanese regering. De spanning in de regio nam toe na het geweldsincident in Port Sudan (zie 3.3.2). Er waren berichten dat de militaire vleugel van het *Beja Congress* als vergelding aanvallen en sabotage acties zou gaan uitvoeren op regeringsdoelen. Er waren drie meldingen van (kleinschalige) aanvallen op controleposten van de regering in Kassala. Niet bekend is of het *Beja Congress* voor deze acties verantwoordelijk was.⁸⁴ In mei 2005 werden in Oost-Sudan drie NC(P)-politici, die deelnamen aan een congres in Kassala, door rebellen gekidnapt.⁸⁵

In januari 2004 heeft het *Beja Congress* een samenwerkingsovereenkomst met de rebellenbeweging SLM/A gesloten. De Eritrese regering wordt door de Sudanese regering beschuldigd van het bieden van steun aan zowel de rebellen in Darfur als aan het *Beja Congress*.

---

⁸² Protocol On The Resolution Of Conflict In Southern Kordofan/Nuba Mountains And Blue Nile States van 26 mei 2004

⁸³ In het kader van het gesloten vredesakkoord zullen deze gebieden op termijn worden overgedragen aan de noordelijke regering.

⁸⁴ Het is niet denkbeeldig dat het *Beja Congress* en de *Free Lions* bij het mislukken van de besprekingen met de Sudanese regering hun eisen met gewapende acties zullen gaan afdwingen.

⁸⁵ Persbericht Reuters d.d. 25.05.2005

Darfur (Northern Darfur, Western Darfur en Southern Darfur)

In Darfur was het in de verslagperiode zeer onrustig en onveilig. Naast banditisme en gevechten tussen rebellen en regeringstroepen, bleven in de verslagperiode Arabische milities (*Janjawid*) aanvallen uitvoeren op de burgerbevolking. De aanvallen van de Arabische milities hadden een grote vluchtelingenstroom tot gevolg. Ongeveer 2 miljoen mensen zijn inmiddels hun oorspronkelijke woongebied ontvlucht, waarvan ongeveer 200.000 een veilig heenkomen hebben gezocht in Tsjaad.

Stammenstrijd

Darfur kent van oudsher een tegenstelling tussen nomadische, Arabisch sprekende stammen afkomstig uit Noord-Darfur en niet-Arabisch sprekende landbouwers die zuidelijker wonen. De Sudanese regering begon in de tachtiger jaren op tal van terreinen de Arabische stammen in Darfur te bevoordelen. Ook begon de Sudanese regering de Arabische stammen te bewapenen en in te zetten in de strijd tegen de zuidelijke rebellen.

De strijd in Darfur kreeg begin 2003 een nieuwe dimensie toen een aantal rebellengroepen, waaronder de *Sudan Liberation Movement/Army* (SLM/A) en de *Justice and Equality Movement* (JEM), een gewapende strijd begon tegen de Sudanese regering. De rebellen, die strijden tegen de economische en politieke achterstelling van Darfur, namen ook de wapens op om de Afrikaanse gemeenschappen te beschermen tegen de aanvallen van de Arabische milities. De Sudanese regering reageerde hierop door grote aantallen (naar schatting zo'n 20.000) Arabische stamleden (*Janjawid*) te bewapenen in de strijd tegen de rebellen. De aanvallen van de Arabische milities (*Janjawid*) richtten zich vrijwel uitsluitend op de Fur, Massaleet en Zaghawa gemeenschappen, die verdacht werden van steun aan de rebellen. Bij deze aanvallen vonden op grote schaal mensenrechtenschendingen plaats (marteling, verkrachting, ontvoering, moord en buitengerechtelijke executie). Honderden dorpen werden compleet verwoest en platgebrand. De Sudanese regering steunde de *Janjawid* door middel van het inzetten van het Sudanese leger en luchtmacht (bombardementen en inzet gevechtshelicopters). Veelal voerden de *Janjawid* hun acties uit in nauwe samenwerking met Sudanese regeringstroepen. Naar schatting zijn door geweld, ondervoeding en ziekte inmiddels minstens 200.000 mensen om het leven gekomen in Darfur.⁸⁶

---

⁸⁶ De schattingen van het aantal doden lopen sterk uiteen. De VN spreekt over 180.000 doden in de afgelopen 18 maanden. Persbericht ANP d.d. 03.04.2005. Een Brits rapport van parlementariërs spreekt over minimaal 300.000 doden. Dit aantal is gebaseerd op schattingen van het aantal slachtoffers in kampen en niet daarbuiten. Bovendien hebben de ramingen slechts betrekking op de periode van maart tot half oktober 2004. Persbericht ANP d.d. 30.03.2005. Zie ook rapport ICG, Darfur: The failure to protect, 8 maart 2005

Staakt-het-vuren-overeenkomst

Op 8 april 2004 werd in Tsjaad tussen de Sudanese regering en beide rebellengroepen (SLM/A en JEM) een staakt-het-vuren-overeenkomst gesloten.⁸⁷

Na 8 april 2004 bleven de gevechten tussen regeringstroepen/milities en de rebellen echter aanhouden. Ook bleven de aanvallen van de *Janjawid* op de burgerbevolking doorgaan.

In de loop van 2004 veranderde de strategie van de rebellen. Beperkten de SLM/A en JEM zich eerst tot militaire doelen, in de loop van 2004 werden ook burgerdoelen aangevallen en kwamen er meer berichten van plunderingen, ontvoeringen en moorden.

Op 9 november 2004 tekenden de Sudanese regering en de beide rebellenbewegingen in Abuja een humanitair- en veiligheidsprotocol.

Het humanitaire protocol regelde een vrije en ongehinderde toegang voor de humanitaire hulpverlening, inclusief de passage van konvoien door de frontlines. Het veiligheidsprotocol omvatte een onmiddellijk staakt-het vuren, inclusief de opschorting van het lucht- en grondoffensief.

Verheving van de strijd

Vrijwel onmiddellijk na de tekening van het veiligheidsprotocol verhevigde echter de strijd. Met name de SLM/A voerde haar activiteiten op om haar gebied uit te breiden en posities in te nemen langs strategische routes. De Sudanese regering reageerde in eerste instantie nog terughoudend maar voerde eind 2004 ook haar activiteiten op en begon met steun van de *Janjawid* en luchtmacht in december 2004 een nieuw (tegen)offensief. De Sudanese regering probeerde met succes met haar offensief terrein terug te winnen dat zij aan de rebellen had verloren. Formeel ontkende de Sudanese regering het offensief en verklaarde dat haar activiteiten slechts een defensief karakter hadden en gericht waren op het verbeteren van de veiligheidssituatie ('*road-clearing*'). Ondanks verschillende toezeggingen door beide partijen in de loop van november en december 2004 om zich aan het staakt-het-vuren te houden verhevigde de strijd in december 2004 en januari 2005.

De verhevigde strijd had een sterke toename van het aantal ontheemden (2 miljoen) tot gevolg. Bovendien werden delen van Darfur moeilijk bereikbaar voor de humanitaire hulpverlening als gevolg van de gevechten (zie 4.1).

Eind 2004 ontstond bovendien een aantal nieuwe rebellenbewegingen, hetgeen het conflict verder compliceerde. Bekend zijn de *National Movement for Reform and Development* (NMRD), Khorbaj, Al-Shahama en de *Sudanese National Movement of Eradication of Marginalization* (SNMEM).

⁸⁷

Deze overeenkomst gold in eerste instantie voor een periode van 45 dagen maar wordt steeds automatisch verlengd (tenzij één van de partijen bezwaar maakt).

De NMRD is een afsplitsing van de JEM, is goedbewapend en voert acties uit in het Jebel Moon gebied. Haar leider is commandant Jibrine Abd Al-Karim Barri. Politiek heeft de NMRD ongeveer dezelfde agenda als de SLM/A. Khorbaj heeft aanhang onder de Arabische stammen. Al-Shahama en de SNMEM voerden eind 2004 verschillende acties uit in Western Kordofan (zie 2.3.2).

Stabilisering

Vanaf februari 2005 stabiliseerde de veiligheidssituatie in Darfur enigszins. De Sudanese regering verklaarde in februari alle Antonovs (bommenwerpers) terug te zullen trekken uit Darfur en het gebruik van gevechtshelicopters sterk te zullen beperken.⁸⁸ De frequentie en de schaal van de schendingen van het staakt-het-vuren alsmede de aanvallen op dorpen verminderden in vergelijking met de voorgaande maanden. Het risico van escalatie blijft echter. In en rond de ontheemdenkampen vindt nog steeds geweld plaats. Zo dringen militie's 's nachts nog regelmatig binnen in ontheemdenkampen en worden vrouwen die vlak buiten de kampen op zoek gaan naar hout of water geregeld aangevallen en verkracht.⁸⁹ Ook zijn bedreigingen van en aanvallen op hulpverleners, konvoien met hulpgoederen en AU-strijdkrachten vanaf februari 2005 sterk toegenomen (zie 4.1).

Het staakt-het-vuren was niet het enige aspect van het in april 2004 gesloten akkoord dat niet werd uitgevoerd. In het akkoord had de Sudanese regering ook beloofd de *Janjawid* militie te ontwapenen en de burgers tegen hen te beschermen. Ook zouden degenen die zich aan mensenrechtenschendingen schuldig hadden gemaakt vervolgd moeten worden.

Ontwapening

Volgens verschillende VN-rapporten is er van een daadwerkelijke ontwapening van *Janjawid* door de Sudanese regering geen sprake. In januari 2005 rapporteerde de Speciale Vertegenwoordiger van de SGVN voor Sudan Jan Pronk aan de VN-Veiligheidsraad dat de Sudanese regering is blijven samenwerken met de *Janjawid* door het leveren van luchtsteun en andere militaire steun.⁹⁰ Volgens *Human Rights Watch* zijn er verschillende gezamenlijke kampen van *Janjawid* en het Sudanese leger, van waar uit gecoördineerde aanvallen op burgers hebben plaatsgevonden.⁹¹ De *Janjawid* kunnen nog steeds ongehinderd burgers blijven aanvallen in Darfur.

---

⁸⁸ Persbericht Reuters d.d. 05.02.2005. De Sudanese vice-president Taha werd bovendien direct verantwoordelijk voor het Darfur dossier. Persbericht AP d.d. 02.2.2005

⁸⁹ UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, 4 maart 2005, S/2005/140

⁹⁰ Economist Intelligence Unit, maart 2005

⁹¹ Human Rights Watch, Country Summary, januari 2005. Volgens informatie van Human Rights Watch heeft recentelijk *Janjawid* leider Musa Hilal verklaart dat de *Janjawid* directe orders ontving vanuit Khartoem. De Sudanese regering was volgens hem direct verantwoordelijk voor de aanvallen op etnisch Afrikaanse stammen in Darfur. Persbericht Reuters d.d. 02.03.2005 en AP d.d. 02.03.2005

Er zijn berichten dat grote aantallen *Janjawid*-strijders, in plaats van ontwapend, zijn opgenomen in de politie, reguliere strijdkrachten en PDF.⁹² In september 2004 was er een demobilisatieceremonie van ongeveer 300 leden van de PDF.⁹³ Verdere stappen door de Sudanese regering in het ontwapenen van de PDF of regeringsmilities zijn niet bekend.⁹⁴

Straffeloosheid

Alle partijen maakten zich in de verslagperiode opnieuw schuldig aan mensenrechtenschendingen. Er waren vele berichten van verkrachtingen, bombardementen op dorpen, martelingen, ontvoeringen en het doden van burgers. Waarnemers van de AU rapporteerden dat het Sudanese leger in januari 2005 hevige bombardementen op dorpen in Darfur uitvoerde, waarbij vele slachtoffers vielen. In dezelfde maand werden bij een aanval op Hamada ongeveer 100 burgers, waaronder 80 vrouwen en kinderen, gedood. Bij deze aanval zouden ook 30 vrouwen en kinderen zijn verkracht.⁹⁵

De door de VN-Veiligheidsraad ingestelde internationale onderzoekscommissie (ICI) concludeerde in januari 2005 dat de partijen in het conflict zich systematisch schuldig hebben gemaakt aan moord, marteling, verdwijning, vernietiging van dorpen, verkrachting en andere vormen van seksueel geweld, plundering en gedwongen verplaatsing van burgers (zie 2.2).⁹⁶

De Sudanese regering heeft nog weinig serieuze stappen ondernomen om de verantwoordelijken voor de mensenrechtenschendingen in Darfur aan te pakken. In juli 2004 verklaarde de Sudanese minister van Buitenlandse Zaken dat 200 *Janjawid* leden waren veroordeeld tot kruisamputatie.⁹⁷ Later werd dit aantal aanzienlijk teruggebracht. Voor zover bekend is slechts een klein aantal *Janjawid* leden daadwerkelijk veroordeeld. Bovendien zou het hier gaan om 'gewone' criminelen en geen militieleden, die zich schuldig hebben gemaakt aan ernstige mensenrechtenschendingen. Er is voorzover bekend slechts één *Janjawid* leider opgepakt en veroordeeld.⁹⁸ Ook zouden enkele leden van de strijdkrachten

---

⁹² HRW, *If We Return, We Will Be Killed, Consolidation of Ethnic Cleansing in Darfur, Sudan*, november 2004 en Human Rights Watch, *Country Summary*, januari 2005

⁹³ HRW, *If We Return, We Will Be Killed, Consolidation of Ethnic Cleansing in Darfur, Sudan*, november 2004

⁹⁴ Begin 2005 kondigde de Sudanese regering opnieuw een gedeeltelijke demobilisatie en ontwapening van PDF-troepen in Darfur aan. Niet bekend is in hoeverre deze demobilisatie en ontwapening daadwerkelijk hebben plaatsgevonden.

⁹⁵ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, 4 maart 2005, S/2005/140

⁹⁶ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, 25 januari 2005

⁹⁷ Bij een kruisamputatie worden de rechterhand en de linkervoet (kruiselings) van een persoon geamputeerd.

⁹⁸ Janjawid-leider El-Nabi zou zijn veroordeeld tot 3 jaar gevangenisstraf in verband met plundering en het verbranden van eigendommen. Persbericht AP d.d. 20.10.2004. Zie ook Amnesty International,

en veiligheidsdiensten zijn opgepakt en veroordeeld maar geen enkele leidinggevende.⁹⁹ Volgens de Sudanese autoriteiten zijn in oktober 2004 vijf mannen, waaronder een politieman, veroordeeld tot de doodstraf en gevangenisstraffen wegens het doden van dorpingen.¹⁰⁰

De Nationale Onderzoekscommissie inzake mensenrechtenschendingen in Darfur (op 8 mei 2004 ingesteld door president Bashir) bood op 13 januari 2005 haar rapport aan de Sudanese president aan. Het rapport bevestigde dat door alle partijen ernstige schendingen van mensenrechten waren begaan in Darfur. Er was volgens het rapport geen sprake van genocide. Het aantal doden door het geweld in Darfur zou hooguit een paar duizend bedragen. Ook was er volgens de Nationale Onderzoekscommissie geen sprake van omvangrijke en systematische verkrachtingen en ander seksueel geweld. De commissie heeft een aantal personen, die verdacht worden van schendingen van mensenrechten, geïdentificeerd. De namen zijn overgedragen aan een gerechtelijk onderzoekscomité (*Judicial Inquiry Committee*) voor nader onderzoek. Het gerechtelijk onderzoekscomité heeft inmiddels haar onderzoek afgerond. Het rapport is echter (nog) niet openbaar gemaakt. Volgens de voorzitter van de onderzoekscommissie worden in het rapport 70 personen en gewapende partijen beschuldigd van misdaden. Het gaat hierbij om zaken als het platbranden van huizen, plundering, verkrachting en moord. De voorzitter van het onderzoekscomité (tevens rechter bij het Hooggerechtshof) zou opdracht hebben gegeven om deze personen te arresteren. Volgens de Sudanese Adviesraad voor Mensenrechten zouden inmiddels 15 personen, inclusief functionarissen van militaire en nationale veiligheidsdiensten, zijn gearresteerd op beschuldiging van wreedheden in Darfur.¹⁰¹

Uit een MSF-rapport¹⁰² uit maart 2005 blijkt dat met name militairen en Arabische milities in Darfur op grote schaal vrouwen hebben verkracht.¹⁰³ De Internationale Onderzoekscommissie (ICI) concludeerde in januari 2005 in haar rapport dat verkrachtingen en ander seksueel geweld door regeringstroepen en *Janjawid* zijn gebruikt als doelbewuste strategie.¹⁰⁴ Ook *Human Rights Watch* heeft vele

---

Sudan: no one to complain to, no respite for the victims, impunity for perpetrators, AI AFR 054/138/2004

⁹⁹ Volgens de Sudanese autoriteiten hebben zij 13 zaken van militairen, die beschuldigd waren van mensenrechtenschendingen, overgedragen aan de rechtbank. Drie daders zouden inmiddels ter dood zijn veroordeeld.

¹⁰⁰ Persbericht AP d.d. 20.10.2004

¹⁰¹ UNSC, *Monthly report of the Secretary-General on Darfur*, S/2005/305, 10 mei 2005

¹⁰² Médecins sans Frontières, *The Crushing Burden of Rape: Sexual Violence in Darfur*, 8 maart 2005

¹⁰³ Uit onderzoek onder 500 verkrachte vrouwen blijkt dat velen meermalen zijn verkracht. Vaak zou het om groepsverkrachting gaan. De meeste verkrachtingen vonden plaats als vrouwen hun dorp of kamp verlieten om brandhout te halen.

¹⁰⁴ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, 25 januari 2005

gevallen van verkrachtingen door regeringstroepen en *Janjawid* gedocumenteerd.¹⁰⁵ Verkrachte vrouwen in Darfur zijn bang om hun verhaal aan de politie of autoriteiten te vertellen. Ingeval een vrouw wel haar verhaal doet, ondernemen de autoriteiten zelden actie om daders op te pakken. De drie in juli 2004 door de Sudanese regering ingestelde comités om verkrachtingen in Darfur te onderzoeken konden slechts 50 gevallen van verkrachting vaststellen in heel Darfur.¹⁰⁶ Na deze rapportage lijkt er weinig (vervolg)actie te zijn ondernomen.¹⁰⁷ Volgens *Amnesty International* is slechts in één geval van verkrachting actie ondernomen door twee politiemensen te schorsen en aan te klagen.¹⁰⁸

Amnesty International hekelt het gebrek aan daadkracht bij de Sudanese autoriteiten alsmede het falen van het nationale rechtssysteem om mensenrechtenschendingen te onderzoeken, verdachten te identificeren en te vervolgen.¹⁰⁹

AU

In oktober 2004 werd besloten de omvang en het mandaat van de AU-missie in Darfur uit te breiden. De AMIS zou een totale omvang krijgen van 3320 manschappen (waaronder 450 waarnemers, 800 politiemensen en 1900 militairen).¹¹⁰ Ook werd het mandaat van de AMIS uitgebreid naar proactieve monitoring: monitoren en verifiëren van de veiligheidssituatie in verband met terugkeer van ontheemden, militaire presentie om zo acties van gewapende groepen tegen de burgerbevolking te voorkomen, monitoren en verifiëren van de ontwapening van de Arabische militie; observeren en monitoren van de lokale politie. Binnen het mandaat kan in bepaalde omstandigheden (onmiddellijke dreiging) ook bescherming aan burgers worden geboden.¹¹¹

De feitelijke uitbreiding van de AU-missie verloopt langzaam. Begin mei 2005 was de totale omvang van de AU-missie ruim 2.600 man. De AU-missie kampt met logistieke en materiële problemen. Vanwege haar geringe omvang kan de AU-missie in de praktijk slechts in beperkte mate bijdragen aan de veiligheid van de

---

¹⁰⁵ Human Rights Watch, *Sexual Violence and its Consequences among Displaced Persons in Darfur and Chad*, 12 april 2005

¹⁰⁶ Er zouden artsen in deze comites worden opgenomen, maar dit is niet gebeurd. Er hebben ook geen medische onderzoeken plaatsgevonden. Persbericht The Guardian d.d. januari 2005

¹⁰⁷ Amnesty International, *Sudan, Darfur: who will answer for the crimes?*, januari 2005, AI AFR 54/006/2005 en US Departement of State, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004*, februari 2005

¹⁰⁸ Amnesty International, *Sudan, no one to complain to: no respite for the victims, impunity for perpetrators*, AI AFR 054/138/2004

¹⁰⁹ Amnesty International, *Sudan, No one to complain to: No respite for the victims, impunity for the perpetrators*, AFR 54/138/2004

¹¹⁰ Persbericht Reuters d.d. 18.10.2004

¹¹¹ Amnesty International, *Sudan, Darfur: What hope for the future?*, december 2004, AI AFR 54/164/2004

burgerbevolking. De AMIS kan slechts in een beperkt aantal ontheemdenkampen aanwezig zijn en concentreert zich op haar taken als waarnemer. Van bemiddelingstaken om conflicten te voorkomen of voortijdig de kop in te drukken komt in de praktijk minder terecht. Toch heeft de AMIS in de verslagperiode een aantal concrete resultaten geboekt. Zo heeft de AMIS in Muhajaria aanvallen weten te voorkomen en in Labado heeft de AMIS de regio gedemilitariseerd, waardoor duizenden ontheemden konden terugkeren.¹¹²

In de verslagperiode waren verschillende schietincidenten, waarbij een aantal AU-missieleden gewond raakten.¹¹³

De AU heeft op 28 april 2005 besloten de AU-missie verder uit te breiden naar ruim 7700 man in augustus 2005. In september 2005 zal vervolgens bezien worden of de missie verder zal worden uitgebreid naar ruim 12.000 man in 2006.¹¹⁴

2.3.3 Overzicht veiligheidssituatie

Op grond van de veiligheidssituatie kan voor Sudan de hieronder volgende indeling worden gemaakt in relatief veilige gebieden, overgangsgebieden en onveilige gebieden.

In de relatief veilige gebieden loopt de bevolking geringe risico's slachtoffer te worden van militaire activiteiten of stammenconflicten. Gewapende confrontaties tussen verschillende partijen of bombardementen door de regering, komen hier niet of nauwelijks voor. De situatie kent een zekere stabiliteit. In de onveilige gebieden loopt de bevolking daarentegen aanzienlijke risico's te maken te krijgen met militaire activiteiten of stammenconflicten. Dit zijn de gebieden waar de verschillende conflicten gewapenderhand worden uitgevochten, waar veelal bombardementen door regeringstroepen plaatsvinden en waar mijnenvelden kunnen liggen. De overgangsgebieden nemen op deze kenmerken een tussenpositie in; de situatie is er zodanig dat niet kan worden uitgesloten dat burgers slachtoffer worden van militaire activiteiten of stammenconflicten.

Relatief veilig is het in:

- Het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan, met uitzondering van de deelstaten Northern Darfur, Western Darfur, Southern Darfur, Blue Nile en de grensgebieden van Kassala State;
- De garnizoensplaatsen in Zuid-Sudan die in handen van de regering zijn (Wau, Aweil, Raga, Bor, Juba, Malakal, Bentiu en Torit);

---

¹¹² Brief aan de Tweede Kamer d.d. 18.04.2005 (DAF-265/05)

¹¹³ Zie de verschillende rapporten van de SGVN. In februari 2005 kwamen AU-missieleden zeven keer onder vuur te liggen. UNSC, Report of the Secretary-General on Sudan, 4 maart 2005, S/2005/140

¹¹⁴ Persberichten IRIN d.d. 29.04.2005 en Reuters d.d. 28.04.2005. UNSC, Report of the Secretary-General on UN assistance to the AMIS in the Sudan, 3 mei 2005, S/2005/285

- Het zuidelijk deel van de zuidelijke deelstaat Buheyra (ten zuiden van de lijn Tonj-Rumbek-Yirol);
- De zuidelijke deelstaat Western Equatoria, met uitzondering van het grensgebied;

Een overgangssituatie is er in:

- De noordelijke deelstaat Blue Nile en de grensgebieden van Kassala State;
- De zuidelijke deelstaten Western Bahr el-Ghazal, Northern Bahr el-Ghazal, Warab, Buheyra (met uitzondering van het zuiden), Bahr el-Jebel (met uitzondering van het grensgebied).

De situatie is onveilig in:

- De noordelijke deelstaten Northern Darfur, Western Darfur, Southern Darfur;
- De zuidelijke deelstaten, met uitzondering van de garnizoensplaatsen die in handen van de regering zijn en de hiervoor genoemde gebieden. Dit betekent dat het onveilig is in het grensgebied van Western Equatoria, het grensgebied van Bahr Al-Jebel, Eastern Equatoria, Jonglei, Unity State en Upper Nile.

Bij deze indeling dient de volgende kanttekening te worden gemaakt. De vredesonderhandelingen, de staakt-het-vuren overeenkomsten en het vredesakkoord hebben onmiskenbaar geleid tot een afname van de gewapende conflicten in het zuiden. Niettemin blijft de situatie gespannen, omdat de gewapende partijen zich nog niet hebben teruggetrokken. In het kader van de vredesovereenkomst zullen de Sudanese strijdkrachten zich grotendeels terugtrekken uit de zuidelijke gebieden over een periode van 30 maanden en de vrijgekomen posities zullen worden ingenomen door de SPLM/A. De veiligheidssituatie kan aanzienlijk veranderen, afhankelijk van de mate waarin daadwerkelijk uitvoering wordt gegeven aan het vredesakkoord tussen de Sudanese regering en de SPLM/A, alsmede de opstelling van de niet-gebonden zuidelijke milities. Om die reden worden de meeste zuidelijke gebieden getypeerd als overgangsgebied.

Leger, politie en veiligheidsdiensten

De macht van president Al-Bashir steunt voornamelijk op de veiligheidsdiensten en het leger. De regering wordt gedomineerd door leden van de *security wing* van het vroegere *National Islamic Front* (NIF), die de machtsstrijd met de politiek-ideologische vleugel van het NIF had gewonnen.¹¹⁵ Ook in alle staatsorganen en instellingen zijn leden van de veiligheidsdiensten vertegenwoordigd. Voor de rol van deze diensten ten aanzien van mensenrechtenschendingen wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

---

¹¹⁵ President Al-Bashir benoemde in 2001 een tiental hoge officieren uit de veiligheidsdiensten als ministers in zijn regering.

In verband met een vermeende coup poging werden in september en oktober 2004 tientallen leden van de strijdkrachten gearresteerd (zie 3.3.6).¹¹⁶

In april 2005 veroordeelde een Sudanese rechtbank 24 politiemensen, veiligheidsdienstfunctionarissen en militairen tot straffen van 5 tot 15 jaar vanwege hun aandeel in de vermeende coup poging van maart 2004.¹¹⁷

2.4 Sociaal-economische situatie

Sudan is een arm land, zowel naar regionale als naar internationale normen, ondanks dat het beschikt over een fors economisch potentieel. Gemeten aan de *Human Development Index* neemt Sudan de 139e plaats in van de 177 landen op de wereldranglijst voor sociaal-economische ontwikkeling.¹¹⁸ De economische ontwikkeling werd jarenlang geblokkeerd door slecht economisch beleid (tot 1997) en door de burgeroorlog.

De landbouw heeft sterk geleden onder slecht landbouwbeleid, gebrek aan onderhoud van de irrigatiesystemen, een slecht wegennet, gebrekkige dienstverlening en de burgeroorlog. De landbouw is van oudsher de belangrijkste sector, maar met de start van de oliewinning in 1999 is een verandering in de economische structuur ingezet.

In de afgelopen zes jaar is het economische beleid aanzienlijk verbeterd. In samenwerking met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) werd een grondige economische hervorming en structurele aanpassing ingezet, en de regering houdt zich aan het afgesproken beleid. Na zes jaar beginnen de resultaten zichtbaar te worden: de inflatie is sterk gedaald tot rond de 9 %, de munt is gestabiliseerd, het begrotingstekort is sterk gedaald en de laatste jaren geven een indrukwekkende economische groei te zien.¹¹⁹ Ook buitenlandse investeringen zijn aangetrokken. De olieproductie is sterk gestegen, waardoor mede dankzij de hoge olieprijs de inkomsten van de Sudanese regering sterk zijn toegenomen.¹²⁰

Wel was sprake van een ongelijke ontwikkeling, waarbij niet alleen het zuiden, maar ook het westen en oosten sterk achterbleven. De inkomsten uit de oliewinning werden door de centrale overheid geïnd en vloeiden nauwelijks terug naar de zuidelijke deelstaten.¹²¹ Ook de uitgaven voor sociale voorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg in de deelstaten daalden.

---

¹¹⁶ Economist Intelligence Unit, december 2004 en AI AFR 54/121/2004

¹¹⁷ Persbericht Reuters d.d. 14.04.2005. Voor verdere informatie over de coup poging van maart 2004 wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Sudan van november 2004.

¹¹⁸ Human Development Report 2004

¹¹⁹ Economist Intelligence Unit, december 2004 en Country Profile 2005

¹²⁰ In november 2004 tot 365.000 vaten per dag. Economist Intelligence Unit, december 2004

¹²¹ In het kader van het vredesakkoord zijn ook afspraken gemaakt over de verdeling van de olie-inkomsten. Afgesproken werd dat allereerst de regio waar de oliewinning plaatsvindt 2% van de opbrengst ontvangt, waarna de overige olie-inkomsten op een 50-50 basis zullen worden verdeeld tussen noord en zuid.

Vanaf het begin van de jaren 1990 liepen de reële lonen en levensstandaard sterk terug als gevolg van de hoge inflatie. Families met lage inkomens hebben recht op brood en suiker tegen gesubsidieerde prijzen, maar vele families kunnen zich zelfs die gesubsidieerde prijzen niet veroorloven. Aanvullende inkomsten, zoals overmakingen van familieleden in het buitenland of nevenbanen zijn belangrijk geworden.

De grote aantallen binnenlands ontheemden hebben veelal geen eigen inkomen en zijn daarom op voedselhulp aangewezen (zie verder paragraaf 4.1). Ook komen periodiek in bepaalde gebieden droogten voor, waardoor de bevolking van die gebieden tijdelijk voedselhulp nodig heeft.

Internationale humanitaire hulpoperaties (onder meer *Operation Lifeline Sudan*) verlenen hulp aan bevolkingsgroepen in het zuiden. Sinds de staakt-het-vuren overeenkomst van februari 2003 is de humanitaire hulpverlening aan Zuid-Sudan sterk verbeterd. In West-Sudan (Darfur) bleef de humanitaire hulpverlening vanwege onveiligheid en (bureaucratische) belemmeringen lange tijd ernstig gehinderd. Zie paragraaf 2.3 en 4.1.

Van 11 tot 12 april 2005 werd in Oslo een grote donorconferentie voor de wederopbouw van Sudan gehouden. Tijdens deze conferentie is een plan voor de wederopbouw van Sudan gepresenteerd. Dit plan en het werkplan van de VN voor humanitaire hulp zal door de internationale gemeenschap worden ondersteund met 4,5 miljard dollar. Nederland heeft bij deze gelegenheid 175 miljoen euro voor de komende drie jaar toegezegd voor de wederopbouw.¹²²

---

¹²² Brief aan Tweede Kamer d.d. 18.04.2005 (DAF-265/05). Nederland heeft aangegeven dat de toegezegde middelen op basis van internationaal overeengekomen 'benchmarks' beschikbaar zullen worden gesteld. Daarnaast heeft Nederland voor 2005 een bedrag van 30 miljoen euro voor humanitaire hulp aan Sudan uitgetrokken.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

Sudan is partij bij belangrijke internationale mensenrechtenverdragen, zoals het Verdrag inzake Burger- en Politieke Rechten¹²³; het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten; het Verdrag inzake de uitbanning van Rassendiscriminatie; het Verdrag inzake de Rechten van het Kind¹²⁴; het Verdrag inzake Slavernij (van 1926), het Verdrag inzake de afschaffing van Slavernij (van 1956); het Verdrag tegen Landmijnen (van 1997), het Verdrag inzake de status van Vluchtelingen¹²⁵; de Verdragen van Genève inzake de bescherming van oorlogsslachtoffers (van 1949); en het Afrikaanse Handvest inzake de Rechten van Mensen en Volkeren.

De Sudanese regering in de verslagperiode toegetreden tot het Verdrag inzake Preventie en Bestrafing van Genocide. Het verdrag is echter nog niet geratificeerd.

Sudan heeft het Verdrag tegen Foltering wel getekend maar nog niet geratificeerd. De Sudanese regering meldde meerdere malen dat zij het Verdrag tegen Foltering spoedig ter ratificatie aan het parlement zou voorleggen. Aan het einde van de verslagperiode was de ratificatie van het verdrag echter nog niet op de agenda van het parlement gezet.

Sudan is nog geen partij bij het Verdrag inzake de Uitbanning van alle vormen van Discriminatie van Vrouwen (1979). Ook is Sudan nog geen partij bij het Verdrag inzake het Niet-Toepassen van Verjaring voor Oorlogsmisdaden en Misdaden tegen de Menselijkheid (1968).

---

¹²³ Sudan heeft echter de Optionele Protocollen behorende bij dit verdrag niet getekend, waardoor het protocol inzake individueel klachtrecht en het protocol inzake afschaffing van de doodstraf geen gelding hebben voor Sudan.

¹²⁴ Sudan heeft ook de twee Facultatieve Protocollen bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (betreffende de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten en pornografie) getekend.

¹²⁵ Sudan heeft ook het Protocol van 1967 behorende bij dit verdrag getekend.

3.1.2 Nationale wetgeving

De huidige grondwet van Sudan trad op 7 juli 1998 officieel in werking.¹²⁶ Deze grondwet bevat in een aantal opzichten meer waarborgen voor de handhaving van de mensenrechten, met name de politieke rechten, dan de voorgaande grondwet. In het kader van het getekende vredesakkoord zal de komende maanden een breed samengestelde commissie, de *National Constitutional Review Commission* (NCRC), een nieuwe interim-grondwet opstellen. Deze grondwet zal gedurende de interim-periode van 2005 tot 2011 van kracht zijn.

Sinds december 1999 is de noodtoestand van kracht die de president de bevoegdheid geeft per decreet te regeren en constitutionele bepalingen op te schorten. Deze noodtoestand is in december 2004 opnieuw met een jaar verlengd.¹²⁷

3.2 Toezicht

Sudan kent binnen de overheid de Adviesraad voor Mensenrechten (*Advisory Council for Human Rights*). De raad bestaat uit vertegenwoordigers van mensenrechtenafdelingen binnen 22 ministeries en staatsorganen. De raad is belast met onderzoek naar klachten over schendingen van mensenrechten, maar de effectiviteit van zijn functioneren is beperkt door gebrek aan medewerking van de kant van sommige overheidsdiensten.¹²⁸ Ook bevatten haar aanbevelingen in de regel weinig kritiek op het overheidsapparaat.

De Adviesraad voor Mensenrechten heeft een meldpunt opgezet voor individuele zaken van mensenrechtenschendingen.

Daarnaast kent Sudan nog twee overheidsmechanismen gericht op het waarborgen van de mensenrechten, namelijk het Constitutionele Hof en het Openbaar Klachtenbureau.

De Sudanese regering heeft een wetsvoorstel ontworpen dat de oprichting van een nationale mensenrechtencommissie beoogt. Deze wet, de *Human Rights National Commission Act*, is inmiddels aangenomen door het Sudanese parlement en getekend door de president. De Sudanese regering heeft de instelling van de

---

¹²⁶ The Economist Intelligence Unit, *Sudan Country Report*, 3rd qr. 1998.

¹²⁷ De noodtoestand is ondanks eerdere toezeggingen (noodtoestand zou direct na ondertekening van de vredesovereenkomst worden afgeschaft buiten de oorlogsgebieden daar waar de veiligheidssituatie het zou toelaten) niet afgeschaft. De noodtoestand is nog steeds in heel Sudan van kracht.

¹²⁸ US DoS, *Country report on Human Rights Practices, Sudan 2003*, februari 2004

ationale mensenrechtencommissie bevroren na felle kritiek (beschuldigingen van partijdigheid) van de internationale gemeenschap.¹²⁹

De Nationale Veiligheidsdienst (*National Security Organisation*) heeft in februari 2003 een klachtenbureau en een telefonisch meldpunt opgezet. De vraag is of het publiek voldoende vertrouwen heeft in deze instelling om klachten via deze weg te melden.

President Al-Bashir stelde op 8 mei 2004 een nationale Commissie van Onderzoek voor Schendingen van Mensenrechten in.¹³⁰ De opdracht van deze onderzoekscommissie was het onderzoeken van vermeende mensenrechtenschendingen door de betrokken partijen in Darfur.¹³¹ De commissie heeft op 13 januari 2005 haar rapport aan de Sudanese president aangeboden (zie 2.3.2).

Buiten de overheid zijn in Sudan onafhankelijke mensenrechtenorganisaties en individuele mensenrechtenactivisten actief. Zij houden zich bezig met het bekend maken en verdedigen van de mensenrechten, het toezicht op het overheidsoptreden op dit gebied en het verzamelen van informatie over mensenrechtenschendingen. De mensenrechtenorganisaties in Sudan opereren hoofdzakelijk in Khartoem. De bekendste en meest naar buiten tredende organisatie is de *Sudanese Human Rights Group* (SHRG) van advocaat Ghazi Suleiman, die de regering voortdurend met mensenrechtenschendingen confronteert en de internationale gemeenschap daarvan op de hoogte houdt. In samenwerking met de SHRG is in 2001 een nieuwe groep ontstaan, de *Sudan African Human Rights Association*. Deze richt zich op mensenrechtenschendingen buiten Khartoem.

Verder kunnen onder meer worden genoemd: de *Sudanese Organisation against Torture* (SOAT)¹³², die sinds 2001 openlijk in Sudan actief is; *Place*, een advocatengroep; en *Mutawinat*, een groep vrouwelijke advocaten. Er zijn voorts vele kleine organisaties en individuen (veelal advocaten) die wat minder op de voorgrond treden maar wel actief zijn op het gebied van mensenrechten, voornamelijk op het terrein van voorlichting. Daarnaast zetten diverse Sudanese instellingen zich in voor hulp aan slachtoffers van mensenrechtenschendingen,

---

¹²⁹ Bovendien voorziet het vredesakkoord van 9 januari 2005 in een vergelijkbare instantie en is een mensenrechtencommissie op strikt noordelijke basis niet nodig.

¹³⁰ Een dag nadat in het op 7 mei verschenen rapport van de UNHCHR was bericht over de 'reign of terror' in Sudan en was aanbevolen om een internationale commissie van onderzoek in te stellen om de mensenrechtenschendingen in Darfur te onderzoeken

¹³¹ Het presidentieel decreet spreekt over schendingen begaan door gewapende groepen zonder nadere specificatie. Volgens regeringsvertegenwoordigers betreft het hier alle betrokken partijen (regeringsstrijdkrachten, milities en rebellen).

¹³² Dit was voorheen de *Sudanese Victims of Torture Group*, een internationaal netwerk van Sudanese mensenrechtenorganisaties, dat tot 2001 voornamelijk vanuit Londen opereerde. Met ingang van 2002 heeft deze groep formeel de nieuwe naam aangenomen.

zoals het *Amal Centre for the Rehabilitation of Victims of Physical and Mental Torture*.

Ook is begin 2002 het *National Centre for Human Rights* opgericht onder leiding van Dr Al Mufti (voorheen voorzitter van de Adviesraad voor Mensenrechten), dat beoogt een onafhankelijke instantie te zijn maar duidelijk gelieerd is aan de overheid.

Na trainingen georganiseerd door de *Office of the United Nations High Commissioner of Human Rights* (OHCHR) is er in Sudan een netwerk van mensenrechten-NGO's gevormd.

In Sudan is de laatste jaren meer (publieke) discussie over mensenrechten mogelijk. Desondanks ondervinden mensenrechtenactivisten, vanwege hun kritische houding, regelmatig tegenwerking van de zijde van de Sudanese overheid. Deze tegenwerking varieert van willekeurige arrestatie (zonder arrestatiebevel), verhoor, detentie en huiszoeking, verstoring van bijeenkomsten, inbeslagname van papieren, dagelijkse meldingsplicht, bedreiging van familieleden, mishandeling en marteling.

In de verslagperiode werden met name mensenrechtenactivisten die zich inzetten voor de mensenrechtensituatie in Darfur aangepakt door de Sudanese autoriteiten. Zo werd in september 2004 Adib Abdel Yusuf, hoofd van de *Sudan Social Development Organisation* (SUDO) in West Darfur door de veiligheidsdienst in Khartoem gearresteerd.¹³³ Op 19 april 2005 werd hij vrijgelaten. In januari 2005 werd Mudawi Ibrahim Adam, landelijk voorzitter van de SUDO voor de vierde keer gearresteerd en beschuldigd van 'misdaden tegen de staat'.¹³⁴ Begin maart 2005 werd hij na twee maanden detentie vrijgelaten.¹³⁵ Op 8 mei 2005 is hij voor de vijfde keer gearresteerd en op 16 mei weer vrijgelaten.¹³⁶

Voor zover bekend zijn in de niet door de regering gecontroleerde gebieden van Sudan geen onafhankelijke mensenrechtenorganisaties actief.

De internationale gemeenschap zag uitgebreid toe op de mensenrechtensituatie in Sudan, in het bijzonder in Darfur. Verschillende VN-functionarissen bezochten in de verslagperiode Sudan, zoals de Secretaris-Generaal, de Onafhankelijk Expert van de Mensenrechtencommissie, de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens vergezeld door de Speciale Adviseur inzake Voorkoming van Genocide, de Hoge Commissaris voor Vluchtelingen, de Speciale Rapporteur inzake Buitengerechtelijke Executies en de Speciale Rapporteur inzake Geweld tegen Vrouwen.

---

¹³³ AI AFR 54/133/2004

¹³⁴ De SUDO ontplooit humanitaire en mensenrechtenactiviteiten in Darfur. AI AFR 54/026/2005.

¹³⁵ Persbericht Reuters d.d. 10.03.2005

¹³⁶ AI AFR 54/048/2005

De VN-Mensenrechtencommissie nam op 19 april 2005 een resolutie aan waarin besloten werd tot het opnieuw instellen van een *Special Rapporteur* voor de mensenrechtensituatie in Sudan.

Verder is in Khartoem op grond van een overeenkomst uit 2000 tussen de regering van Sudan en het OHCHR een medewerker van het Hoge Commissariaat geplaatst om aan de overheid technische assistentie te verlenen op het gebied van mensenrechten. In juni 2004 stemde de Sudanese regering in met de komst van waarnemers van de OHCHR in verband met de mensenrechtensituatie in Darfur. In april 2005 waren er in totaal 38 OHCHR-waarnemers in Sudan.

In het buitenland gevestigde organisaties als *Amnesty International*, *Human Rights Watch* en de *Sudanese Human Rights Organisation*¹³⁷ publiceren regelmatig over de mensenrechtensituatie in Sudan in het algemeen of over specifieke schendingen in het bijzonder. In oktober 2004 bezochten zowel *Amnesty International* als *Human Rights Watch Sudan*.¹³⁸ Beide organisaties kregen toestemming om een kantoor in Sudan te openen.¹³⁹

Sudan is partij bij het Afrikaanse Handvest inzake de Rechten van de Mens en van Volkeren. In 2003 heeft de Afrikaanse Commissie Sudan schuldig bevonden aan schending van een aantal artikelen van genoemd handvest.¹⁴⁰

3.3 Naleving en schendingen

De Sudanese regering bleef in de verslagperiode op het gebied van de mensenrechten een dubbel spoor volgen. Enerzijds was er sprake van meer aandacht voor de mensenrechtensituatie in Sudan en waren enkele voorzichtig positieve ontwikkelingen waar te nemen. In dit verband wordt gewezen op de meer publieke discussie over mensenrechten, de terugkeer van politieke opposenten, de opening van kantoren van de SPLM/A in Noord-Sudan, etc. Anderzijds wierp de Sudanese regering steeds nieuwe obstakels op. Zo bleef de vrijheid van meningsuiting aanzienlijk beperkt en bleven politieke opposanten en activisten (soms ernstige) problemen ondervinden. Ook bleef de Sudanese

---

¹³⁷ Hier wordt bedoeld de SHRO in ballingschap (Kaïro) en niet de in 1991 door de regering opgerichte SHRO onder leiding van Ahmed Al-Nasri.

¹³⁸ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004*, februari 2005

¹³⁹ Human Rights Watch zal in tegenstelling tot Amnesty International geen permanent kantoor in Sudan openen maar zal zich via bezoeken en missies wel intensief met de mensenrechtensituatie in het land bemoeien.

¹⁴⁰ De schendingen hadden betrekking op het bestaan van lijfstraffen, (delen van) het Wetboek van Strafrecht 1991 en de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting, vergadering en beweging.

regering de veiligheidsdiensten als repressief instrument gebruiken. In de verslagperiode zijn verder in Darfur opnieuw op grote schaal mensenrechten geschonden, waarvoor de Sudanese regering in belangrijke mate verantwoordelijk lijkt te zijn.

De mensenrechtensituatie in de gebieden die door de SPLM/A worden gecontroleerd bleef ook een punt van zorg. In Zuid-Sudan is sprake van een sterk tribale samenleving. Er is vrijwel geen maatschappelijk middenveld.

De internationale gemeenschap heeft zich de afgelopen jaren in verschillende resoluties van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN), de VN-Veiligheidsraad en de VN-Mensenrechtencommissie kritisch uitgelaten over de situatie in Sudan (zie ook 2.2).

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is in de Sudanese grondwet opgenomen onder artikel 25. Met de inwerkingtreding van de perswet van 1999 zijn de bepalingen van de grondwet in de lagere wetgeving verwerkt. De overheid heeft een Nationale Persraad (*National Press Council*) in het leven geroepen die klachten naar aanleiding van publicaties in behandeling neemt en zo nodig tegen kranten of journalisten optreedt (waarschuwing, schorsing). De persraad legt verantwoording af aan de president. De raad heeft 21 leden en is als volgt samengesteld: 7 leden worden benoemd door de President, 9 leden worden gekozen door de algemene vergadering van de journalistenbond (*General Journalists Union*) en 5 leden worden gekozen uit het parlement.

Op grond van de noodtoestand zijn extra beperkingen van de persvrijheid mogelijk.

De Sudanese regering heeft een nieuwe perswet in behandeling. Deze nieuwe perswet wordt door de onafhankelijke media echter niet als een verbetering beschouwd.

In het regeringsgebied kunnen in principe alle politici en politieke groepen in de kranten aan het woord komen¹⁴¹, maar het is journalisten verboden om te rapporteren over internationale veiligheidsvraagstukken, politie, leger en nationale veiligheid.¹⁴²

De Sudanese media worden gekenmerkt door een groot aantal dagbladen. Gedurende de verslagperiode verschenen in regeringsgebied drie Engelstalige

---

¹⁴¹ De Sudanese regering geeft ruimte geeft aan de media om oppositionele standpunten te verkondigen, zij het in beperkte mate.

¹⁴² Men is met name alert op berichtgeving over de situatie in Darfur en het PNC.

kranten: de *Khartoum Monitor*, de *Sudan Vision* en *Juba Post*. De *Khartoum Monitor* heeft een duidelijk profiel en vormt een forum voor zuiderlingen. De *Sudan Vision* wordt gezien als regeringsgezind. *Juba Post* heeft een christelijke toonzetting. Daarnaast verschijnt er sinds medio 2003 tweewekelijks een onafhankelijk Engelstalig blad, de *Sudan Mirror*. Het blad wordt gedrukt in Uganda en gedistribueerd in Zuid-Sudan, in de vluchtelingenkampen in Kenia en Uganda en onder de Sudanese diaspora.¹⁴³

De meeste Arabische dag- en weekbladen worden ofwel direct door de overheid uitgegeven of zijn daaraan nauw verbonden.

Radio en televisie zijn in handen van de centrale of provinciale regering en worden vergaand gecontroleerd.

De internationale satelliet-tv en radio kan ongecensureerd worden ontvangen. De toegang tot internet-sites kan echter worden geblokkeerd vanwege morele (pornografie) of politieke redenen.

In de praktijk wordt de vrijheid van meningsuiting beperkt: journalisten en uitgevers worden door de veiligheidsdiensten lastiggevallen, geïnstrueerd over de wijze van publiceren, ondervraagd en gedetineerd¹⁴⁴; kranten die onwelgevallige artikelen publiceren krijgen hoge boetes, edities van kranten worden regelmatig in beslaggenomen, etc. Bij publicaties over onderwerpen als het conflict in Darfur, mensenrechtenschendingen, protestdemonstraties, de regeringspolitiek en kritiek op leden van de regering, grijpen de Sudanese autoriteiten veelal in. Kranten worden regelmatig bestraft met (tijdelijke) sluiting vanwege het handelen in strijd met nationale veiligheidsvoorschriften. In de verslagperiode werden met name journalisten en kranten die berichtten over het conflict in Darfur of gelieerd werden met het PNC en de rebellen in Dafur aangepakt. Het gevolg van dit toezicht was dat veel journalisten een bepaalde vorm van zelfcensuur hanteren.¹⁴⁵

Op 2003 vaardigde president Al-Bashir een decreet uit waarin de nationale veiligheidsdienst werd ontheven van de bevoegdheid tot direct ingrijpen in de pers

---

¹⁴³ Persbericht IRIN d.d. 02.10.2003

¹⁴⁴ Het betreft in de regel kortdurende detenties. Er zijn geen verdwijningen van journalisten bekend.

¹⁴⁵ Zo werd in de verslagperiode de hoofdredacteur van de krant *Alwan*, Hussein Khogali, opnieuw gedetineerd. Nadat hij in september 2004 17 dagen was vastgehouden, verbleef hij van 22 november tot 18 december in de Kobergevangenis en van 18 december 2004 tot 5 januari 2005 in het ziekenhuis. Op 5 januari 2005 werd hij vrijgelaten. De Sudanese autoriteiten beschouwen hem als een sympathisant van Al-Turabi en zijn krant wordt beschouwd als semi-officiële spreekbuis van de PNC. Persbericht Reporters Sans Frontieres d.d. 06.01.2005. Op 22 november 2004 werd bovendien de gehele oplage van *Alwan* in beslaggenomen. US Department of State, [Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004](#), februari 2005. In mei 2005 werd de *Khartoum Monitor* voor een dag gesloten na berichtgeving over onlusten in het Soba Eradi ontheemdenkamp. Persberichten Reuters d.d. 25.05.2001 en IRIN 24.05.2005

(perscensuur). Instanties, zoals het Openbaar Ministerie en de Nationale Persraad bleven echter feitelijk 'censuur in retrospect' uitoefenen.

De Nationale Persraad, die toezicht moet houden op de media, gebruikte haar bevoegdheid om kranten een tijdelijk verschijningsverbod of forse boetes op te leggen. Hoewel de persraad op zich naar behoren functioneerde en zich inhoudelijk hield aan de perswet, waren de straffen die werden opgelegd soms onevenredig hoog. Zo werden forse boetes of een verschijningsverbod opgelegd, die vaak niet in verhouding stonden tot de aard en zwaarte van de klacht.

Volgens de mensenrechtenorganisatie *Sudanese Organisation Against Torture* (SOAT) is de perscensuur in september 2004 weer aangescherpt. Op 11 september 2004 kregen de hoofdredacteuren van alle Sudanese kranten te horen dat zij niet langer eigen berichtgeving mochten verzorgen over Darfur en het PNC. Sindsdien is volgens SOAT de in 2003 afgeschafte pre-censuur feitelijk weer van kracht.¹⁴⁶

Als gevolg van de intensieve controle op de bevolking (via onder andere wijkcomités, informanten en postcensuur) zullen de veiligheidsdiensten op de hoogte raken als iemand zich sterk profileert op politiek of religieus terrein, bijvoorbeeld door het deelnemen aan demonstraties en oppositionele bijeenkomsten of het zich kritisch (in woord of geschrift) uitlaten over het regeringsbeleid. In dat geval kan deze persoon, ongeacht zijn etnische afkomst, problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten ondervinden, variërend van intimidatie en het opleggen van reisbeperkingen tot arrestatie en (meerdere) detenties, waarbij marteling niet is uitgesloten. Vanwege de intensieve controle is het circuit van 'activisten/andersdenkenden' bekend bij de veiligheidsdiensten. Deze personen worden dan ook regelmatig opgepakt en ondervraagd. Personen die zich niet profileren zullen in de meeste gevallen niet door de veiligheidsdiensten lastiggevallen worden. Het is ook mogelijk dat de veiligheidsdiensten personen oppakken op verdenking van onwelgevallige politieke of religieuze activiteiten. Verdachte personen kunnen te maken krijgen met ruwe ondervragingen, (korte) detentie en/of meldingsplicht. Als na ondervraging echter blijkt dat het niet om politieke of religieuze tegenstanders van de regering gaat, ondervinden betrokkenen verder geen ernstige problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten.

De academische vrijheid is beperkt. In openbare universiteiten benoemt de regering de bestuurders. Hoewel vele docenten redelijk kritisch spreken en schrijven over de regering, oefenen zij veelal zelfcensuur uit. Particuliere universiteiten staan niet onder directe controle van de regering. Ook hier echter beperken docenten zich in hun uitlatingen. Het curriculum en de taal van onderwijs worden op beide typen universiteiten bepaald door de regering.

¹⁴⁶

SOAT, *Annual Report on the Human Rights situation in Sudan, march 2004-march 2005*, maart 2005

In Zuid-Sudan wordt de *Sudan Mirror* gedistribueerd.¹⁴⁷ De SPLM/A kondigde medio 2003 aan een eigen radiostation op te richten. Dit is nog niet gebeurd. Wel worden in Zuid-Sudan met steun van Nederland vanuit Kampala algemene informatieve radioprogramma's uitgezonden door *Radio Voice of Hope*.¹⁴⁸ Ook in door de rebellen gecontroleerde gebieden is geen sprake van een grote mate van vrijheid van meningsuiting.¹⁴⁹

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De wet op de politieke partijen van maart 2000 bepaalt dat politieke partijen slechts kunnen meedoen aan verkiezingen indien zij zich formeel hebben laten registreren. Bij de registratie dient een politieke partij te verklaren dat zij het eens is met de grondwet. De wet staat externe financiering van geregistreerde partijen toe. Overigens is het ook voor niet-geregistreerde politieke partijen mogelijk propaganda te maken en toestemming te verkrijgen om bijeenkomsten te organiseren.

Op 1 januari 2003 stonden 23 politieke partijen geregistreerd.¹⁵⁰ Belangrijke oppositiepartijen, zoals de *Umma Party* en de DUP, de (S)CP en de strijdende zuidelijke partijen, weigeren zich te laten registreren. Bij deze partijen bestaat veel weerstand tegen de grondwet van 1998 alsmede de uitwerking ervan in lagere wetgeving. De niet-geregistreerde partijen kregen in de verslagperiode weinig ruimte om politieke activiteiten te ontplooien.

Sinds 2000 is een amnestie van kracht voor in het buitenland verblijvende politieke vluchtelingen. Sindsdien keerden verschillende kaderleden en leiders van oppositiepartijen als de DUP, *Umma Party* en recentelijk ook van (S)CP en de *Baath Party* naar Sudan terug. Politieke tegenstanders van de regering die zich als zodanig sterk profileren door bijvoorbeeld de gewapende strijd tegen de regering te steunen, kunnen bij terugkeer op problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten blijven rekenen.

In december 2004 werd oud-kolonel, Abd Al-Aziz Khalid (voormalig leider van de SAF/SNA) aan Sudan uitleverd door de Verenigde Arabische Emiraten. De oud-kolonel zou worden berecht wegens misdaden tegen de staat maar hem is gratie verleend door president Bashir na bemiddeling van enkele advocaten onder wie Ghazi Suleiman. Hij heeft beloofd de gewapende strijd tegen de Sudanese

---

¹⁴⁷ De *Sudan Mirror* wordt gedrukt in Uganda en maakt onder meer gebruik van een netwerk van correspondenten in Zuid-Sudan.

¹⁴⁸ Volgens berichten zou *Radio Voice of Hope* inmiddels hooguit nog maar enkele uren per week uitzenden.

¹⁴⁹ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004*, februari 2005 en Emeric Rogier, *Designing an integrated strategy for peace, security and development in post-agreement Sudan*, Clingendael maart 2005

¹⁵⁰ Zie bijlage III.

regering niet langer te steunen.¹⁵¹ In de loop van 2004 zijn ook andere (voormalige) SAF-leden teruggekeerd naar Sudan.

De vrijheid van vergadering wordt wettelijk ingeperkt door het decreet inzake de noodtoestand en de strafwet. Deze laatste vereist overheidsgoedkeuring voor samenkomsten van meer dan vijf personen. In de praktijk betekent dit dat pro-regerings bijeenkomsten en demonstraties in de regel geen problemen ondervinden maar bijeenkomsten van politieke tegenstanders geregeld niet worden toegestaan. Ook worden bijeenkomsten met een in de ogen van de Sudanese autoriteiten politiek onwelgevallig karakter vaak verstoord worden door de Sudanese veiligheidsdienst.¹⁵² Deelnemers moeten rekening houden met arrestatie, verhoor, detentie en strafvervolgning.

De Sudanese autoriteiten grijpen vaak hard in bij demonstraties met een in hun ogen onwelgevallig karakter.¹⁵³ Zo protesteerden op 26 januari 2005 duizenden Beja's in Port Sudan tegen economische en politieke marginalisering van de regio. De betogers stelden de autoriteiten een ultimatum van 72 uur.¹⁵⁴ De *Special Operation Police* greep op 29 januari 2005 hard in. Er vielen ten minste 18 doden en meer dan 80 gewonden; meer dan 200 personen werden op en na 29 januari 2005 gearresteerd.¹⁵⁵ Het was opvallend dat het *Beja Congress* in samenwerking met de studentenvakbond van de universiteit van Khartoem in januari 2005 een presentatie kon geven waarin de autoriteiten van Red Sea State fel werden bekritiseerd. De nationale schrijvende pers deed hiervan uitvoerig verslag. De secretaris-generaal van het *Beja Congress*, Abdullah Moussa Abdullah, werd door Sudanese veiligheidstroepen gearresteerd nadat hij met de pers had gesproken over het incident in Port Sudan.¹⁵⁶ De Sudanese autoriteiten verklaarden op 3 maart 2005 dat 199 arrestanten waren vrijgelaten en vier waren voorgeleid voor de rechtbank.¹⁵⁷ Volgens *Amnesty International* verbleef Abdullah Moussa Abdullah in mei 2005 samen met 15 andere leden van het *Beja Congress* nog steeds zonder enige aanklacht in detentie.¹⁵⁸

---

¹⁵¹ AI MDE 25/001/2004 en AI MDE 25/002/2004

¹⁵² US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004*, februari 2005

¹⁵³ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004*, februari 2005

¹⁵⁴ In een memorandum eisten de demonstranten dat de Sudanese regering overleg zou starten met het Beja Congress om te komen tot een evenredige verdeling van de macht (aandeel in de besluitvorming) en welvaart (goudwinning en belastingen). Zie AI AFR 54/028/2005. Ook in Kassale, Sinqat, Toker en Suakin werden kleinere demonstraties gehouden.

¹⁵⁵ Zie Amnesty International, AI AFR 54/028/2005

¹⁵⁶ Persbericht Reuters d.d. 01.02.2005

¹⁵⁷ Volgens Amnesty International worden nog acht andere personen vastgehouden in afzondering op onbekende lokaties.

¹⁵⁸ AI AFR 54/051/2005

De minister van Binnenlandse Zaken stelde op 17 februari 2005 een commissie van onderzoek in om het geweldsincident te onderzoeken. De commissie van onderzoek heeft inmiddels haar rapport aan de Minister van Justitie aangeboden. Naar verluidt zullen de bevindingen van het onderzoek openbaar worden gemaakt.¹⁵⁹

Politieke opposanten, met name (vermeende) aanhangers van Darfurese rebellenbewegingen, waaronder SLM en JEM, en van het PNC, ondervonden in de verslagperiode regelmatig problemen in de vorm van verplichte periodieke melding bij de veiligheidsdiensten, arrestatie, verhoor, marteling, strafvervolgning en detentie.

Het PNC wordt scherp in de gaten gehouden door de Sudanese autoriteiten vanwege haar (vermeende) aandeel in pogingen tot een staatsgreep in maart en september 2004 en (vermeende) banden met de rebellen (JEM) in Darfur. Het partijkantoor van de PNC is op last van de autoriteiten nog steeds gesloten, een groot aantal PNC-aanhangers is in september en oktober 2004 opgepakt en wordt vervolgd wegens hun (vermeende) poging tot een staatsgreep. Enkele dagen na hun arrestatie in september overleden twee studenten, PNC-aanhangers, vermoedelijk als gevolg van mishandeling.¹⁶⁰ PNC-voorman Al-Turabi is nog altijd gedetineerd.

Ook de andere partijen worden in de gaten gehouden en kunnen problemen ondervinden. Zo werd in april 2005 een tiental leden van de *Umma Party* op het hoofdkantoor van de partij gearresteerd. Volgens de Sudanese autoriteiten omdat de partij van plan was om een niet-geautoriseerde politieke bijeenkomst te houden.¹⁶¹ Volgens een persbericht zou de *Umma Party* sindsdien geen enkele politieke activiteit meer mogen ontplooiën.¹⁶²

Voor de SPLM/A daarentegen is meer politieke vrijheid gekomen. Sinds de tekening van het vredesakkoord met de Sudanese regering kan de SPLM/A feitelijk onbelemmerd haar activiteiten ontplooiën in Noord-Sudan. De SPLM/A heeft inmiddels zes kantoren geopend in Khartoem en elf in de rest van het land (waarvan zes in Zuid-Sudan).¹⁶³ Sinds april 2005 is de SPLM/A op hoog niveau vertegenwoordigd in Khartoem.

Regelmatig vinden SPLM/A-bijeenkomsten plaats in Khartoem. Op 31 december 2004 demonstreerden zuiderlingen ter viering van de tekening van een tweetal documenten door SPLM/A en de Sudanese regering. Op 22 maart 2005

---

¹⁵⁹ AI AFR 54/028/2005

¹⁶⁰ AI AFR/54/121/2004

¹⁶¹ Zie persbericht BBC d.d. 07.04.2005 en Reuters d.d. 09.04.2005. Er zijn berichten dat de *Umma Party* werd aangepakt vanwege hun steun aan VN-resolutie 1593. Persbericht Financial Times d.d. 26.05.2005

¹⁶² Persbericht IRIN d.d. 07.04.2005

¹⁶³ Persbericht Reuters d.d. 03.04.2005

organiseerde SPLM/A-Omdurman ongehinderd een politieke bijeenkomst bij het ontheemdenkamp Wad El-Bashir.

Inmiddels is op een groeiend aantal universiteiten verkiezingen gehouden voor de universiteitsraad. Aan de Universiteit van Khartoem zijn in april 2004 alle veertig zetels gewonnen door een kieslijst van studenten die sympathiseren met de Sudanese politieke oppositie. Niettegenstaande deze liberalisering van het politieke klimaat op de campus blijken studentenverkiezingen niet altijd toegestaan. De Universiteit van Juba is nog altijd ten dele gesloten vanwege de spanningen die ontstonden voorafgaande aan de verkiezingen van de universiteitsraad in 2004. Daarnaast blijven de Sudanese autoriteiten hard optreden tegen politiek actieve studenten, in het bijzonder tegen studenten uit Darfur, en tegen studentenprotesten.¹⁶⁴

Het is algemeen bekend dat in het regeringsgebied vakbonden geïnfiltrerd zijn door de veiligheidsdienst. De verkiezingen van leiders van vakbonden en vakorganisaties worden niet zelden gecontroleerd en gemanipuleerd door de overheid.

Ook in door de rebellen gecontroleerde gebieden is geen sprake van volledige vrijheid van vereniging en vergadering. In deze gebieden worden repressieve maatregelen genomen om onafhankelijke politieke initiatieven te onderdrukken en administratieve structuren te controleren. Er bestaat nog steeds geen politieke oppositie in deze gebieden. Er is geen politiek alternatief voor de SPLM/A.¹⁶⁵

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De vrijheid van godsdienst speelt een belangrijke rol in het conflict tussen Noord- en Zuid-Sudan, dat veelal als een godsdienstoorlog wordt voorgesteld. Deze voorstelling verhult echter dat het conflict, al kent het een godsdienstige component, voornamelijk draait om het zuidelijke protest tegen marginalisering door de noordelijke regering, alsmede het bezit van de natuurlijke rijkdommen.¹⁶⁶ De kwestie van de vrijheid van godsdienst is niettemin een belangrijk punt in de vredesonderhandelingen tussen noord en zuid. In het *Machakos Protocol* is het

---

¹⁶⁴ In september 2004 mondde een studentenprotest uit in brandstichting waarop de ordediensten hard ingrepen en studenten arresteerden.

In april 2005 demonstreerden in Khartoem studenten tegen de gang van zaken bij de studentenverkiezingen op de Universiteit van Ed Delenj in Centraal-Sudan. De politie greep hard in en er vielen twee doden en 21 gewonden. Persbericht Reuters d.d. 13.04.2005 en 18.04.2005. Zie ook SOAT, *Annual Report on the Human Rights situation in Sudan, march 2004-march 2005*, maart 2005

¹⁶⁵ Emeric Rogier, *Designing an integrated strategy for peace, security and development in post-agreement Sudan*, Clingendael maart 2005

¹⁶⁶ UN ECOSOC CHR, *Situation of human rights in the Sudan*, Report of the Special Rapporteur, 23 januari 2002, E/CN.4/2002/46

principe van de scheiding van staat en religie geregeld en in het gesloten vredesakkoord is bepaald dat de grondwet zal worden herzien, zodat de in noordelijke deelstaten geldende *shari'a* niet van toepassing zal zijn op de zuidelijke deelstaten. Ook is bepaald dat in Khartoem de *shari'a* zal blijven gehandhaafd maar dat deze niet zal gelden voor niet-moslams aldaar.

Vrijheid van godsdienst is als burgerrecht in artikel 24 van de vigerende Sudanese grondwet opgenomen. De grondwet stelt echter tevens dat de *shari'a* en de traditie de bronnen van de wetgeving zijn. De Sudanese regering beschouwt de islam als staatsgodsdienst. Het grondrecht vrijheid van godsdienst is dan ook slechts ten dele in lagere wetgeving vertaald. De nog uit de koloniale tijd stammende wet op de missionarissen vormt de huidige rechtsgrond voor christelijke activiteiten in Sudan. De regering zegde in 2000 een nieuwe wet met betrekking tot kerken en religieuze groepen toe, doch trok deze toezegging najaar 2001 weer in. Er is inmiddels een Adviesraad voor Christelijke Aangelegenheden ingesteld, bestaande uit 14 vertegenwoordigers van verschillende kerken, maar deze wordt over het algemeen als passief ervaren. Er zijn berichten dat de kerken niet betrokken zijn geweest bij de benoeming door de regering van de leden van deze adviesraad. Als gevolg daarvan zouden de kerken geen vertrouwen hebben in de adviesraad.¹⁶⁷

Medio 2002 benoemde de Sudanese regering een christen als vervanger van een moslim als hoofd van het Departement van Christelijke Aangelegenheden dat ressorteert onder het ministerie van Religieuze Begeleiding en Schenkingen (*'Religious Guidance and Endowments'*). De kerken staan echter gereserveerd tegenover deze benoeming en beschouwen betrokkene als een spreekbuis van de Sudanese regering.

Religieuze organisaties en kerken dienen zich, als alle andere organisaties, te registreren om wettelijke erkenning te verkrijgen. De grote christelijke kerken zijn wettelijk erkend, eerste kerstdag is een officiële vrije dag (de zondag niet) en kerken mogen volgens de wet activiteiten ontplooiën op het gebied van zielzorg, onderwijs en sociale voorzieningen. Het is niet-moslams verboden anderen te bekeren. Het omgekeerde gebeurt veelvuldig.

In de praktijk wordt in de gebieden onder regeringsgezag de godsdienstvrijheid voor christenen ingeperkt en is sprake van pesterijen en tegenwerking door (lokale) autoriteiten.

De afgifte van bouwvergunningen voor kerken behoort tot de bevoegdheden van de deelstaatregeringen. De centrale regering oefent onvoldoende controle uit op eventueel discriminerend beleid door deze deelstaatregeringen. Zo worden bouwvergunningen voor kerkelijke ruimtes geweigerd en worden huurcontracten

¹⁶⁷

Statement by the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Sudan, UNHCHR 12/11/2002. Informatie afkomstig van de *Sudan Council of Churches* (SCC).

veelal niet verlengd. Kerken die zonder bouwvergunning zijn gebouwd of de stadsplanning in de weg staan, kunnen worden afgebroken. In vluchtelingenkampen en krottenwijken in Khartoem moeten opvallend vaak illegaal gebouwde verblijven die als kerk en christelijke school dienst doen, voornamelijk ten behoeve van de zuidelijke bevolking, worden afgebroken, omdat zij op de verkeerde plaats zouden zijn gebouwd.¹⁶⁸ Voorts berichten kerken regelmatig over problemen bij het verkrijgen van werken en verblijfsvergunningen voor buitenlandse medewerkers en missionarissen.

Ook het gebrek aan vrijheid om van godsdienst te veranderen, waar het gaat om bekering vanuit de islam, is een probleem. De vigerende Sudanese wetgeving weerspiegelt de islamitische wetgeving (de *shari'a*) en stelt een moslim strafbaar onder de strafwet bij geloofsafval. Afvalligheid kan niet alleen blijken uit de overgang tot een ander geloof, maar ook uit nadrukkelijke minachting voor de centrale leer van de islam en voor de profeet Mohammed. Op deze basis kunnen ook moslims die atheïst zijn geworden in staat van beschuldiging worden gesteld. Bekeerlingen kunnen te maken krijgen met intensieve verhoren of intimidatie door de autoriteiten.¹⁶⁹

Voor afvalligheid van de islam kan de doodstraf worden opgelegd. De doodstraf op afvalligheid wordt alleen opgelegd wanneer de bekeerde zijn bekering publiek maakt. Voor zover bekend wordt deze straf op grond van een interne instructie van het ministerie van Justitie reeds sedert 1994 niet ten uitvoer gebracht. Om politieke redenen zou de overheid uitvoering willen vermijden.

In de afgelopen jaren zijn drie gevallen bekend waarbij de doodstraf wegens afvalligheid of belediging van de islam werd uitgesproken. In geen enkel geval vond tenuitvoerlegging van het vonnis plaats. In twee gevallen werd de veroordeelde na spijtbetuiging vrijgelaten. In één geval werd de dader in absentie veroordeeld.

Er zijn geen aanwijzingen dat het enkel individueel belijden van andere religies dan de islam tot ernstige problemen met de Sudanese autoriteiten leidt. Indien een individu zich echter in de regeringsgebieden publiekelijk sterk als niet-moslim profileert kunnen wel problemen ontstaan en kan detentie volgen. Ook kunnen niet-moslims hinder ondervinden van fanatieke moslims (bijvoorbeeld werkzaam bij een veiligheidsdienst) indien zij zich niet houden aan de regels van de *shari'a*, zoals kledingvoorschriften, voedingregels tijdens de Ramadan of het verbod op

---

¹⁶⁸ Volgens de statistieken van de Sudanese overheid werden in de afgelopen tien jaar 48 bouwvergunningen verstrekt voor kerkenbouw in het noorden, waarvan de helft in de deelstaat Gedaref. Opvallend was dat geen enkele vergunning in de deelstaat Khartoem werd verstrekt en slechts één in de deelstaat Gezira, terwijl juist in die twee deelstaten de christelijke gemeenschap enorm toenam. Niet kan worden uitgesloten dat dit te maken had met de invloed van de sterk fundamentalistische gouverneur van de deelstaat Khartoem.

¹⁶⁹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004, februari 2005

alcohol. Zo komt het voor dat uit het zuiden afkomstige vrouwen in de ontheemdenkampen rond Khartoem geslagen of gearresteerd werden, vanwege het brouwen van bier of andere activiteiten die tot de zuidelijke cultuur behoren, maar in de islam niet toegestaan zijn.¹⁷⁰

Ook indien een religieuze groep zich naar de mening van de autoriteiten te nadrukkelijk manifesteert kunnen (administratieve) sancties worden opgelegd. Dit geldt voor alle groepen, ook islamitische, die afwijken van de interpretatie van de islam door het NIF/NC(P).¹⁷¹

Het komt voor dat bij voedseldistributie door islamitische NGO's aan de ontvangers gevraagd wordt de islamitische geloofsbelijdenis uit te spreken ("Er is geen andere God dan Allah"). Ook in kindertehuizen en gevangenissen komt dit voor. Bronnen verschillen van mening of deze praktijk een vorm van daadwerkelijke gedwongen bekering is. Over (andere) vormen van gedwongen bekering die zich in de verslagperiode mogelijk hebben voorgedaan, is dezerzijds niets bekend.

Op openbare scholen in het noorden is islamitisch onderwijs verplicht. In openbare scholen waar moslims niet de meerderheid vormen, hebben de studenten formeel de keuze tussen islamitische of christelijke lessen. In het merendeel van de openbare scholen worden echter geen christelijke lessen aangeboden omdat er onvoldoende christelijke leraren of studenten zijn. Dit betekent dat in de praktijk veel christelijke studenten islamitische lessen volgen.

Er zijn aanwijzingen dat christenen die hun dienstplicht vervullen regelmatig vernederd worden vanwege hun christen zijn en onder druk gezet worden om zich tot de islam te bekeren.

De overheid heeft officieel de tien zuidelijke, in meerderheid niet islamitische, deelstaten ontheffing verleend van op de *shari'a* gebaseerde delen van de strafwet die lichamelijke straffen voorschrijven, zoals geselingen, amputaties en stenigingen.¹⁷²

In gebieden beheerst door de SPLM/A bestaat in de praktijk vrijheid van godsdienst voor christenen, moslims en aanhangers van traditionele godsdiensten. Vele islamitische bewoners hebben overigens, naar verluidt, deze gebieden in de

---

¹⁷⁰ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004, februari 2005

¹⁷¹ Zo legde de Sudanese autoriteiten een islamitische groepering, Taqfir al-Hijra, die gewelddadige acties uitvoerde tegen andere moslims, beperkingen op. US Department of State, Sudan: International Freedom Report 2004

¹⁷² In het op 9 januari 2005 getekende vredesakkoord is bepaald dat de grondwet zal worden herzien, zodat de in noordelijke deelstaten geldende *shari'a* formeel niet van toepassing zal zijn op de zuidelijke deelstaten

loop der jaren verlaten. De SPLM /A staat formeel een seculiere staat voor en heeft een niet onaanzienlijk aantal islamitische leden. Toch wordt de SPLM/A overheerst door christenen, en hebben lokale SPLM/A-leiders veelal nauwe banden met de lokale christelijke leiders.¹⁷³ De noordelijke leden en aanhangers van de NDA, waarmee de SPLM/A een samenwerkingsverband heeft, zijn grotendeels islamieten, evenals rebellen in de Nuba bergen, Darfur en andere gebieden die de SPLM/A ondersteunen. De noordelijke partijen zoals DUP en *Umma Party* willen geen seculiere staat. Ze zijn wel voor vrijheid van godsdienst, maar scheiding van staat en godsdienst streven zij niet na.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

De vrijheid van beweging en vestiging is vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet. Ook in het op 9 januari 2005 getekende vredesakkoord wordt gesproken over een vrij verkeer van personen, goederen en diensten in heel Sudan. In de praktijk is dit recht echter beperkt.

Binnenland

Binnen de door de regering gecontroleerde gebieden kunnen Sudanese, zonder onderscheid naar (etnische) afkomst, in beginsel vrij reizen. Sinds de staakt-het-vuren overeenkomst van januari 2002 kunnen Sudanese ook vanuit het Nuba gebergte vrij reizen naar de rest van het regeringsgebied in Noord-Sudan. Ook van en naar de door de regering gecontroleerde gebieden die in de voormalige conflictzones liggen (feitelijk de garnizoensplaatsen) kunnen Sudanese vrij reizen voor zover er een vliegverbinding is. Er zijn commerciële vluchten van Khartoem naar Malakal, Wau en Juba.¹⁷⁴ Voorts proberen veel Zuid-Sudanezen mee te reizen met militaire vliegtuigen die wekelijks naar de garnizoensplaatsen vliegen. Slechts het aantal zitplaatsen vormt hierbij een beperking. Wel is er een identificatieplicht: formeel dient men in het bezit te zijn van een identiteitskaart.¹⁷⁵ Reizigers die geen identiteitskaart kunnen tonen, riskeren arrestatie.¹⁷⁶

In de regeringsgebieden zijn langs de deelstaatgrenzen, de uitvalswegen naar grensposten, de toegangswegen tot grotere plaatsen en de verbindingswegen tussen de buitenwijken van Khartoem controleposten opgesteld. Hier wordt het verkeer onder meer gecontroleerd op het vervoer van verboden goederen (alcohol, wapens, enzovoort). Personen worden voornamelijk gecontroleerd op de

---

¹⁷³ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004*, februari 2005

¹⁷⁴ Er zijn ook commerciële vluchten naar andere binnenlandse bestemmingen, zoals Port Sudan en Al-Fashir.

¹⁷⁵ Bron: *Sudanese Ministry of Interior, Director of Passport & Immigration Department*

¹⁷⁶ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004*, februari 2005

vervulling van de dienstplicht, en of ze gezocht worden door de autoriteiten. Vrouwen, kinderen en ouderen worden doorgaans zonder controle doorgelaten. Overigens kan niet geheel worden uitgesloten dat personen die door de autoriteiten worden gezocht, dergelijke controleposten kunnen passeren, mits de gezochte persoon over een geldig identiteitsbewijs beschikt. Aangenomen mag immers worden dat de controleposten niet altijd beschikken over actuele lijsten van door de overheid gezochte personen.

Buiten de conflictzones is geen sprake van een formele avondklok, maar in Khartoem (inclusief Khartoem-Noord) en Omdurman worden 's nachts (vanaf 24.00 uur) extra controleposten ingericht. Er wordt dan hoofdzakelijk gecontroleerd op identiteitsbewijzen. Hoewel er geen verbod is om op straat te zijn, wordt uitgaan op die manier wel beteugeld.

In gebieden waar gewelddadige conflicten plaatsvinden, of waar de algehele veiligheidssituatie dat in de ogen van de autoriteiten noodzakelijk maakt, kan een avondklok worden ingesteld. Voorbeelden in de verslagperiode zijn Juba, Port Sudan en de regio Darfur. Overtreding van de avondklok kan leiden tot oplegging van een boete of arrestatie.

Ook binnen rebellengebieden kunnen Sudanese in beginsel vrij reizen, maar ook daar zijn controleposten opgesteld.

Het reizen in Zuid-Sudan van 'regeringsgebied' naar 'rebellengebied' en vice versa is sinds de tekening van het vredesakkoord in theorie vrij. In de praktijk zijn er echter nog steeds beperkingen. Er zijn gebieden waar de veiligheidssituatie (strijdende milities, stamconflicten, etc.) het onderlinge verkeer blijft beperken of zelfs (tijdelijk) onmogelijk maakt. Ook liggen op veel plaatsen, met name rond de garnizoenssteden, nog veel mijnen wat het onderlinge verkeer bemoeilijkt. Daarnaast zijn er op veel plaatsen controleposten van regeringstroepen en rebellen (SPLM/A en milities) ingericht. Het komt voor dat aan een persoon de doorgang wordt geweigerd. Ook zijn er berichten dat bij controleposten een bijdrage (geld, goederen of zelfs seksuele diensten) moet worden voldaan om doorgang te verkrijgen.

Ook bij het reizen van rebellengebied naar de garnizoenssteden in Zuid-Sudan ondervindt men nog steeds op verschillende manieren hinder. Behalve mijnen, controleposten en soms een avondklok, is er nog veel onderling wantrouwen. Bij het passeren van de controleposten zou nog steeds sprake zijn van een controleonderzoek.¹⁷⁷

Reizen van en naar de betwiste gebieden (Abyei, Nuba gebergte en Southern Blue Nile) is mogelijk, ook tussen regerings- en SPLM/A-gebied. Het kan desondanks voorkomen dat personen toegang vanuit regerings- naar rebellengebied wordt

---

¹⁷⁷ Het in- en uitreizen van de garnizoenssteden is moeilijk voor personen die per auto reizen; voor voetgangers en fietsers is het makkelijker. Uit gesprekken in Rumbek kwam naar voren dat zuiderlingen het reizen naar de garnizoenssteden nog steeds als een risico beschouwen.

geweigerd, bijvoorbeeld als er politieke spanningen zijn of men een stamconflict vreest.

Vestiging

Alle Sudanese hebben het recht zich overal in Sudan te vestigen. Sudanese afkomstig uit het zuiden, westen, oosten of het Nuba gebergte kunnen zich dus in beginsel in Noord-Sudan (bijvoorbeeld Khartoem) vestigen. Zij kunnen een stuk land of een huis huren dan wel kopen. In het geval zij onvoldoende middelen van bestaan hebben (bijvoorbeeld ontheemden), kan een plaats van vestiging door de autoriteiten worden aangewezen in een ontheemdenkamp of de zogenaamde *planned areas*.¹⁷⁸ Het merendeel van deze groep slaat echter een tent op of vestigt zich in één van de niet-afgebouwde huizen in de illegaal bewoonde wijken (*squatter areas*). Zij zijn weliswaar vrij zich in Noord-Sudan te vestigen, maar krijgen vaak problemen met grond- of huiseigenaren wanneer zij illegaal van het eigendom van de laatste gebruik maken. Ook worden bewoners regelmatig door de Sudanese overheid van hun grond verdreven (zie 4.1).

In Sudan wordt iedereen in de gaten gehouden, en potentiële tegenstanders in het bijzonder. Het is algemeen bekend dat de veiligheidsdienst geïnfiltrerd is in de ontheemdenkampen en nieuwkomers scherp in de gaten houdt. Er worden evenwel geen standaard-(onderzoeks)maatregelen ten aanzien van deze groep genomen. Als gevolg van de voortdurende strijd in Darfur bleef in de verslagperiode de aandacht van de veiligheidsdiensten zich met name richten op Darfurezen van niet-Arabische afkomst. Personen uit deze bevolkingsgroep kunnen bij vestiging in het noorden, buiten hun eigen woongebied, de aandacht van de autoriteiten trekken en op grond van hun etnische afkomst worden verdacht van lidmaatschap van of sympathie voor een verzetsbeweging. Het is mogelijk dat deze nieuwkomers problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten ondervinden in de vorm van ruwe ondervragingen en (korte) detenties, waarbij mishandeling niet kan worden uitgesloten.

Als na verloop van tijd echter blijkt dat betrokkene geen politieke of militaire activiteiten tegen de regering onderneemt of ondernomen heeft, ondervindt betrokkene in de regel geen ernstige problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten. Wanneer betrokkene reeds langere tijd buiten de oorspronkelijke regio in het noorden verbleven heeft zonder ernstige problemen te ondervinden, dan blijkt daaruit dat de veiligheidsdiensten geen of niet langer verdenkingen koesteren tegen die persoon.

Buitenland

Voor reizen van Sudanese onderdanen naar het buitenland is een geldig Sudaanese paspoort met een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden (*'Shahadat Istifa'*)

---

¹⁷⁸ Dat zijn wijken die door de autoriteiten zijn aangewezen, waar ontheemden uit de officiële kampen hervestigd worden.

vereist.¹⁷⁹ Dit bewijs wordt in de vorm van een los velletje papier door het ministerie van Binnenlandse Zaken afgegeven en niet meer, zoals voorheen het uitreisvisum, in het paspoort aangebracht. De aanvraagprocedure voor het bewijs is gelijk aan de aanvraag van het vroegere uitreisvisum. Het bewijs kan ook worden aangevraagd op het vliegveld.

Voor Sudanese onder de 16 jaar is het niet mogelijk om op legale wijze zonder begeleiding van een volwassene Sudan te verlaten. De minderjarige dient bovendien in het paspoort van een ouder te zijn ingeschreven of over een eigen paspoort inclusief Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden te beschikken. Dat laatste kan alleen worden verkregen met een schriftelijke toestemming van de vader of de formeel aangewezen voogd.

Het komt voor dat de Sudanese regering de uitreis weigert aan politieke tegenstanders (bijvoorbeeld politici, journalisten en mensenrechtenactivisten). Met name NDA-vertegenwoordigers en aanhangers/leden van oppositiepartijen als de PNC en de SCP ondervonden problemen bij het reizen naar het buitenland. Ook werknemers van buitenlandse NGO's bleven bureaucratische tegenwerking ondervinden bij het reizen in Sudan en het verkrijgen van inreisvisa en werk- en reisvergunningen voor Sudan.¹⁸⁰

De Sudanese autoriteiten hebben laten weten voornemens te zijn om in Sudan vanaf mei 2005 de reisvergunningen voor humanitair NGO personeel af te schaffen met uitzondering van de crisisgebieden, zoals Darfur.

Het enkel behoren tot een bepaalde etnische groep is voorzover bekend voor de autoriteiten geen reden om personen reisdocumenten te weigeren. De veiligheidsdienst bezit mogelijk nog een zwarte lijst van Sudanese met een uitreisverbod maar hanteert deze zwarte lijst niet meer strikt. Mensenrechtenactivisten die eerst een reisverbod naar het buitenland hadden, kunnen nu wel het land verlaten.

Controle luchthaven

Vanuit Khartoem bestaan directe vliegverbindingen met diverse internationale bestemmingen in Europa, Afrika en het Midden-Oosten.¹⁸¹

De controle op het vliegveld van Khartoem is effectief. Iedereen die het land per vliegtuig wenst te verlaten, wordt door de desbetreffende luchtvaartmaatschappij op een lijst geplaatst. Deze lijst wordt verstrekt aan en gecontroleerd door de (burger)luchtvaartautoriteiten, de immigratie-autoriteiten, de veiligheidsdienst op

---

¹⁷⁹ Dit Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden is in 2003 in de plaats gekomen van het uitreisvisum

¹⁸⁰ UNSC, *Report of the Secretary-General on Sudan*, S/2005/68, 4 februari 2005

¹⁸¹ British Airways vliegt via Amman naar Londen, Lufthansa vliegt via Cairo naar Frankfurt en Sudan Airways vliegt op Londen en Parijs. Sinds 31 maart 2005 vliegt KLM op de route Amsterdam-Addis Abeba-Khartoem.

de luchthaven en de gezagvoerder van het vliegtuig. Het moet vrijwel uitgesloten worden geacht dat iemand Sudan via de luchthaven kan verlaten als hij niet in het bezit is van een (eventueel vervalst) paspoort inclusief Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden, tenzij hij hulp kreeg van met name hooggeplaatste veiligheidsfunctionarissen.

Controle haven van Port Sudan

Vanuit Port Sudan vertrekken slechts vrachtschepen. Vanuit Suakin, dat iets ten zuiden van Port Sudan ligt, zijn er vier mogelijkheden voor personen om Sudan te verlaten: naar Djeddah (Saoedi-Arabië), Massawa (Eritrea), Djibouti (Djibouti) en naar Sharm el Sheikh (Egypte). In principe worden hier dezelfde controles als op het vliegveld uitgevoerd.

Een ieder die zich op het haventerrein in Port Sudan bevindt, is verplicht over een pasje te beschikken dat bij de toegangspoorten wordt verstrekt. Personen die aan boord gaan, dienen zich te legitimeren. Zij dienen een paspoort met Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden te hebben. Schepen worden vóór vertrek doorzocht.

De landsgrenzen van Sudan zijn op veel plaatsen opengesteld. Vanuit de regeringsgebieden kan thans over land via de officiële weg naar omliggende landen, zoals Egypte, Libië, Ethiopië en Tsjaad worden gereisd. De grens met Eritrea is nog steeds gesloten.

Vanuit rebellengebied kan over land naar aangrenzende buurlanden worden gereisd en omgekeerd. Er is vooral grensverkeer naar Kenia en Uganda, hetgeen door de autoriteiten van die landen wordt toegestaan. De Keniaanse autoriteiten controleren aan de grens. Bij inreis in Zuid-Sudan zijn gewoonlijk vertegenwoordigers van de ter plaatse heersende rebellenbeweging aanwezig.

Terugkeer

Sudanezen die vanuit het buitenland via de luchthaven van Khartoem terugkeren doorlopen de volgende procedure. De terugkerende Sudanese vult een registratieformulier in, het paspoort wordt voorzien van een stempel, de Sudanese vult een declaratieformulier in met betrekking tot de naar Sudan meegebrachte buitenlandse valuta, en de bagage wordt gecontroleerd op de eventuele aanwezigheid van niet-toelaatbare artikelen, zoals alcohol en opruiende geschriften. Dan volgt ondervraging door de belastingdienst om te verifiëren of vanuit het buitenland (voldoende) belasting werd betaald (een in het buitenland woonachtige Sudanese blijft belastingplichtig). Afdracht van belasting kan alsnog vereist zijn. Naast deze gebruikelijke procedure komt het voor dat leden van de veiligheidsdiensten de ingereisde Sudanese nader ondervragen over het buitenlands verblijf. De duur van het verblijf in het buitenland is één van de criteria op grond waarvan de ondervraging plaatsvindt: hoe langer het verblijf, hoe meer kans op

ondervraging. Voorzover bekend is een ander belangrijk criterium de plaats van buitenlands verblijf. Indien verbleven is in Addis Abeba, Asmara, Kairo, Londen of Nairobi, is de kans op een relatief strengere controle van de bagage en de kans op ondervraging groter dan bij andere verblijfplaatsen. In genoemde grotere plaatsen wonen relatief veel Sudanese die betrokken zijn bij de oppositie.

Met name niet-Arabische Darfurezen kunnen zich door een verblijf in het buitenland verdacht maken in de ogen van de autoriteiten. Personen uit deze bevolkingsgroep lopen bij terugkeer in Sudan (in het door de regering gecontroleerde gebied) het risico te worden geconfronteerd met vormen van negatieve bejegening door de veiligheidsdiensten, zoals ruwe ondervragingen, (korte) detenties en meldingsplicht. Op het moment dat zij in Sudan terugkeren, zullen de veiligheidsdiensten willen nagaan in hoeverre zij zich oppositioneel opstellen, danwel hebben opgesteld.

Indien betrokkenen zich politiek of religieus niet profileren of hebben geprofileerd in Sudan danwel in het buitenland, is de kans dat zij ernstige problemen van de zijde van de autoriteiten zullen ondervinden kleiner. Als betrokkenen vóór vertrek uit Sudan gedurende langere tijd zonder problemen in het noorden hebben verbleven, dan weten de veiligheidsdiensten dat betrokkenen zich in Sudan niet oppositioneel hebben opgesteld. Als betrokkenen zich bovendien in het buitenland niet oppositioneel hebben opgesteld, is de kans op ernstige problemen met de autoriteiten gering.

Personen die uit gevangenschap naar het buitenland zijn gevlucht, zeker in die gevallen waarin een proces tegen hen liep, kunnen bij terugkeer opnieuw worden gearresteerd.¹⁸²

In principe ondervinden politieke tegenstanders van de regering, die eerder Sudan ontvluchtten, bij terugkeer geen problemen doordat zij vallen onder de in 2000 afgekondigde amnestie (zie ook 3.3.2). Echter niet kan worden uitgesloten dat politieke tegenstanders van de regering die zich sterk profileren door bijvoorbeeld de gewapende strijd tegen de regering te steunen, bij terugkeer ernstige problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten zullen ondervinden.¹⁸³

Republiekvlucht

Voorzover bekend bestaat in Sudan geen wettelijke bepaling waarin het ongeoorloofd verlaten van het land of het na het verstrijken van de toegestane termijn terugkeren in het land strafbaar wordt gesteld. Voorzover bekend vindt in Sudan bij terugkeer van een illegaal uitgereisde persoon geen strafvervolgning plaats vanwege de illegale uitreis.

---

¹⁸² Dat geldt zowel voor politieke gevangenen als voor personen die door een algemeen delict de wet hebben overtreden.

¹⁸³ Hierbij kan gedacht worden aan langdurige detentie zonder aanklacht, veroordeling tot een lange gevangenisstraf of de doodstraf.

Sudanezen kunnen vanuit het regeringsgebied zonder problemen via de officiële kanalen Sudan uit- en inreizen. Sudanezen die het land niet via de officiële kanalen hebben verlaten (die bijvoorbeeld via Uganda, Kenia of Tsjaad het rebellengebied hebben verlaten) en niet in het bezit zijn van een Sudanese paspoort met Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden, dienen bij terugkeer in principe te beschikken over een geldig inreisdocument. Dit inreisdocument kan door de Sudanese vertegenwoordigingen in het buitenland worden afgegeven. Aan de afgifte zal een onderzoek door de Sudanese autoriteiten vooraf gaan. Dezerzijds is niet bekend wat voor onderzoek wordt uitgevoerd. Ook is niet bekend in welke gevallen een inreisdocument wordt geweigerd. Sudan neemt in de regel haar eigen staatsburgers terug.

De Sudanese ambassade in Den Haag verstrekt een inreisdocument (*laissez-passer*) aan Sudanezen die vanuit Nederland vrijwillig dan wel gedwongen terugreizen naar Sudan en niet over een geldig reisdocument beschikken.

Indien niet-Arabische Darfurezen terugkeren zonder geldig reisdocument, zullen zij bij terugkeer vrijwel zeker problemen van de zijde van autoriteiten ondervinden. Het feit dat zij geen reisdocument hebben, kan in de ogen van de autoriteiten duiden op sympathie voor de rebellen. Indien zij vóór vertrek in Noord-Sudan woonachtig waren en niet in de negatieve belangstelling van de autoriteiten stonden, hadden zij immers via de officiële weg kunnen uitreizen. Na aankomst in Khartoem zal een onderzoek plaatsvinden of betrokkene gevaar oplevert voor het regime. Dit onderzoek kan een aantal maanden in beslag nemen en de veiligheid van betrokkene kan niet worden gegarandeerd.

Consequenties asiel aanvragen in het buitenland

Het indienen van een asielverzoek in het buitenland werd door de Sudanese autoriteiten niet gewaardeerd omdat, zo was de redenering, de indiener te kennen gaf zich van de regering te distantiëren. De wetenschap dat de terugkerende Sudanese een asielverzoek had ingediend was voor de Sudanese autoriteiten derhalve eveneens een criterium op grond waarvan tot ondervraging kon worden overgegaan. Teneinde te bepalen in welke mate de terugkerende Sudanese zich daadwerkelijk oppositioneel opstelde dan wel in het buitenland had opgesteld en/of ter intimidatie, kon in incidentele gevallen een terugkerende Sudanese, waarvan bij de Sudanese autoriteiten bekend was dat hij asiel had aangevraagd, gedurende een bepaalde periode een meldingsplicht worden opgelegd. Betrokkene kon daarbij worden onderworpen aan ondervraging, die een suggestief of beledigend karakter kon hebben. Na de door de president afgekondigde politieke amnestie in 1999 en 2000, onder meer voor politieke vluchtelingen die zich in het buitenland bevinden, is het aantal meldingen hierover sterk teruggelopen. Er zijn over de verslagperiode geen gevallen bekend van teruggekeerde asielzoekers, die vanwege hun ingediende asielaanvraag bij terugkomst in Sudan van de zijde van de autoriteiten ernstige problemen hebben ondervonden.

3.3.5 Rechtsgang

De grondwet van 1998 voorziet in een eerlijke rechtsgang. In de praktijk is dit recht echter niet altijd gegarandeerd.

In 1991 werd het wetboek van strafrecht (*Criminal Act*) aangenomen, dat gebaseerd is op de *shari'a*-principes.¹⁸⁴ Deze federale wet is formeel van kracht in heel Sudan, met dien verstande dat ingevolge de memorie van toelichting op de wet het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan is uitgesloten van artikelen die betrekking hebben op islamitische principes en straffen. De moslims woonachtig in het administratieve zuiden, kunnen, indien zij dat wensen, om toepassing van islamitische principes en straffen verzoeken. In de praktijk wordt deze strafwet slechts toegepast in de door de regering gecontroleerde gebieden.

In het in januari 2005 gesloten vredesakkoord is overigens bepaald dat de grondwet zal worden herzien, zodat de in noordelijke deelstaten geldende *shari'a* niet van toepassing zal zijn op de zuidelijke deelstaten. Ook is bepaald dat in Khartoem de *shari'a* zal blijven gehandhaafd maar dat deze niet zal gelden voor niet-moslims aldaar.

In regeringsgebied geniet een verdachte bij rechtszaken behandeld door reguliere rechtbanken niet altijd voldoende juridische bescherming. In de praktijk komt het voor dat de verdachte voorafgaand aan het proces langdurig op een onbekende plaats wordt vastgehouden, zonder de mogelijkheid om contact met familie of raadsman te leggen. Ook wordt wel de raadsman de toegang tot de rechtbank geweigerd.¹⁸⁵

Ook bij rechtszaken voor de militaire rechtbanken (die op ad hoc basis, indien zich een zaak voordoet, worden ingesteld) is de eerlijkheid van de rechtsgang niet gegarandeerd. Militaire processen vinden soms achter gesloten deuren en snel plaats, soms worden geen advocaten toegelaten, en het militaire recht biedt geen effectieve mogelijkheid tot beroep in het geval van een doodvonnis.¹⁸⁶

Voor wat betreft het familierecht is verschillende regelgeving van toepassing. Welke regelgeving van toepassing is wordt bepaald door de godsdienstige achtergrond (bijvoorbeeld *shari'a* in het geval van moslims en regelgeving van de katholieke kerk in het geval van rooms-katholieken) of etniciteit (bijvoorbeeld gewoonterecht van de Dinka stam) van betrokkenen.

---

¹⁸⁴ Er is een *Criminal Act 1991* en een *Criminal Procedures Act 1991*. De voorgaande strafwetten, van 1983 en 1925, werden doorgaans *Penal Code* genoemd.

¹⁸⁵ US DoS, [Country reports on human rights practices, Sudan 2004](#), februari 2005

¹⁸⁶ US DoS, [Country reports on human rights practices, Sudan 2004](#), februari 2005

Om de onrust in Darfur te bestrijden heeft de Sudanese regering in 2001 zogenaamde noodrechtbanken (*Special Courts*) ingesteld op grond van de wet op de noodtoestand (*State of Emergency Act*). Deze noodrechtbanken werden ingesteld om zaken te behandelen als gewapende overvallen, moord en wapensmokkel.

Elke noodrechtbank bestaat uit drie rechters, één civiele en twee militaire. De verdachten hebben in principe het recht op bijstand van een advocaat en een beroepsmogelijkheid. De advocaat mag echter niet voor de verdachte spreken, deze dient zelf het woord te voeren. Naar verluidt bepaalt de rechter tijdens de rechtszaken sterk de gang van zaken om de zaak snel te kunnen afhandelen. De straffen worden veelal snel uitgevoerd.

Veroordeelden hebben bij een gevangenisstraf van 5 jaar of meer formeel een week om in beroep te gaan bij de *Darfur Court of Appeal*. Alleen bij een veroordeling tot amputatie of doodstraf kan men verder procederen bij het Hoogerechtshof (*Supreme Court*) en het Constitutioneel Hof (*Constitutional Court*) in Khartoem. Een aantal uitspraken zijn inmiddels in hoger beroep herroepen wegens gebrek aan bewijs.¹⁸⁷

In april 2003 werden in de deelstaat Southern Darfur de fel bekritiseerde noodrechtbanken (*Special Courts*) opgeheven en vervangen door zogenaamde *Specialized Criminal Courts*.¹⁸⁸ Deze *Specialized Criminal Courts* worden voorgezeten door een burgerrechter. Ook hebben bij deze rechtbanken verdachten het recht op bijstand van een advocaat. Er bestaat bij deze rechtbanken alleen recht op beroep bij straffen als levenslang, doodstraf en amputatie. Bij deze straffen is eenmalig beroep mogelijk bij de *Chief Justice*. Een verdere rechtsgang naar het Hoogerechtshof of het Constitutioneel Hof lijkt niet altijd mogelijk. Ook bij deze *Specialized Criminal Courts* is een eerlijke rechtsgang niet gegarandeerd.¹⁸⁹

De Sudanese regering heeft nog weinig serieuze stappen ondernomen om de verantwoordelijken voor de mensenrechtenschendingen in Darfur aan te pakken (zie 2.3.2 Darfur straffeloosheid).

Rebellengebied:

In de gebieden die door de rebellen worden gecontroleerd vindt géén toepassing van de strafwet van 1991 plaats. In de gebieden die door de SPLM/A worden gecontroleerd, spreken magistraten recht op basis van een wetboek van strafrecht *Penal Code of the New Sudan* uit 2003. De SPLM/A erkent ook traditionele

---

¹⁸⁷ Amnesty International, Sudan, Darfur: Incommunicado detention, torture and special courts, AFR 54/058/2004, 8 juni 2004

¹⁸⁸ In de andere twee deelstaten van Darfur (Northern Darfur en Western Darfur) bleven de gewone *Special Courts* functioneren.

¹⁸⁹ Amnesty International, Sudan, Darfur: Incommunicado detention, torture and special courts, AFR 54/058/2004 d.d. 08.06.2004

rechtbanken van stamoudsten (*Courts of Elders*) die naar gewoonrecht rechtspreken. In de door de rebellen gecontroleerde gebieden nemen burgerrechtbanken steeds meer de plaats in van militaire rechtbanken. Door een gebrek aan capaciteit, infrastructuur, communicatiemiddelen en financiën laat het rechtssysteem in veel SPLM/A-gebieden echter te wensen over. Volgens verschillende bronnen zijn in SPLM/A-gebied slechts 25 á 30 rechters en minder dan 100 advocaten werkzaam.¹⁹⁰ Er zijn ook berichten over een zekere willekeur in het functioneren van de rechtbanken. Volgens een vertrouwelijke Zuid-Sudanese bron handelen rechtbanken regelmatig zaken af zonder openbaar aanklager of advocaat. In gebieden die buiten de controle van de SPLM/A (of regering) vallen, wordt door stamoudsten naar gewoonrecht rechtgesproken.¹⁹¹

3.3.6 Arrestaties en detenties

In regeringsgebied vonden in de verslagperiode willekeurige arrestaties, langdurige hechtenis zonder aanklacht en detentie in isoleercellen plaats. De wens om familie of advocaat te spreken wordt nog vaak genegeerd. De praktijk om mensen op een onbekende plaats vast te houden bestaat nog steeds. Gearresteerden worden in gevangenissen of in gebouwen van de veiligheidsdienst vastgehouden. Ook de praktijk van een dagelijkse meldingsplicht bij de veiligheidsdienst bestaat nog steeds.

Met name mensenrechtenactivisten, activisten van oppositionele partijen en groeperingen, kritische advocaten, studenten en journalisten lopen het risico van een willekeurige arrestatie en korte of langere detentie.

In september en oktober 2004 werden enkele honderden personen gearresteerd op verdenking van een coup poging. Volgens de Sudanese autoriteiten zat het PNC achter deze coup poging. De groep arrestanten bestond uit leden van de strijdkrachten, tientallen aanhangers en leden van het PNC (met name studenten) en een groot aantal niet-Arabische Darfurezen.¹⁹² Volgens Sudanese kranten werden de arrestanten beschuldigd van oorlog tegen de staat, spionage voor een buitenlandse mogendheid, het ondermijnen van de grondwet en het aanzetten tot verzet tegen de regering.¹⁹³ Enkele dagen na hun arrestatie overleden twee studenten, PNC-aanhangers, tijdens hun detentie vermoedelijk als gevolg van

---

¹⁹⁰ Zie onder meer Emeric Rogier, Designing an integrated strategy for peace, security and development in post-agreement Sudan, Clingendael maart 2005

¹⁹¹ US DoS, Country reports on human rights practices, Sudan 2004, februari 2005

¹⁹² Economist Intelligence Unit, december 2004 en AI AFR 54/121/2004

¹⁹³ Persbericht Reuters d.d. 24.11.2004

mishandeling.¹⁹⁴ Al-Turabi, sinds maart 2004 in detentie, werd tijdens deze arrestatiegolf weer overgebracht van een *safehouse* naar de Kobergevangenis.¹⁹⁵ In januari 2005 zouden de Sudanese autoriteiten 38 aanhangers en leden van het PNC hebben vrijgelaten. Officieel omdat er niet voldoende bewijs zou zijn om hen te vervolgen. Al-Turabi en twaalf andere aanhangers en leden van het PNC bleven echter in hechtenis.¹⁹⁶

Een Sudanese rechtbank veroordeelde in mei 2005 28 personen tot gevangenisstraffen van 5 tot 15 jaar wegens deelname aan de coupoging in september 2005. Er waren in totaal 81 burgers in staat van beschuldiging gesteld, waaronder leden van de PNC. De overige 53 zijn vrijgesproken en vrijgelaten.

Daarnaast zijn 21 leden van de Sudanese strijdkrachten voorgeleid voor een militaire rechtbank vanwege hun betrokkenheid bij de coupoging.¹⁹⁷

Een Sudanese rechtbank veroordeelde in april 2005 24 politiemensen, veiligheidsdienstfunctionarissen en militairen tot gevangenisstraffen van 5 tot 15 jaar wegens deelname aan de coupoging van maart 2004.¹⁹⁸

Personen die gearresteerd worden door de veiligheidsdienst in Khartoem worden in de regel naar het hoofdkantoor van de veiligheidsdienst in Imarat (Khartoem) overgebracht voor ondervraging. Daarna worden zij overgebracht naar een speciale vleugel in de Kober gevangenis. Deze afgescheiden vleugel staat onder direct beheer van de veiligheidsdienst.¹⁹⁹

De veiligheidsdiensten beschikken over voor de buitenwereld anonieme gebouwen (*ghosthouses*), waar mensen voor korte tijd worden vastgehouden.²⁰⁰ Op welke schaal de veiligheidsdiensten er nog dit soort gebouwen op na houden is niet bekend..

In de verslagperiode waren er opnieuw vele meldingen van mensenrechtenorganisaties van willekeurige arrestaties en detenties in Darfur. Waren in de periode 2001 – 2003 zowel Arabische als Afrikaanse etniciteiten hiervan het slachtoffer, in de periode na 2003 werden met name leden van de Afrikaanse etniciteiten opgepakt, veelal verdacht van banden met de rebellen van

---

¹⁹⁴ AI AFR/54/121/2004

¹⁹⁵ Persbericht Reuters d.d. 18.10.2004 In april 2005 is Al-Turabi opnieuw overgebracht van de Kobergevangenis naar een huis van de veiligheidsdienst waar hij nog steeds verblijft. Persbericht Reuters d.d. 28.04.2005

¹⁹⁶ Persbericht AP d.d. 21.01.2005

¹⁹⁷ Persbericht Reuters d.d. 14.05.2005

¹⁹⁸ Persbericht Reuters d.d. 14.04.2005. Zie voor nadere informatie over de (vermeende) coupoging van maart 2004 het algemeen ambtsbericht Sudan van november 2004

¹⁹⁹ Amnesty International, Sudan: Empty promises? Human rights violations in government-controlled areas, 16 juli 2003

²⁰⁰ AI AFR 54/-27/2005

de SLM en JEM.²⁰¹ Een aantal personen van Arabische etniciteit werd opgepakt wegens banditisme. Ook werden in de verslagperiode honderden ontheemden gearresteerd en voor enige tijd gedetineerd.²⁰² Daarnaast werden tientallen personen gearresteerd die zich actief inzetten voor de mensenrechtensituatie in Darfur.²⁰³

Volgens *Amnesty International* is het opvallend dat de verdachten slechts in een enkel geval gerechtelijk werden vervolgd. Veelal wordt men voor korte of langere tijd door de Sudanese veiligheids- en inlichtingendiensten incommunicado vastgehouden, waarbij marteling geen uitzondering is.²⁰⁴

Niet alleen in Darfur maar ook daarbuiten werd een groot aantal mensen opgepakt en voor korte of langere tijd gedetineerd. Het betrof hier met name mensenrechtenactivisten, journalisten, studenten en politieke activisten vanwege het publiceren over de situatie in Darfur of vanwege hun inzet voor de humanitaire -en de mensenrechtensituatie in Darfur.²⁰⁵

krijgsgevangenen:

In Darfur houden zowel de Sudanese regering als de rebellen krijgsgevangenen vast. Soms worden krijgsgevangenen vrijgelaten. Zo liet de Sudanese regering eind 2004 acht krijgsgevangenen van de SLM/A vrij. De SLM/A liet op haar beurt als teken van goede wil 15 soldaten en 5 politiemensen vrij.²⁰⁶

In het kader van het vredeakkoord tussen de Sudanese regering en de SPLM/A werd afgesproken dat binnen 30 dagen na tekening beide partijen hun krijgsgevangenen zouden vrijlaten. De SPLM/A zou minstens 750 krijgsgevangenen vasthouden. De Sudanese regering heeft naar eigen zeggen geen krijgsgevangenen.²⁰⁷ In maart 2005 werden de eerste 160 krijgsgevangenen door de SPLM/A in Kordofan vrijgelaten.²⁰⁸ Ongeveer 600 krijgsgevangenen zouden nog steeds worden vastgehouden.

---

²⁰¹ Zie onder andere AI AFR 054/011/2005, AFR 54/167/2004, AI AFR 54/167/2004 en AI AFR 54/124/2004

²⁰² Amnesty International, Sudan: no one to complain to, no respite for the victims, impunity for perpetrators, AI AFR 054/138/2004

²⁰³ Amnesty International, Sudan: no one to complain to, no respite for the victims, impunity for perpetrators, AI AFR 054/138/2004. Met name de Sudan Social Development Organisation (SUDO) was doelwit van de veiligheidsdiensten.

²⁰⁴ Amnesty International, Sudan, Darfur: Incommunicado detention, torture and special courts, AFR 54/058/2004, 8 juni 2004

²⁰⁵ Zie (pers)berichten Amnesty International en OMCT.

²⁰⁶ Persbericht AP d.d. 07.12.2004

²⁰⁷ Persbericht IRIN d.d. 16.02.2005

²⁰⁸ Persbericht AP d.d. 26.03.2005

Omstandigheden in gevangenissen

De omstandigheden in de Sudanese gevangenissen zijn slecht. De gebouwen dateren van vóór de onafhankelijkheid en zijn nauwelijks onderhouden. Sanitaire voorzieningen ontbreken of zijn in slechte staat. De hygiëne, de voedselvoorziening en de medische verzorging zijn gebrekkig. De regering geeft mensenrechtenorganisaties geen toestemming voor regelmatige bezoeken aan gevangenissen.²⁰⁹

In Darfur hebben de OHCHR-waarnemers niet altijd vrije toegang tot gevangenissen en detentiecentra. Zij hebben met name geen toegang tot detentiecentra van de militaire inlichtingendienst.²¹⁰ Het *International Committee of the Red Cross* (ICRC) heeft daarentegen wel vrije toegang tot gevangenissen en detentiecentra.

De omstandigheden in gevangenissen in SPLM/A-gebied zijn eveneens slecht, maar er zijn geen meldingen bekend van sterfgevallen in gevangenschap. De SPLM/A staat in de regel bezoeken van het ICRC aan krijgsgevangenen toe.²¹¹

3.3.7 Mishandeling en foltering

De grondwet verbiedt mishandeling en foltering.

Geweld, inclusief marteling en andere vormen van onmenselijke behandeling of bestraffing, wordt echter nog steeds door politie en veiligheidsdiensten toegepast, zowel tegen verdachten van commune delicten als tegen politieke tegenstanders.²¹² Met name politieke activisten en studenten worden slachtoffer van mishandeling en marteling. De mishandelingen zijn soms zo ernstig dat het de dood tot gevolg heeft.²¹³ Volgens *Amnesty International* zijn in 2004 als gevolg van mishandeling of marteling minstens drie personen tijdens hun hechtenis door de Sudanese veiligheids- en inlichtingendienst overleden.²¹⁴

Er zijn aanwijzingen dat ook in de zogenaamde *ghosthouses*²¹⁵ methoden als mishandeling en marteling worden gehanteerd.²¹⁶

---

²⁰⁹ US DoS, *Country reports on human rights practices, Sudan 2004*, februari 2005

²¹⁰ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan, S/2004/881*, 2 november 2004

²¹¹ US DoS, *Country reports on human rights practices, Sudan 2004*, februari 2005

²¹² Zie ook SOAT, *Annual Report on the Human Rights situation in Sudan, march 2004-march 2005*, maart 2005. Volgens Amnesty International hebben Sudanese advocaten honderden gevallen van marteling gedocumenteerd en geprobeerd om de daders gerechtelijk aan te pakken. Amnesty International, *Sudan: who will answer the crimes?*, januari 2005, AI AFR 54/006/2005.

²¹³ Amnesty International, *Sudan: who will answer the crimes?*, januari 2005, AI AFR 54/006/2005

²¹⁴ AI AFR 54/011/2005

²¹⁵ Voor de buitenwereld anonieme gebouwen van de veiligheidsdienst, waar mensen voor korte tijd worden vastgehouden.

²¹⁶ Amnesty International meldt dat er sinds september 2004 vele berichten zijn dat personen worden vastgehouden in 'ghosthouses' waar soms marteling zou plaatsvinden. AI AFR 54/-27/2005

In de verslagperiode was in de regio Darfur het aantal meldingen van mishandeling en marteling van door de veiligheidsdiensten opgepakte personen onverminderd hoog (zie 3.3.6.). Het betrof hier met name personen die verdacht werden van banditisme of banden met rebellengroepen.²¹⁷

Regeringstroepen en Arabische milities maakten zich tijdens hun acties schuldig aan mishandeling, verkrachting en andere vormen van (seksueel) geweld.²¹⁸

Verschillende rapporten van (mensenrechten)organisaties spreken over een omvangrijke en systematische praktijk van verkrachtingen door militairen en milities.²¹⁹ Ook zijn er berichten van mishandeling door de SLM/A en de JEM.²²⁰

Gerechtelijke stappen tegen voor mishandeling en marteling verantwoordelijke functionarissen stranden veelal omdat op basis van artikel 33 van de *National Security Forces Act* medewerkers van de veiligheidsdienst immuniteit hebben. Alleen de directeur van de nationale veiligheidsdienst kan deze immuniteit opheffen.²²¹

Er waren in de verslagperiode enkele berichten van daders van mishandeling of foltering die ter verantwoording werden geroepen of strafrechtelijk werden vervolgd. Volgens de Sudanese autoriteiten zijn in verband met de dood van twee in september 2004 gearresteerde studenten (zie 3.3.6) twee leden van de veiligheidsdienst gearresteerd.²²² Verder bevestigt *Amnesty International* dat twee politiemensen zijn geschorst en aangeklaagd wegens verkrachting in Darfur.²²³ Volgens de Sudanese Adviesraad voor Mensenrechten zouden 15 personen, waaronder functionarissen van militaire en nationale veiligheidsdiensten, zijn gearresteerd op beschuldiging van wrede daden in Darfur.²²⁴

---

²¹⁷ Zie (pers)berichten Amnesty International en OMCT. Tijdens een bezoek aan Al-Fasher documenteerde Amnesty International verschillende gevallen van medische behandeling van gevangenen na ernstige mishandeling door de veiligheidsdiensten. AI AFR 54/134/2004. Zie ook US Department of State, *Country report on Human Practices Sudan 2004*, februari 2005 en SOAT, *Annual Report on the Human Rights situation in Sudan, march 2004-march 2005*, maart 2005

²¹⁸ Amnesty International, *Sudan: Arming the perpetrators of grave abuses in Darfur*, AFR 54/139/2004

²¹⁹ Zie bijvoorbeeld Mediciens Sans Frontières, *The Crushing Burden of Rape: Sexual Violence in Darfur*, 8 maart 2005

²²⁰ US Department of State, *Country report on Human Practices Sudan 2004*, februari 2005 en UN ECOSOC CHR, *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in the Sudan*, Emmanuel Akwei Addo, 28 februari 2005, E/CN.4/2005/11

²²¹ Amnesty International, *Sudan: who will answer the crimes?*, januari 2005, AI AFR 54/006/2005

²²² Niet bevestigd kan worden of in deze zaak ook daadwerkelijk (verdere) actie is ondernomen door de Sudanese autoriteiten. US Department of State, *Country report on Human Practices Sudan 2004*, februari 2005

²²³ Amnesty International, *Sudan, no one to complain to: no respite for the victims, impunity for perpetrators*, AI AFR 054/138/2004

²²⁴ UNSC, *Monthly report of the Secretary-General on Darfur*, S/2005/305, 10 mei 2005

Lijfstraffen

Het Sudanese strafrecht kent op basis van de *shari'a* voor een aantal delicten lijfstraffen. Zweepslagen is in dit verband de meest uitgevoerde lijfstraf. Voor gewapende overvallen, eigendomsdelicten en/of zwaar lichamelijk letsel kan als straf de amputatie van ledematen worden opgelegd. Bij schuld aan echtbreuk (bij gehuwden) kan betrokkene tot steniging worden veroordeeld. Voorts voorziet de wet in vergelding als straf. Indien het slachtoffer gewond is geraakt, kan de dader als straf dezelfde verwonding opgelegd krijgen.

De zaak van de 16-jarige scholiere, die in juli 2003 wegens overspel tot een straf van 100 zweepslagen werd veroordeeld, is geseponeerd.

Er worden, met name door de (*Specialized*) *Criminal Courts* in Darfur, regelmatig mensen veroordeeld tot kruisamputatie. Niet bekend is of in de verslagperiode strafamputaties hebben plaatsgevonden.

Er zijn geen gevallen van steniging in de verslagperiode bekend. De zaak van een 30-jarige Dinka vrouw, die in juli 2003 door een *Criminal Court* in Western Kordofan werd veroordeeld tot steniging vanwege overspel, is nog in behandeling bij het Hoogerechtshof (*Supreme Court*).

3.3.8 Verdwijningen

In regeringsgebied komen verdwijningen voor. Soms verdwijnt een persoon voor korte tijd nadat hij/zij in handen van de veiligheidsdienst is gevallen. Voorzover bekend wordt zo iemand na enige tijd weer vrijgelaten.

Ook komt het voor dat dienstplichtontduikers tijdens identiteitscontroles op straat worden aangehouden en direct naar een trainingskamp worden gezonden zonder dat de familie wordt ingelicht.

In de afgelopen jaren is het aantal ontvoeringen van burgers, met name vrouwen en kinderen, in Zuid-Sudan sterk afgenomen. In Darfur daarentegen waren er in de verslagperiode vele berichten van ontvoeringen van burgers en humanitaire hulpverleners (zie 2.3 en 4.1).²²⁵

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Bij aanvallen die regeringstroepen en verzetsbewegingen op elkaar uitvoerden werden geregeld burgers gedood (zie 2.3). De Sudanese regering bombardeerde in de verslagperiode in Darfur burgerdoelen, als gevolg waarvan vele dodelijke slachtoffers vielen.

---

²²⁵

Zie onder meer de maandelijkse rapporten van de SGVN aan de VN-Veiligheidsraad.

In regeringsgebied vielen dodelijke slachtoffers bij confrontaties tussen veiligheidsdiensten en politieke tegenstanders van de regering.

In de conflictgebieden in Sudan komen buitengerechtelijke executies voor. Volgens berichten executeren regeringstroepen gevangengenomen rebellen.²²⁶ De Speciale Rapporteur van de VN inzake Buitengerechtelijke Executies berichtte over buitengerechtelijke executies van burgers in Darfur door regeringstroepen en regeringsgesteunde milities.²²⁷ Mensenrechtenorganisaties berichtten over massa-executies in Darfur door regeringstroepen en Arabische milities.²²⁸ Er waren in Darfur ook berichten van moorden door de rebellenbewegingen SLM/A en JEM.²²⁹ Een aantal ontvoerde burgers zou door de rebellen buitengerechtelijk zijn geëxecuteerd.²³⁰

3.3.10 Doodstraf

De doodstraf is in de Sudanese wetgeving al sinds het eerste wetboek van strafrecht van 1925 opgenomen. In artikel 33, lid 1 van de grondwet van 1998 staat echter dat deze straf uitsluitend in gevallen van zware misdrijven zal worden opgelegd. Het gaat hier om de volgende gevallen:

- misdrijven tegen de staat, zoals samenzwering, oorlogvoering tegen de staat en verraad;
- moord, waarop tevens de islamitische wetgeving van toepassing kan zijn;
- misdrijven ingevolge de *hudud*, namelijk overspel, afvalligheid van de islam, roofoverval (*hiriba*), derde veroordeling voor (mannelijke) homoseksualiteit en derde veroordeling voor het geven van gelegenheid tot prostitutie;²³¹
- desertie (zie 3.4.1);
- mouterij.

De doodstraf wordt niet uitgevoerd indien de veroordeelde ouder dan zeventig jaar is of jonger dan achttien jaar. Evenmin worden zwangere vrouwen ter dood

---

²²⁶ US DoS, Country reports on human rights practices, Sudan 2004, februari 2005

²²⁷ UN ECOSOC CHR, E/CN.4/2005/7/Add.2, 6 augustus 2004

²²⁸ Human Rights Watch, Sudan, Darfur Destroyed, Ethnic Cleansing by Government and Militia Forces in Western Sudan, mei 2004 en Amnesty International, Sudan: Arming the perpetrators of grave abuses in Darfur, AFR 54/139/2004

²²⁹ US DoS, Country reports on human rights practices, Sudan 2004, februari 2005 en Human Rights Watch, 'If we return, we will be killed' Consolidation of ethnic cleansing in Darfur, Sudan, november 2004

²³⁰ Human Rights Watch, 'If we return, we will be killed' Consolidation of ethnic cleansing in Darfur, Sudan, november 2004

²³¹ Artikel 155 van de 1991 *Penal Code* geeft de dood aan als straf voor *'the third-time offence of running a place of prostitution'*. Art. 154 behelst de beschuldiging van *'practising prostitution'*, waarvoor de doodstraf niet wordt genoemd.

gebracht. Eerst nadat de baby twee jaar is geworden kan executie van de moeder plaatsvinden.

Met name noodrechtbanken hebben de afgelopen jaren een groot aantal doodstraffen uitgesproken. Dit houdt verband met het toegenomen geweld in Darfur (zie 2.3.2). Ook in de verslagperiode werden opnieuw doodstraffen uitgesproken.

Bekend is dat doodstraffen daadwerkelijk worden uitgevoerd. In 1998 werd in 72 gevallen de doodstraf voltrokken en in 1999 in 34 gevallen. Onder de ter dood gebrachten waren geen vrouwen. Voor de jaren 2000 - 2004 zijn geen officiële cijfers bekend. In de Kobergevangenis in Khartoem verbleven medio 2004 ongeveer 250 mensen in een dodencel.

De 88 leden van de Rizeigat, die wegens een gewapende overval op een andere Arabische stam door een noodrechtbank in Darfur in 2002 ter dood waren veroordeeld, zijn op 29 december 2004 vrijgelaten na een door de Sudanese regering gesteunde verzoeningsconferentie in oktober 2004.²³²

Nagmeldin Abdallah (17 jaar) zal na een uitspraak van het Hooggerechtshof opnieuw berecht worden.²³³

Alvorens tot uitvoering van de doodstraf te kunnen overgaan, dient de straf op grond van wet inzake de strafrechtprocedures van 1991 allereerst te worden bekrachtigd door het Hooggerechtshof. Vervolgens kan het Hooggerechtshof slechts met toestemming van de President een executiebevel uitvaardigen.

Ook in de door de SPLM/A gecontroleerde gebieden worden doodstraffen uitgesproken. Nadat in laatste instantie het Hof van Beroep (*Court of Appeal*) uitspraak heeft gedaan gaat het doodvonnis naar Garang voor tekening waarna het vonnis kan worden voltrokken. Het laatste doodvonnis zou in 2001 zijn voltrokken. Mogelijk zou een aantal terdoodveroordeelden nog op voltrekking van hun vonnis wachten.

3.4 Positie van bijzondere groepen

3.4.1 Dienstplichtigen en militairen

Op grond van artikel 7 van de wet op de nationale dienstplicht van 1992 (*National Service Act*) is iedere Sudanese tussen 18 en 33 jaar verplicht de nationale dienstplicht te vervullen. De wet maakt geen onderscheid tussen mannen en vrouwen.

---

²³² Op deze verzoeningsconferentie werden tussen de partijen afspraken gemaakt voor compensatie. AI AFR 54/003/2005

²³³ Nagmeldin Abdallah was volgens Amnesty International tijdens zijn arrestatie in 2003 15 jaar. Hij werd in 2003 door het Criminal Court in Al-Damazin ter dood veroordeeld. AI AFR 54/023/2005

In de praktijk wordt de wet op de dienstplicht alleen uitgevoerd in regeringsgebieden. Het blijkt overigens mogelijk dat dienstplichtigen met de juiste connecties hun dienstplicht afkopen.²³⁴

In de praktijk worden vrouwen niet opgeroepen, met uitzondering van een aantal vrouwen dat in een medisch beroep werkzaam is of een medische studie heeft gevolgd (artsen, verpleegkundigen en paramedisch personeel). Vrouwen uit deze categorieën kunnen wel worden opgeroepen en in een civiel ziekenhuis of een kliniek in Noord-Sudan te werk worden gesteld. Een plaatsing in een ziekenhuis of kliniek in de door de regering gecontroleerde gebieden in Zuid-Sudan kan echter niet geheel worden uitgesloten. Ten behoeve van de verzorging van gewonden aan het front worden daarentegen uitsluitend mannen ingezet.

Dat vrouwen zich in het kader van de dienstplicht vrijwillig melden is theoretisch mogelijk, maar komt in de praktijk zelden voor.

De duur van de nationale dienstplicht is in principe 24 maanden inclusief basistraining, maar deze duur wordt teruggebracht tot 18 maanden voor hen die een middelbare schoolopleiding hebben afgerond en tot 12 maanden voor afgestudeerden aan universiteiten en hogere-beroepsopleidingen. Een verlenging van de dienst tot 36 maanden op vrijwillige basis is ook mogelijk. Alle dienstplichtigen doorlopen een basistraining van 45 dagen. Na de basistraining worden de dienstplichtigen voor de periode van eigenlijke dienst ingedeeld bij één van de volgende diensten: het officiële Sudanese leger (*Sudanese Peoples Armed Forces*, SPAF), de politie of andere ordediensten, overheidsdiensten of publieke ontwikkelingsprojecten. Ook indeling bij de *Popular Defence Forces* (zie verder) is mogelijk. De wet spreekt in dit kader over mogelijke plaatsing bij ‘*the armed forces, police or other regular forces, government or public sector units, public projects*’. Het betreft hier een verplichte indeling.

Dat politieke tegenstanders bij wijze van straf door de autoriteiten in een trainingskamp worden geplaatst kan dezerzijds niet worden bevestigd.

Vrijstelling

Personeelsleden van de politie en ordediensten zijn van de nationale dienstplicht vrijgesteld, mits zij een periode van drie jaar volmaken. Vrijstelling van dienstplicht wordt ook verleend aan degenen die niet voldoen aan de eisen van medische geschiktheid. Gedeeltelijke vrijstelling op medische gronden is ook mogelijk, in dat geval wordt de rekrut bij een andere overheidsinstelling dan het leger geplaatst. Niet zelden wordt eerst in de trainingsperiode vastgesteld dat de opgeroepene medisch niet geschikt is.

²³⁴

Alle geraadpleegde bronnen verklaren dit als een algemeen bekend fenomeen, maar merken daarbij op dat in de praktijk slechts de rijke bovenlaag (10 % van de bevolking) tot afkopen in staat is.

De wet voorziet niet in vrijstelling op grond van gewetensbezwaren.

Uitstel

Uitstel kan op grond van de wet worden verleend aan kostwinners, aan studenten en scholieren en aan degenen die onmisbaar zijn in een overheidsfunctie. Voor jongens, die aan een universiteit of in het hoger beroepsonderwijs een studie willen volgen, bestaat de mogelijkheid om na het doorlopen van de trainingsperiode van 45 dagen, met de studie te beginnen en de periode van actieve dienst pas na afronding van de studie te vervullen. Eerst na vervulling van de volledige dienstplicht wordt aan hen het eindexamen of de academische graad uitgereikt.

Volledigheidshalve dient te worden gemeld dat uitstel of vrijstelling, mits men over de juiste contacten beschikt, ook wel kan worden 'gekocht'.

Gedwongen rekrutering

Onduidelijk is in hoeverre leger, regeringsmilities en rebellengroeperingen zich in de verslagperiode hebben schuldig gemaakt aan gedwongen rekrutering. Mogelijk zal deze praktijk in de verslagperiode zijn voortgezet, zij het op beperktere schaal dan voorheen in verband met de afname van de vijandelikheden in Zuid-Sudan. Er zijn geen berichten van grootschalige gedwongen rekrutering in verband met het conflict in Darfur.

Onttrekking/desertie

In Sudan wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds onttrekking aan de dienstplicht en anderzijds desertie. Van onttrekking is sprake indien iemand probeert onder een oproep voor de nationale dienstplicht uit te komen en niet verschijnt op de basistraining. Van desertie kan eerst sprake zijn indien iemand is gerekruteerd en is begonnen aan de dienstplicht met inbegrip van de basistraining.

In het geval van onttrekking is de strafmaat omschreven in de Wet op de nationale dienstplicht (*National Service Act 1992*): een geldboete en/of gevangenisstraf van twee tot drie jaar. Onttrekking wordt door de niet-militaire rechtbank behandeld. De in de wet genoemde straf wordt in de praktijk nauwelijks ten uitvoer gebracht. Betrokkenen worden meestal direct in de opleiding geplaatst. Het is niet aannemelijk dat een dienstplichtige enkel en alleen op grond van zijn etnische afkomst bij onttrekking aan de dienstplicht een zwaardere straf krijgt opgelegd.

Zodra iemand is gerekruteerd (dus ook ten tijde van de basistraining) zijn de wetten en regelgeving van de strijdkrachten van toepassing, onder andere de Wet van de volksstrijdkrachten van 1986 (*Qanun Quwwat Al-Sha'b Al-Musallaha 1986*). De Wet op de volksstrijdkrachten van 1986 is ook op de PDF van toepassing.

Desertie wordt door de militaire rechtbank behandeld. Op grond van de Wet van de volksstrijdkrachten kan desertie in het uiterste geval worden bestraft met de doodstraf. Volgens artikel 48 van deze wet wordt een deserteur bestraft met de doodstraf of een andere, lagere straf indien hij op het moment van desertie 'in het veld diende of onder bevel van het veld diende'²³⁵. Onder andere omstandigheden wordt een deserteur bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste tien jaar. Dit betekent dat in de praktijk een deserteur aan het front (dat wil zeggen een locatie waar op dat moment gevechten gaande zijn) de doodstraf opgelegd kan krijgen; in de overige gebieden (dus in elk geval alle relatief veilige gebieden) is een gevangenisstraf aannemelijker. Niet bekend is echter welke gevangenisstraffen deserteurs in de praktijk krijgen opgelegd en of voor desertie opgelegde doodstraffen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Evenmin is bekend of sprake is van discriminatoire bestraffing, bijvoorbeeld op grond van etnische afkomst. Voorzover bekend is voor desertie tijdens de basistraining geen doodstraf opgelegd en/of uitgevoerd.

Zoals vermeld in 3.3.5 is bij militaire rechtbanken een eerlijke rechtsgang niet gegarandeerd. Ook is er in Sudan sprake van een zekere willekeur in de rechtspraktijk.²³⁶ Daarom is voorzichtigheid geboden inzake uitspraken over de rechtspraktijk met betrekking tot dienstplicht en desertie.

Mobilisatie

De Sudanese regering kondigde in juni 2004 een algehele mobilisatie af in verband met het conflict in Darfur. De oproep was vooral gericht aan de veiligheidstroepen (onder andere de *Popular Defence Forces*) die reeds onder de wapenen zijn. Deze manschappen zijn als het ware in verhoogde staat van paraatheid gebracht. Er zijn geen berichten van grootschalige gedwongen rekrutering. De mobilisatie heeft geen gevolgen gehad voor de dienstplichtregeling. De uitstel mogelijkheden voor aankomende studenten, dat wil zeggen na de basistraining van 45 dagen, is dan ook niet afgeschaft.

In september 2004 werden in Darfur ongeveer 300 leden van de PDF officieel gedemobiliseerd. Begin 2005 kondigden de Sudanese autoriteiten opnieuw een demobilisatie en ontwapening van PFD-troepen in Darfur aan.

Popular Defence Forces

Sinds april 1997 zijn de trainingen voor de *Popular Defence Forces* (PDF; zie ook paragraaf 2.3) stopgezet en zijn de PDF min of meer geïntegreerd in het regeringsleger. Wel vindt nog gerichte rekrutering voor de PDF plaats, deels op vrijwillige basis, deels gedwongen, via de volgende kanalen:

---

²³⁵ Een andere Nederlandse omschrijving zou kunnen zijn 'op het slagveld' of 'onder militair bevel'.

²³⁶ Bij rechtszaken voor de militaire rechtbanken (die op ad hoc basis, indien zich een zaak voordoet, worden ingesteld) is de eerlijkheid van de rechtsgang niet gegarandeerd. Militaire processen vinden achter gesloten deuren, er wordt slechts weinig tijd voor uitgetrokken, soms worden er geen advocaten toegelaten, en het militair recht biedt geen effectieve mogelijkheid tot beroep in het geval van een doodvonnis.

1. PDF-reservisten kunnen worden opgeroepen om een aantal maanden bij een PDF-eenheid te dienen, bijvoorbeeld in een oorlogsgebied of bij de beveiliging van een oliepijpleiding. PDF-reservisten kunnen zich in de praktijk niet aan een dergelijke oproep onttrekken zonder repercussies. Allen die tot april 1997 hebben deelgenomen aan de PDF-training, staan als PDF-reservist geregistreerd bij de PDF-administratie. Naar verluidt worden overheidsmedewerkers en studenten die tot april 1997 de verplichte PDF-training hadden gevolgd, niet meer als reservist beschouwd en als zodanig ingezet bij militaire PDF-operaties.
2. Dienstplichtigen worden aangemoedigd (tijdens de basistraining) vrijwillig te kiezen voor het vervullen van de periode van actieve dienst bij de PDF. De dienstplichtigen worden met name aangemoedigd om zich als vrijwilliger op te geven voor de zogenaamde 'Babine', dat is het dienstonderdeel dat in de vuurlinies aan het front actief is. Mogelijk worden ook dienstplichtigen verplicht geplaatst bij de PDF voor de periode van actieve dienst.²³⁷ Het is niet duidelijk of, indien in de praktijk dienstplichtigen verplicht bij de PDF worden geplaatst, deze PDF-dienstplichtigen ook buiten Khartoem worden ingezet. Wel staat vast dat deze PDF-dienstplichtigen niet verplicht worden geplaatst bij PDF-dienstonderdelen, die in de vuurlinies aan het front actief zijn.
3. Mannen uit de bevolking worden aangemoedigd op vrijwillige basis dienst te nemen bij de PDF in het algemeen of voor een specifieke militaire operatie. Zo kunnen in Khartoem studenten gratis studeren, zakenmensen gemakkelijker vergunningen verkrijgen, en werknemers promotie maken, als zij zich aanmelden voor de PDF. In andere gebieden krijgen PDF-vrijwilligers allerlei vergoedingen. Naast deze veelal economische aanmoedigingen spelen ook politiek-religieuze motieven, en wellicht indoctrinatie, een rol. Zo behoren de meeste vrijwilligers tot de aanhang van het *National Islamic Front* (NIF). Voor functies in de frontlinies worden vooral jonge mannen aangemoedigd en soms geïntimideerd. Sinds Al-Turabi op een zijspoor is gezet en niet meer de drijvende kracht achter de PDF is, is het aantal vrijwilligers uit de bevolking echter teruggelopen.
4. In het kader van specifieke militaire operaties kunnen ook incidenteel gericht bepaalde categorieën mannen worden opgeroepen om dienst te doen bij de PDF.²³⁸ Deze werving vindt vooral plaats in de regio van de militaire operatie. Rekrutering voor specifieke operaties gaat niet op naam maar via algemene campagnes gericht op een bepaalde categorie mannen. De campagnes omvatten oproepen via de media (krant, radio en tv) en oproepen in de straten

---

²³⁷ De officiële instanties geven geen informatie op dit punt. Niet-overheidsbronnen berichten verschillend hierover. Gezaghebbende bronnen verklaarden echter dat in de praktijk dienstplichtigen bij de PDF kunnen worden geplaatst.

²³⁸ Het gaat hierbij om incidentele acties. Bij deze specifieke werving kan bijvoorbeeld leeftijd bepalend zijn of een specifiek beroep; dat hangt van de militaire operatie af.

met auto en megafoon. Aan een dergelijke oproep dient gehoor te worden gegeven, het is een verplichte oproep. Indien iemand uit de betreffende categorie zich niet meldt, loopt hij het risico opgepakt te worden en naar een PDF-eenheid overgebracht te worden. Daarnaast is, vooral in de dorpen, de sociale druk om toe te treden groot. Ook hier geldt dat de oproep kracht wordt bijgezet door financiële vergoedingen in het vooruitzicht te stellen.

PDF-rekruten uit de categorieën 3. en 4. hierboven krijgen in de praktijk nauwelijks de militaire basistraining.

Toetreding tot de PDF is en blijft voor mannen uit categorie 3 hierboven vrijwillig, maar zijn zij eenmaal toegetreden dan kan weglopen leiden tot repercussies. Aan vrijwillige toetreding tot de PDF zijn privileges en vergoedingen verbonden. Het toekennen van deze privileges en vergoedingen gebeurt op basis van prestatieloon, dat wil zeggen dat een persoon na het vervullen van een taak voor de PDF, bijvoorbeeld het deelnemen aan een militaire operatie, hiervoor een beloning krijgt.

Op actieve PDF-leden is de Wet van de Volksstrijdkrachten van 1986 van toepassing. Voor hen geldt dus het militair strafrecht. Zolang een PDF-er niet onder militair bevel staat, is op hem het militair strafrecht niet van toepassing. Dezerzijds is de rechtspraktijk inzake de PDF niet bekend.

Wel is bekend dat personen die zich aan een (verplichte) oproep onttrekken of weglopen ten tijde van een militaire operatie, kunnen worden onderworpen aan repercussies. Personen die weglopen tijdens een militaire operatie kunnen worden teruggestuurd naar het front. Andere voorbeelden van strafmaatregelen zijn slaan, schoppen, treiteren en het ontnemen danwel ontzeggen van vergoedingen. Niet kan worden uitgesloten dat weglopers (deserteurs) dusdanig worden mishandeld dat de dood erop volgt of dat zij worden geëxecuteerd.

Het moment waarop aan de dienstplichtige wordt medegedeeld bij welk dienstonderdeel hij zijn dienst zal vervullen, ligt voor de meeste dienstplichtigen direct na de basistraining, en voor degenen die uitstel hebben gekregen op het moment dat zij zich aanmelden voor de eigenlijke dienst. Een dienstplichtige kan dus niet op voorhand weten, op het moment dat hij wordt opgeroepen, dat het de bedoeling is dat hij na het doorlopen van de basistraining mogelijk bij de PDF wordt geplaatst.

Volgens verschillende bronnen waren PDF-eenheden in Darfur actief betrokken bij de aanvallen op dorpen, bij verkrachtingen en bij het willekeurig executeren

van burgers.²³⁹ In Darfur zouden grote aantallen Arabische milities inmiddels in de PDF zijn opgenomen.²⁴⁰

3.4.2 Vrouwen

Sinds de machtswisseling van 1989 is de positie van de vrouw verslechterd. Vrouwen werden naar de achtergrond van het openbare leven gedwongen. Vele goed opgeleide vrouwen verloren zowel hun werk als hun bewegingsvrijheid. Voor vrouwen bij onderwijs- en (semi)overheidsinstellingen werden strikte kledings- en gedragsregels ingevoerd.

De media, de politieke partijen en de overheid worden gedomineerd door mannen. In Sudan bekleeden weinig vrouwen leidinggevende posities. Van het in december 2000 gekozen parlement, dat 360 zetels heeft, werden 270 leden direct gekozen en 90 benoemd. Het parlement heeft 39 vrouwelijke leden (4 direct gekozen en 35 benoemd). Bij het Constitutioneel Hof (*Constitutional Court*) zijn geen vrouwelijke rechters werkzaam. Voor het Hooggerechtshof (*Supreme Court*) werken 6 vrouwen als rechter. In de Hoven van Beroep (*Courts of Appeal*) spreken 30 vrouwen recht en in de overige rechtbanken 22.²⁴¹ Van de 43 functies van minister, staatssecretaris en presidentieel adviseur wordt een viertal door vrouwen vervuld. In de publieke sector wordt het aantal vrouwen op 18 tot 20 % geschat. Desondanks is er in Sudan een actieve vrouwenbeweging met een aantal krachtige persoonlijkheden. Er is een netwerk van vredesorganisaties van Sudanese vrouwen, de *Sudanese Women's Civic Society for Peace*. De vrouwenbeweging ontmoet veel weerstand vanuit islamitisch fundamentalistische hoek maar ook haar vredesinitiatieven worden door de Sudanese autoriteiten met argwaan gezien. Veel meisjes van goeude families en van de middenklasse gaan studeren. Meer dan 50 % van alle studenten aan de universiteiten zijn vrouwen.²⁴² Er is een aparte vrouwenuniversiteit in Omdurman, die 4500 studenten telt.

Het is voor vrouwen in Sudan moeilijk om in hun levensonderhoud te voorzien. Werken buitenshuis is weliswaar in het algemeen toegestaan, maar er zijn slechts

---

²³⁹ Zie US DoS, Country reports on human rights practices, Sudan 2004, februari 2005 en Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, 25 januari 2005

²⁴⁰ Zie UN ECOSOC CHR, Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions, Addendum: Mission to the Sudan, 6 augustus 2004, E/CN.4/2005/7/Add.2 en HRW, If We Return, We Will Be Killed. Consolidation of Ethnic Cleansing in Darfur, Sudan, november 2004 en Human Rights Watch, Country Summary, januari 2005

²⁴¹ Sinds de toepassing van de shari'awetten zijn geen nieuwe vrouwen toegetreden tot de rechterlijke macht aangezien zij op basis van de shari'a uitgesloten zijn van toetreding tot rechterlijke posities. De zittende vrouwen zijn niet ontslagen.

²⁴² Dit wordt mede veroorzaakt door het feit dat veel jongemannen de dienstplicht proberen te ontlopen door naar het buitenland te gaan of door de registratie op school te ontlopen door een eenvoudig baantje te zoeken.

weinig banen en mannen gaan in het algemeen voor in de concurrentie op de arbeidsmarkt. Vrouwen die buitenshuis werken vinden dan ook veelal werk in de huishouding of de straathandel, of komen terecht in de (illegale) prostitutie. Hier lopen zij risico slachtoffer te worden van fysiek en seksueel geweld (zie verder paragraaf geweld tegen vrouwen).

In december 2000 vaardigde president Al-Bashir met betrekking tot de wet op de Arbeid (*Labour Act*) per decreet een voorlopige maatregel uit, waarbij vrouwen worden uitgesloten van beroepen waarin zij werken met chemicaliën (bijvoorbeeld bij tankstations) en van beroepen waarin hun eer en waardigheid kan worden aangetast (bijvoorbeeld in restaurants of hotels). Deze maatregel is echter nog steeds opgeschort.²⁴³

Voor vrouwen geldt een gedrags- en kledingcode voor openbare ruimten die neergelegd is in de wetten inzake het persoonlijk leven (*Personal Laws*) van 1991 en is gebaseerd op de *shari'a*. Op handen en gezicht na dient het gehele lichaam te worden bedekt en de vrouw dient zich te onthouden van kleding waarbij de contouren van het lichaam zich aftekenen. De reguliere politie, *Community Security* (voorheen politie voor de openbare orde), treedt nog steeds op als vrouwen zich niet aan deze voorschriften houden, maar hun optreden zou zich in de praktijk veelal beperken tot het geven van waarschuwingen.²⁴⁴

Met name op de overheidsuniversiteiten houdt men vast aan de beschreven kledingcode, de andere universiteiten zijn liberaler. Ook in het centrum van de stad bij het busstation wordt er veel meer op gelet dan in de buitenwijken.

Vrouwen zijn evenals mannen formeel handelingsbekwaam vanaf 18 jaar. Zij kunnen echter niet zelfstandig een paspoort of uitreisvisum verkrijgen. Gehuwde vrouwen dienen hiervoor de schriftelijke toestemming van hun echtgenoot te hebben. Ongetrouwde vrouwen, ongeacht hun leeftijd, dienen de schriftelijke toestemming van hun verzorger te hebben, dat wil zeggen hun vader, oudere broer, of oom. Zij kunnen niet zelfstandig het land verlaten. Uitsluitend indien zij voor hun werk moeten reizen of zij hun naaste familie gaan bezoeken (ouders dan wel echtgenoot), mogen zij zonder begeleiding naar het buitenland reizen mits toestemming is verkregen van echtgenoot of verzorger.²⁴⁵

---

²⁴³ In september 2000 al werd het vrouwen in Khartoem door de gouverneur van de deelstaat Khartoem op grond van de *shari'a* verboden om nog langer in openbare gelegenheden als hotels, restaurants en benzinestations te werken, omdat zij aldaar in direct contact met mannen komen. Dit besluit, in strijd met de grondwet, werd echter door de bekende mensenrechtenadvocaat Ghazi Suleiman ter toetsing aan het Constitutionele Hof voorgelegd. Ook de vrouwenbeweging heeft protest aangetekend. Het verbod werd tijdelijk opgeschort in afwachting van een uitspraak van het Constitutionele Hof. Het Hof heeft voor zover bekend tot op heden nog geen definitieve uitspraak gedaan.

²⁴⁴ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices Sudan 2004*, februari 2005

²⁴⁵ Bron: Sudaanese ministerie van Binnenlandse Zaken

Weduwen vallen onder de verantwoordelijkheid van een mannelijk familielid. Dat kan de vader, broer, oom of zoon zijn.

Al jaren wordt gesproken over het al dan niet ondertekenen van de Conventie inzake de Uitbanning van alle vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW). Momenteel is deze discussie in regeringskringen opnieuw aan de orde. De overheid staat niet onwelwillend tegenover tekening van de conventie, met een voorbehoud ten aanzien van een aantal artikelen, zoals een aantal andere Arabische landen ook heeft gedaan.

Vrouwelijke studenten en politieke activisten zijn regelmatig het slachtoffer van hard optreden van de *Community Security*. Het komt regelmatig voor dat vrouwen tijdens of na een bijeenkomst worden lastig gevallen door de veiligheidsdienst.

Genitale verminking

Genitale verminking van vrouwen (*Female Genital Mutilation*, FGM) is in Noord-Sudan wijdverbreid. Voor zover bekend komt genitale verminking bij vrouwen voor onder alle van oorsprong Noord-Sudanees bevolkingsgroepen (Arabisch en niet-Arabisch). Het percentage besneden vrouwen in Noord-Sudan is naar schatting 90%.

Het is onduidelijk welke bevolkingsgroepen in de betwiste gebieden genitale verminking toepassen. In Abyei zou de verminking zich beperken tot de van oorsprong Arabische bevolking, maar in Southern Blue Nile en het Nuba-gebergte zouden ook niet-Arabisch bevolkingsgroepen genitale verminking toepassen. Zuiderlingen praktiseren over het algemeen geen genitale verminking. Wel hebben sommige Zuid-Sudanezen die in het noorden zijn gaan wonen, alsmede Afrikaanse gemeenschappen uit de Southern Blue Nile en Nuba, de praktijk overgenomen. De volgende vormen van genitale verminking vinden plaats in Sudan (in volgorde van lichte naar zware verminking): circumcisie, excisie, infibulatie; en tussenvormen. Genitale verminking wordt meestal uitgevoerd door vroedvrouwen. Met name de religieuze leiders die claimen dat een bepaalde vorm van genitale verminking onder de islamitische wet (*shari'a-sunna*) valt, vormen de drijfveer achter genitale verminking. Voorts is de druk van de sociale omgeving nog steeds aanwezig, maar ook de gezondheidssector speelt een rol. Het is voor vele klinieken, met name in de rurale gebieden, een goede bron van inkomsten. In vergelijking met de situatie van tien jaar geleden is de toepassing van genitale verminking wel veranderd. Zo is het percentage excisie-gevallen toegenomen ten opzichte van het aantal gevallen van infibulatie.²⁴⁶

---

²⁴⁶ In de groep moeders van 45 tot 49 jaar nam het percentage infibulatie af van 91% naar 85%, terwijl het percentage excisie toenam van 9% naar 15%. In de groep dochters van 15 tot 19 jaar nam het percentage infibulatie af van 80% naar 57%, terwijl het percentage excisie van 20% tot 43% was opgelopen. Bron: SNCTP

Genitale verminking vindt plaats in de kindertijd, meestal in de leeftijd tussen 4 en 10 jaar. Daarom is genitale verminking een keus van de ouders en is de vraag in hoeverre meisjes zelf zich hieraan kunnen onttrekken, niet aan de orde. De keuzevrijheid van de ouders hangt nauw samen met de culturele opvattingen van de familie en omgeving. De hoger opgeleide vrouwen zullen hun dochters veelal niet laten besnijden, die hebben vrijheid en krijgen daar ook geen problemen mee, maar de laaggeschoolden op het platteland kunnen of willen de keuze om hun dochters niet te laten besnijden vrijwel niet maken. Het komt feitelijk niet voor dat mensen verhuizen om zich aan de genitale verminking te onttrekken.

Een vrouw kan in de praktijk niet rekenen op bescherming van de autoriteiten tegen genitale verminking. Ook zijn er geen NGO's die effectief bescherming kunnen bieden tegen genitale verminking. Er is weliswaar een actief netwerk van vrouwenactivisten, maar dit richt zich op voorlichting en bewustwordingsprocessen met betrekking tot genitale verminking.

Het Wetboek van Strafrecht van 1991 noemt genitale verminking niet. Sommigen menen dat op grond van bijvoorbeeld artikel 142 (verwonding) van het Wetboek van Strafrecht genitale verminking toch vervolgd kan worden. Voor zover bekend is sinds 1991 nog nooit tot vervolging overgegaan.

Er zijn verscheidene (inter)nationale organisaties, zoals het *Sudan National Committee against Traditional Harmful Practices* (SNCTP), die initiatieven ondernemen om genitale verminking te bestrijden. De Sudanese media geven ruimte aan zowel voor- als tegenstanders van het toepassen van genitale verminking.

De Sudanese Medische Raad (*Sudan Medical Council*) is een overheidsorgaan dat tot doel heeft de patiënt en het beroep van arts te beschermen. In dit verband heeft de raad in de loop van 2003 zich publiekelijk uitgesproken tegen alle vormen van genitale verminking. Zij heeft haar standpunt bekrachtigd met de uitvaardiging van een Ethische Code die alle vormen van genitale verminking verbiedt. Overtreding van deze code heeft echter geen consequenties voor de arts.

Vroedvrouwen en verpleegsters ressorteren onder het nationale ministerie van Gezondheid. Het ministerie van Gezondheid bereidt een Ethische Code voor ten behoeve van de para-medische beroepsgroep (verpleegsters en vroedvrouwen). Deze code zou genitale verminking verbieden. Vooralsnog legt het ministerie van Gezondheid geen sancties op tegen vroedvrouwen en verpleegsters die genitale verminking uitvoeren.

De Sudanese regering ondersteunt het ontmoedigen van de praktijk van genitale verminking. In augustus 2003 werd een symposium georganiseerd door het ministerie van Gezondheid. Aan het slot werd een aantal aanbevelingen gedaan. Één van de aanbevelingen was een nationale wet te ontwerpen die alle vormen van genitale verminking verbiedt. De minister van Gezondheid heeft inmiddels een wet ontworpen die momenteel ter verdere bestudering ligt bij het ministerie van

Justitie. Het is vooralsnog onduidelijk of de wet alle vormen, inclusief de lichtere vorm van genitale verminking, het zogeheten "*sunna*" type, zal verbieden.²⁴⁷

Op het niveau van de deelstaten zijn in Kassala, West-Kordofan en Zuid-Darfur commissies opgericht die wetsvoorstellen met betrekking tot genitale verminking bestuderen of hebben bestudeerd. In Zuid-Darfur en West-Kordofan is inmiddels een wetsvoorstel gemaakt die alle vormen van genitale verminking verbiedt. In Kassala is de commissie nog altijd in debat.

Geweld tegen vrouwen

Bij sommige stammen in het westen van Sudan wordt het gebruik van geweld tegen vrouwen, bijvoorbeeld slaan, niet gezien als een misdaad. Tegen deze vorm van geweld treedt de overheid niet op omdat het wordt bepaald door de cultuur van de stam. De overheid treedt niet in de gewoontes van een stam.

In theorie zouden vrouwen zich hieraan kunnen onttrekken door zich elders in het land te vestigen. Zonder relaties in andere gebieden zal een dergelijke hervestiging echter weinig succesvol zijn. In dat geval zou de vrouw vermoedelijk overgeleverd zijn aan het leven op straat of de prostitutie met alle risico's van dien.

In de Sudanese cultuur is er nauwelijks of geen bescherming tegen seksueel geweld. Vrouwelijke slachtoffers van seksueel geweld kunnen in de praktijk vrijwel nergens terecht. In de Sudanese cultuur gaat men er bij voorbaat vanuit dat zij het zelf heeft uitgelokt. Voor haar familie is het een schande. Aangifte bij de politie is in theorie mogelijk maar gezien de Sudanese cultuur zullen vrouwen dat niet durven.

Ook geweld jegens vrouwen door overheidsfunctionarissen komt voor. Het is echter moeilijk inzicht te krijgen op welke schaal dit gebeurt omdat weinig vrouwen aangifte doen of erover durven te praten. Zelfs de vrouwelijke advocatengroep *Mutaweinat* durft geen aangifte te doen als zij klachten ontvangt.²⁴⁸ Het gaat hierbij onder andere om seksuele intimidatie op het werk, maar ook om seksueel geweld door de politie en andere overheidsfunctionarissen.

Er is niet zo zeer sprake van discriminatie op basis van etnische afkomst. De meeste slachtoffers van seksueel geweld vallen onder de armste laag van de bevolking²⁴⁹, dat wil zeggen de meest kwetsbare groep die weinig weerstand kan bieden. Niet vanwege hun etnische achtergrond maar vanwege hun kwetsbare positie, zijn binnenlands ontheemde vrouwen vaak slachtoffer van geweld, zowel in en rond de kampen en in de *squatter areas* in Khartoem als in de kampen buiten

---

²⁴⁷ In conservatief politieke kringen wordt bepleit vrouwenbesnijdenis niet volledig te verbieden.

²⁴⁸ In een concreet geval heeft de groep wel aangifte gedaan, maar de ouders van het betrokken meisje werden op zodanige wijze lastiggevalen en bedreigd door de autoriteiten dat zij uiteindelijk hebben verzocht de aangifte in te trekken.

²⁴⁹ Straatkinderen, straatverkoopsters, de vrouwen die 's avonds laat nog op straat leven

Khartoem, en bijvoorbeeld bij de grensovergangen tussen regerings- en niet-regeringsgebied. In de conflictgebieden komen veel verkrachtingen voor.

Oorlogsgeweld tegen vrouwen

Vrouwen in de conflictgebieden kunnen slachtoffer worden van verschillende vormen van geweld, zoals van bombardementen, beschietingen, landmijnen, ontvoeringen²⁵⁰, fysiek geweld en seksueel misbruik, zoals verkrachtingen. In de verslagperiode maakten in Darfur met name regeringstroepen en Arabische milities zich schuldig aan (seksueel) geweld tegen vrouwen. Niet alleen bij de aanvallen op dorpen in Darfur werden vrouwen het slachtoffer van verkrachting, maar ook in en rond de ontheemdenkampen was er sprake van seksueel geweld.²⁵¹ *Amnesty International* spreekt in een rapport over 'systematische' verkrachtingen van vrouwen en kinderen in Darfur door Arabische milities.²⁵² Ook een recent MSF-rapport spreekt over het op grote schaal verkrachten van vrouwen door regeringstroepen en Arabische milities. (zie 2.3)²⁵³

Vrouwengevangenis

De omstandigheden in de Vrouwengevangenis van Omdurman wijken niet af van de andere gevangenissen. De gevangenis is overbevolkt, sanitaire voorzieningen zijn beperkt en epidemische ziekten komen veel voor. Vrouwen bevallen van kinderen in de gevangenis. Er is voedseltekort en met name kinderen lijden aan ondervoeding in de gevangenis. 75% van de vrouwelijke gevangenen is afkomstig uit Zuid-Sudan. Volgens SOAT is deze groep vrouwen veroordeeld door de rechtbanken voor de openbare orde en het merendeel van hen wegens het brouwen van alcohol. Gevangenisstraffen variëren van één tot zes maanden. Geregeld worden grote groepen vrouwen vrijgelaten om in de overvolle gevangenis plaats te maken voor een nieuwe lichterding.

3.4.3 Slavernij en ontvoeringen

Inter-tribale ontvoering van vrouwen en kinderen is een fenomeen dat met name in West- en Zuid-Sudan reeds lang voorkomt. Voor bepaalde nomadische en sedentaire bevolkingsgroepen is het roven van vrouwen en kinderen een regulier wapen in de strijd om watervoorraden en weidegrond. Door de burgeroorlog kreeg dit fenomeen echter een nieuwe dimensie en werd het ontvoeren van burgers een regulier onderdeel van de burgeroorlog.

---

²⁵⁰ Zie hiervoor 3.4.3 Slavernij en ontvoeringen

²⁵¹ Sinds de komst van extra veiligheidstroepen (totaal 12.000) is de veiligheidssituatie in de kampen verbeterd. Toch blijft de situatie in en met name rondom de kampen zorgelijk (zie 4.1).

²⁵² Amnesty International, *Sudan, Darfur: Rape as a weapon of war: sexual violence and its consequences*, AFR 54/076/2004, 19 juli 2004

²⁵³ Médecins Sans Frontières, *The Crushing Burden of Rape: Sexual Violence in Darfur*, 8 maart 2005

De ontvoeringen vonden de afgelopen jaren vooral plaats in de zuidelijke deelstaten Northern Bahr el-Ghazal (woongebied van de Dinka) en Western Upper Nile (woongebied van de Nuer), en de noordelijke deelstaten Southern en Western Kordofan (woongebied van de Nuba).

In de ontvoeringen speelden met name de nomadische Arabische stammen een hoofdrol. De *Murahileen* van deze stammen waren in het bijzonder actief in de deelstaten Bahr al-Ghazal en Western Kordofan. Sinds de vijandelijkheden na het staakt-het-vuren van oktober 2002 sterk zijn afgenomen, is ook het aantal ontvoeringen in dit kader sterk gedaald. In de verslagperiode zijn geen nieuwe berichten van ontvoeringen bekend. De laatste jaren worden ook steeds meer lokale overeenkomsten gesloten tussen de Arabische nomadenstammen en de Afrikaanse stammen waardoor ook het aantal gevallen van 'traditionele' ontvoeringen is afgenomen.

Het aantal ontvoerden in dit kader wordt geschat op 5.000 tot 20.000 personen.²⁵⁴

De meeste ontvoerden worden gedwongen zonder betaling te werken in de huishouding of op het land. Vrijgekomen vrouwen berichten veelvuldig over fysieke en psychologische mishandeling, lijfstraffen, gedwongen bekeringen tot de islam, gedwongen genitale verminking en verkrachting. Veel vrouwen baarden kinderen van hun ontvoerders. In een aantal gevallen werden ze ook tot een huwelijk gedwongen.

De Sudanese grondwet en het wetboek van strafrecht verbieden slavernij en dwangarbeid. De regering distantieert zich dan ook officieel van deze ontvoeringspraktijken maar nam in de praktijk weinig actie. Veelal werd een en ander afgedaan met een verwijzing naar traditionele stammenconflicten. De regering ontkent overigens dat slavernij in Sudan voorkomt.²⁵⁵

De regering heeft in 1999 een Comité voor de uitbanning van ontvoering van vrouwen en kinderen (*Committee for the Eradication of Abduction of Women and Children*, CEAWC) opgericht.²⁵⁶ Het CEAWC heeft lokale comités in die delen van het land waar de slachtoffers heengevoerd zijn. Door deze lokale comités

---

²⁵⁴ De Speciale Rapporteur van de VN voor de mensenrechten in Sudan, Baum, sprak over minimaal 5.000 ontvoerden die tegen hun wil worden vastgehouden in West- en Noord-Sudan. UNICEF-Khartoum noemde een aantal van 10.000 tot 17.000 en de internationale NGO *Association of World Citizens* sprak zelfs over minimaal 100.000 ontvoerden. Het *Dinka Chiefs Committee* (DCC) gaat uit van 14.000 Dinka ontvoerden. Daarnaast zouden nog eens ongeveer 3500 ontvoerde leden van de Messerya en Rizeigat zich in SPLM/A-gebied bevinden.

²⁵⁵ Er is veel discussie over het begrip 'slavernij'. De regering geeft de ontvoeringspraktijk toe maar ontkent dat slavernij voorkomt in Sudan. De Westerse landen benoemen het probleem in officiële documenten als 'ontvoering' (*abduction*), maar beschouwen het als een hedendaagse vorm van slavernij.

²⁵⁶ De primaire doelstelling van het comité is het opsporen van ontvoerde vrouwen en kinderen en hereniging met hun familie. Het uiteindelijke doel is het uitroeien van ontvoeringspraktijken en het bestraffen van degenen die zich daaraan schuldig maken.

(bemand door vertegenwoordigers van Dinka en Arabische nomadenstammen) worden de slachtoffers geïdentificeerd en op vrijwillige basis naar de oorspronkelijke woonplaats teruggebracht. De CEAWC heeft mandaat om daders over te dragen aan het gerecht. Vooralsnog wordt de oplossing niet zozeer gevonden langs juridische weg. CEAWC ziet de oplossing van de ontvoeringen eerder in het bemiddelen tussen de betrokken partijen dan in rechtszaken. Het programma wordt door UNICEF, Save the Children Fund UK en enkele donoren gesteund.

Er is regelmatig kritiek op de CEAWC.²⁵⁷ Begin februari 2005 bracht CEAWC 764 personen terug van South-Darfur naar Northern Bahr el-Ghazal.²⁵⁸ Volgens internationale NGO's zou er hierbij sprake zijn van onvrijwillige terugkeer. Bovendien zou de opvang in Zuid-Sudan niet goed zijn geregeld. Na deze kritiek besloot de CEAWC haar activiteiten voor enige tijd op te schorten.²⁵⁹

Er bleven in de verslagperiode berichten over ontvoeringen in Darfur verschijnen. Niet alleen maakten Arabische milities (*Janjawid*) bij aanvallen op Afrikaanse stamleden zich schuldig aan ontvoering van vrouwen en kinderen, ook de rebellen maakten zich schuldig aan het ontvoeren van burgers en hulpverleners (zie ook 2.3 en 4.1).²⁶⁰

3.4.4 Homoseksuelen

Op grond van artikel 148 van het wetboek van strafrecht van 1991 is het verrichten van homoseksuele handelingen strafbaar. De volgende strafmaat is voorgeschreven:

- 100 zweepslagen en mogelijk een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar bij de eerste veroordeling;
- 100 zweepslagen en een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar bij de tweede veroordeling;
- de doodstraf of levenslange gevangenisstraf bij de derde veroordeling.

---

²⁵⁷ Naast kritiek van internationale NGO's op de werkwijze en het financieel beheer van de CEAWC, is er twijfel over de door de CEAWC gehanteerde cijfers inzake het aantal ontvoerde (en vrijgekomen) vrouwen en kinderen.

²⁵⁸ UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, 4 maart 2005, S/2005/140

²⁵⁹ Persbericht Reuters d.d. 06.03.2005.

²⁶⁰ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices Sudan 2004, februari 2005. Een aantal van de ontvoerde burgers zou door de rebellen buitengerechtelijk geëxecuteerd zijn. Zie Human Rights Watch, 'If we return, we will be killed' Consolidation of ethnic cleansing in Darfur, Sudan, november 2004. Volgens Amnesty International werden jongens veelal ingezet als herder en vrouwen en meisjes soms gebruikt als sexslaf. Zie Amnesty International, Sudan: who will answer the crimes?, januari 2005, AI AFR 54/006/2005

De homoseksuele geaardheid op zichzelf vormt geen delict. Strafvervolgning wordt eerst ingezet indien kan worden aangetoond dat iemand homoseksuele handelingen verricht. Voor zover bekend is de doodstraf in geval van homoseksualiteit nog nooit toegepast.

Het komt voor dat homoseksuelen die openlijk uitkomen voor hun geaardheid door politie en veiligheidsdiensten negatief worden bejegend dan wel slecht worden behandeld. Dit heeft te maken met het feit dat in de Sudanese cultuur homoseksuele geaardheid wordt gezien als een schande of een ziekte. Het is de negatieve reactie van de omgeving, die de homoseksuelen het meest raakt. De betrokken familie zal door de omgeving worden geïsoleerd. De autoriteiten voeren echter geen actief vervolgingsbeleid tegen homoseksuelen.

Er zijn geen gevallen bekend waarbij een (toegeschreven) homoseksuele geaardheid tot discriminatoire of onevenredige bestraffing heeft geleid bij vervolging wegens een algemeen delict.

3.4.5 Gemengde huwelijken

Gemengde huwelijken tussen partners uit verschillende noordelijke Arabische stammen komen voor en leveren betrekkelijk weinig problemen op. Hetzelfde geldt voor gemengde huwelijken tussen leden van verschillende, veelal zuidelijke, niet-Arabische stammen. Gemengde huwelijken uit vrije wil tussen partners uit een noordelijke Arabische stam en een zuidelijke niet-Arabische stam of Nubastam komen echter nagenoeg niet voor. Hier speelt de familie een belangrijke rol. De partner uit de andere stam zal niet eenvoudig worden geaccepteerd.

In de gebieden van waaruit ontvoering plaatsvindt, komt het daarentegen regelmatig voor dat de ontvoerde vrouw, veelal afkomstig van de Dinka stam, één van de echtgenoten van de ontvoerder, afkomstig van een noordelijke Arabische stam, wordt. Dit wordt door de stamgenoten van de ontvoerder geaccepteerd. Ook eventuele kinderen worden geaccepteerd. Er ontstaan echter problemen voor deze kinderen als de vrouw mét haar kinderen terug wil keren naar haar oorspronkelijke woonomgeving. De vraag is dan tot welke stam het kind behoort. Geen van de partijen zal het kind willen afstaan. Bovendien blijft het kind in zijn of haar nieuwe woonomgeving een uitzonderingspositie innemen.

In de rest van Noord-Sudan hebben deze kinderen overigens geen problemen.

4 Migratie

4.1 Opvang van binnenlands ontheemden

De burgeroorlog en de droogte in Sudan hebben geleid tot grootschalige verhuizingen van de bevolking in diverse delen van het land.

Het totale aantal binnenlands ontheemden in Sudan bedraagt ongeveer 6 miljoen, waarvan zich ongeveer 2 miljoen in de regio Khartoem bevinden. Volgens schattingen van de Verenigde Naties zijn ongeveer 300.000 mensen binnenlands gevlucht naar de door de regering gecontroleerde grotere plaatsen in het zuiden. In de door de rebellen gecontroleerde gebieden in het zuiden bevinden zich ongeveer 1,5 miljoen ontheemden. In het zuiden leven de meeste ontheemden in behoeftige omstandigheden, doorgaans niet in kampen.²⁶¹

In de verslagperiode zijn er honderdduizenden ontheemden bijgekomen als gevolg van het voortdurende geweld in Darfur. Naar schatting zijn ongeveer 1,8 miljoen personen ontheemd in Darfur en hebben ruim 200.000 personen hun toevlucht gezocht in buurland Tsjaad.

Het aantal ontheemden dat zich in officiële kampen in geheel Sudan bevindt loopt tegen de één miljoen. In de regio Khartoem bedraagt het aantal ontheemden in de vier officiële kampen circa 260.000. Het merendeel van de binnenlands ontheemden is afkomstig uit Zuid-Sudan.

De directe aanleiding waarom groepen Sudanese zich elders in het land vestigen, wordt in eerste instantie gevormd door de veiligheidssituatie en droogte. Uit onderzoeken uitgevoerd door de VN is gebleken dat mensen die zich om veiligheidsredenen elders vestigen, doorgaans eerst in de regio blijven en een plek zoeken waar zij niet meer blootstaan aan direct gevaar. Vervolgens zullen zij zich elders vestigen om economische redenen of wegens gebrek aan onderwijsmogelijkheden. Uiteindelijk komen zij in de grotere plaatsen (veelal in Khartoem) terecht. Het komt minder vaak voor dat Sudanese uit het oorlogsgebied zich - vanwege de veiligheidssituatie of de droogte in hun oorspronkelijke gebied - direct in Khartoem vestigen. Meestal hebben hier enkele fases tussen gezeten.

De vestiging van ontheemden in de verschillende gebieden is in beginsel vrij, dat wil zeggen slechts afhankelijk van toestemming van de eigenaar van de grond of woning. In Khartoem vraagt de eigenaar van een stuk grond of een woning doorgaans een half jaar huur vooruit, hetgeen ontheemden die net in Khartoem arriveren en nog geen baan hebben, gewoonlijk niet kunnen opbrengen. Om die

---

²⁶¹

USCR, World Refugee Survey 2004

reden zullen ontheemden zich zo mogelijk bij familie vestigen, of als zij geen familie ter plaatse hebben, zich tot stamgenoten wenden om de eerste maanden door te komen en werk te zoeken. De vraag waar ontheemden zich in eerste instantie vestigen, hangt dus af van waar familie of stamgenoten wonen.

Noord-Sudan

Naast de circa 260.000 ontheemden in de vier officiële kampen in de regio Khartoem, woont de meerderheid van de ontheemden in deze regio in de zogenaamde *squatter areas*.²⁶² Daarnaast bevindt zich een gedeelte van de ontheemden in de regio Khartoem in de *planned areas*, sommigen hebben zich in de 'gewone' woonwijken gevestigd en betalen daar huur of bezitten een huis, en ten slotte wonen grote groepen in niet-afgebouwde huizen verspreid over de stad.

De basisvoorzieningen in de officiële kampen in de regio Khartoem worden verzorgd door nationale en internationale NGO's, onder verantwoordelijkheid van de Sudanese overheid. De afgelopen jaren hebben echter steeds meer internationale NGO's zich teruggetrokken uit de kampen.²⁶³ Hierdoor is het voorzieningenniveau in de kampen de laatste jaren aanzienlijk gedaald.

Buiten de kampen worden de voorzieningen gecoördineerd door de lokale autoriteiten. In de *planned areas* hebben de ontheemden door de overheid een woning toegewezen gekregen, maar de grond blijft eigendom van de overheid. In deze *planned areas* heeft de overheid op zeer beperkte schaal voorzieningen getroffen, zoals water en een paar islamitische scholen. De gebieden waar het hier om gaat liggen echter ver buiten de stad (20 km), waar geen arbeidsmogelijkheden zijn.

In de *squatter areas* zijn de watervoorziening en het onderwijs van vergelijkbare kwaliteit als in de kampen. De voorzieningen voor basisgezondheidszorg zijn slecht.

De Sudanese regering is al enige jaren bezig met een politiek van 'replanning' en hervestiging van de ontheemden in en rond Khartoem.

De Sudanese autoriteiten hebben de afgelopen jaren reeds duizenden woningen in de ontheemdenkampen met de grond gelijk gemaakt. De getroffen ontheemden werden vrijwel in geen enkel geval vooraf van de sloop op de hoogte gesteld en veelal was er geen alternatieve huisvesting voorhanden.²⁶⁴ Door deze

---

²⁶² Omdat de kampen te dichtbevolkt raakten en een deel van de bevolking er al meer dan tien jaar woont, heeft de overheid bepaalde wijken (*planned areas*) aangewezen voor permanente hervestiging van de ontheemden. Met de *squatter areas* worden wijken bedoeld waar mensen zich ongepland en veelal illegaal vestigen.

²⁶³ Persbericht IRIN d.d. 21.02.2005 en IRIN special The long journey home: the challenge of refugee return and reintegration, februari 2005.

²⁶⁴ Persbericht ND d.d. 07.01.2005 en Human Rights Watch, 'If we return, we will be killed' Consolidation of ethnic cleansing in Darfur, Sudan, november 2004

grootschalige sloop heeft de basisinfrastructuur (watervoorziening, latrine's, scholen, etc) in de kampen aanzienlijke schade opgelopen.²⁶⁵ De sloop van woningen heeft een deel van de getroffen ontheemden doen besluiten om terug te keren naar hun oorspronkelijke woonomgeving.²⁶⁶

Soms worden ontheemden gedwongen zich te vestigen in nieuwe kampen op tientallen kilometers afstand van Khartoem, waar weinig tot geen voorzieningen beschikbaar zijn.²⁶⁷ Zo probeerden Sudanese veiligheidstroepen op 18 mei 2005 ontheemden uit het Soba Eradi kamp bij Khartoem te verplaatsen naar het verder gelegen Jebel Alial en El Amal. De ontheemden weigerden echter mee te werken en er ontstonden gevechten waarbij 14 politiemensen en minimaal drie burgers werden gedood.²⁶⁸

Ook in de *squatter areas* lopen ontheemden het risico door de overheid verwijderd te worden. Soms komen er bulldozers aan te pas om hele groepen tegelijk gedwongen te verwijderen. Deze gebieden krijgen veelal een nieuwe bestemming als '*planned area*'. De getroffen ontheemden hebben echter meestal onvoldoende financiële middelen om een nieuw stukje grond te kopen.²⁶⁹

Over het geheel genomen zijn de levensomstandigheden van de binnenlands ontheemden in en rond Khartoem gemiddeld weliswaar minder dan voor het grootste deel van de bevolking van Khartoem, maar er is geen sprake van direct levensbedreigende omstandigheden. Gebrek aan onderwijs, werk, inkomen en toekomstperspectief vormt voor het merendeel van de ontheemden een groot probleem. Ook is er, zoals overal in Noord-Sudan, veel discriminatie (hogere huren, nauwelijks scholings- en arbeidsmogelijkheden). Ontheemden worden behandeld als tweederangs burgers.

Zuid-Sudan

De situatie van ontheemden in het zuiden verschilt van die in het noorden van Sudan. In het noorden verblijft een groot aantal ontheemden in kampen. In het zuiden bevindt zich voor zover bekend slechts een klein aantal ontheemdenkampen.

In het zuiden krijgen ontheemden vaak land toegewezen door de lokale '*chief*', waarna zij met lokale materialen hun eigen huisvesting bouwen. Als ze de beschikking krijgen over zaden en gereedschappen en/of vee, dan zijn ze gewoonlijk vrij snel in staat zelfvoorzienend te worden. In het zuiden integreren ontheemden vrij snel en zijn ze niet zo sterk afhankelijk van humanitaire hulp als ontheemden die in kampen verblijven, mits ze toegang hebben tot land.

---

²⁶⁵ IRIN special The long journey home: the challenge of refugee return and reintegration, februari 2005.

²⁶⁶ UN, Workplan for the Sudan 2005

²⁶⁷ Persbericht Reuters d.d. 23.03.2005

²⁶⁸ Persbericht IRIN d.d. 19.05.2005 en AI AFR 54/053/2005

²⁶⁹ Persbericht IRIN d.d. 21.02.2005

In de kampen is het voorzieningen niveau (water, onderwijs en gezondheidszorg) in het algemeen beter dan in de rest van Zuid-Sudan.

West-Sudan

Het aantal mensen in Darfur dat afhankelijk is van humanitaire hulp is gestegen tot 2,45 miljoen.²⁷⁰

Er zijn momenteel naar schatting ongeveer 1.8 miljoen ontheemden in Darfur. Zij verblijven voor een groot deel in ongeveer 150 geïmproviseerde kampen.

De humanitaire situatie in kampen en dorpen in Darfur waar VN en NGO's aanwezig zijn is in de verslagperiode verbeterd. De hulporganisaties kunnen echter slechts in een beperkt aantal kampen aanwezig zijn. Er blijven zorgen op het gebied van onderdak, watervoorziening, voedselvoorziening, sanitatie, gezondheidszorg en protectie.²⁷¹ Er is nog steeds sprake van ondervoeding, ook in de ontheemdenkampen.²⁷² Een groot deel van de bevolking is afhankelijk van voedselhulp en het gevaar voor epidemieën blijft aanwezig. Ook is het sterftecijfer in de kampen nog steeds hoog.²⁷³ Hoewel de toegang voor humanitaire hulpverlening verder is verbeterd, blijft de hulpverlening erg kwetsbaar en is sterk afhankelijk van de veiligheidssituatie. Vanwege de voortdurende onveiligheid neemt het aantal ontheemden nog steeds toe en raken ontheemdenkampen soms overvol, wat interne spanningen tot gevolg heeft.

De veiligheidssituatie in de ontheemden kampen is verbeterd maar er blijven zorgen. De Sudanese regering heeft 12.000 extra politiemensen, afkomstig uit Khartoem en Kordofan, naar de ontheemdenkampen in Darfur gezonden. De ontheemden hebben echter weinig vertrouwen in deze politiemacht.²⁷⁴ Ook dringen *Janjawid* militie's 's nachts regelmatig binnen in ontheemdenkampen en blijven er berichten van aanvallen op ontheemdenkampen.²⁷⁵

---

²⁷⁰ UNSC, Monthly report of the Secretary-General on Darfur, S/2005/305, 10 mei 2005

²⁷¹ Volgens cijfers van de VN is in Darfur 70% van de bevolking is afhankelijk van voedselhulp 20% van de bevolking is ondervoed, 60% van de ontheemden heeft geen toegang tot veilig drinkwater en 30% van de ontheemden heeft geen toegang tot basisgezondheidszorg. Zie Persbericht ANP d.d. 03.04.2005

²⁷² Volgens een MSF studie was in het grootste ontheemden kamp in Darfur, Kalma, 25% van de kinderen onder de vijf ondervoed en 4% daarvan levensbedreigend. Elke dag stierven 21 kinderen aan ondervoeding. EIU december 2004

²⁷³ Volgens een schatting van WHO zijn tussen maart 2003 en oktober 2004 ongeveer 70.000 ontheemden in de kampen gestorven door ziektes, ondervoeding en geweld. Een Brits rapport van parlementariërs spreekt over minimaal 300.000 doden. Persbericht ANP d.d. 30.03.2005. Zie ook rapport ICG, Darfur: The failure to protect, 8 maart 2005

²⁷⁴ Mede omdat voormalige Janjawid deel uitmaken van deze beschermingsmacht. Ook neemt de politie aangiften van bijvoorbeeld verkrachtingen niet of nauwelijks in behandeling. Zie UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, S/2005/10, 7 januari 2005

²⁷⁵ UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, 4 maart 2005, S/2005/140 en persbericht ANP d.d. 11.11.2004

De Sudanese autoriteiten voerden in november 2004 in verschillende ontheemdenkampen (Abu Sharif, Otash en Al-Geer) met harde hand acties uit om ontheemden te dwingen naar een andere lokatie te verhuizen. Tijdens deze acties werd veel geweld gebruikt en werden tientallen personen gearresteerd.²⁷⁶

Buiten de kampen is de situatie nog steeds erg onveilig. Met name vrouwen die zich buiten de kampen begeven om water en brandhout te halen lopen grote kans om aangevallen en verkracht te worden. *Janjawid* milities zijn nog steeds actief in Darfur en vallen regelmatig burgers aan.

De AMIS probeert met beperkte middelen waar mogelijk bescherming te bieden aan ontheemden en hulp te verlenen (zie 2.3.2). Zo heeft de AMIS recentelijk in Zalingei (West-Darfur) met succes een programma gestart om ontheemdenvrouwen te beschermen tijdens het verzamelen van sprokkelhout.

Terugkeer

Er was het afgelopen jaar een sterk groeiende beweging te zien van ontheemden, die terugkeren naar hun oorspronkelijke woongebied in Zuid-Sudan, op eigen initiatief of in het kader van een (lokaal) terugkeerprogramma. Volgens schattingen zijn in 2004 ongeveer 600.000 ontheemden (400.000) en vluchtelingen (200.000) spontaan teruggekeerd naar hun oorspronkelijke woonomgeving in Zuid-Sudan.²⁷⁷ In de eerste maanden van 2005 zijn naar schatting ongeveer 125.000 ontheemden teruggekeerd naar Zuid-Sudan.²⁷⁸ Een groot aantal ontheemden is afkomstig uit de omgeving van Khartoem.

De belangrijkste reden om terug te keren was de toegenomen veiligheid van het oorspronkelijke woongebied. Daarnaast speelt een rol dat de levensomstandigheden van ontheemden elders in Sudan doorgaans niet beter zijn dan in het oorspronkelijke woongebied.

De ontheemden die terugkeren naar hun oorspronkelijke woongebied in Zuid-Sudan ondervinden verschillende problemen. Vanwege voortdurende onveiligheid in sommige gebieden in Zuid-Sudan (Upper Nile, Unity State) is het voor terugkerende ontheemden soms moeilijk om hun oorspronkelijke woongebied in Zuid-Sudan te bereiken. Ook liggen er op veel plaatsen in Zuid-Sudan mijnen. Daarnaast zijn er op veel plaatsen controleposten door regeringstroepen en rebellen ingericht. Het komt voor dat aan een persoon de doorgang wordt geweigerd. Ook zijn er berichten dat bij controleposten een bijdrage (geld, goederen of zelfs seksuele diensten) moet worden voldaan om doorgang te verkrijgen. Terugkeerders kunnen tijdens hun reis het slachtoffer worden van verkrachtingen

---

²⁷⁶ Zie AI AFR 54/146/2004, diverse persberichten november 2004, Amnesty International, [Sudan, Darfur: What hope for the future?](#), december 2004, AI AFR 54/164/2004 en Persbericht ANP d.d. 07.10.2004

²⁷⁷ Zie persbericht IRIN d.d. 21.02.2005. Volgens UNHCR is het moeilijk om precies te bepalen hoeveel ontheemden en vluchtelingen reeds zijn teruggekeerd naar hun oorspronkelijke woonomgeving.

²⁷⁸ In de komende regentijd (mei-september) zal er nauwelijks terugkeer plaatsvinden. Pas in oktober 2005 wordt een hervatting van de terugkeer verwacht.

en berovingen. Bij aankomst in het oorspronkelijke woongebied kan men geconfronteerd worden met problemen op het gebied van landgebruik en landeigendom. Bovendien zijn er in Zuid-Sudan nauwelijks voorzieningen en infrastructuur aanwezig. De terugkeer van ontheemden leidt dan ook regelmatig tot spanningen in de lokale gemeenschappen.²⁷⁹

Een groot aantal ontheemden heeft geen middelen om terug te keren en wacht verdere ontwikkelingen af. De meeste internationale NGO's verwachten dat de meeste ontheemden op termijn zullen terugkeren naar hun oorspronkelijke woongebied.

Er is nog geen sprake van een georganiseerde terugkeer van ontheemden of vluchtelingen. De eerste georganiseerde terugkeer wordt pas in het najaar van 2005 verwacht. UNHCR adviseert vluchtelingen om nog niet terug te keren naar Zuid-Sudan in verband met het ontbreken van voorzieningen en infrastructuur (zie 4.2).

In het Nuba gebergte hebben veel Nuba's de zogenaamde '*peace villages*' inmiddels verlaten en zijn teruggekeerd naar hun oorspronkelijke woongebied. Sommige Nuba zijn gebleven maar wonen eigenlijk niet meer in '*peace villages*'. De '*peace villages*' zijn veranderd in dorpjes of stadjes en worden derhalve niet meer als ontheemdenkampen beschouwd.

In Darfur heeft de Sudanese regering een Comite van Vrijwillige Terugkeer ingesteld dat veilige omstandigheden voor terugkeer in Darfur moet garanderen. Ook probeert de Sudanese overheid terugkeer te bevorderen door het aanwijzen van 'veilige' dorpen. De Sudanese autoriteiten stimuleren actief ontheemden terug te keren naar hun oorspronkelijke woonomgeving en zetten daartoe soms stamleiders onder druk.²⁸⁰ Er waren in de verslagperiode berichten van gedwongen terugkeer van ontheemden naar onveilige gebieden.²⁸¹

Vanwege de voortdurende onveiligheid zijn echter nog maar weinig mensen daadwerkelijk teruggekeerd. De door de Sudanese autoriteiten genoemde aantallen van honderdduizenden terugkeerders lijken dan ook sterk overdreven.²⁸² Er vindt op bescheiden schaal terugkeer plaats naar veilige gebieden. Zo heeft de AMIS in Labado de regio gedemilitariseerd, waardoor duizenden ontheemden konden terugkeren.²⁸³

---

²⁷⁹ Brief aan de Tweede Kamer d.d. 18.04.2005 (DAF-265/05)

²⁸⁰ Human Rights Watch, '*If we return, we will be killed*' *Consolidation of ethnic cleansing in Darfur, Sudan*, november 2004

²⁸¹ Amnesty International, *Sudan, Darfur: What hope for the future?*, december 2004, AI AFR 54/164/2004

²⁸² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices Sudan 2004*, februari 2005

²⁸³ Persbericht RI d.d. 28.02.2005

²⁸³ Brief aan de Tweede Kamer d.d. 18.04.2005 (DAF-265/05)

veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in gebieden waar ontheemden zich hebben gevestigd, is sterk afhankelijk van de algemene veiligheidssituatie in het desbetreffende gebied. In de kampen in Noord- en Zuid-Sudan leven ontheemden relatief beschermd, daarbuiten zijn ontheemden aangewezen op de bescherming door de lokale autoriteiten, die vaak te wensen overlaat. In West-Sudan is de veiligheid in de kampen verbeterd, daarbuiten lijken de *Janjawid* en aanverwante bendes nog steeds vrij spel te hebben. In gebieden waar zich grote groepen ontheemden bevinden kunnen de onderlinge spanningen soms hoog oplopen.

Personen die door de Sudanese regering als politieke tegenstanders worden gezien en te maken krijgen met maatregelen van de zijde van de veiligheidsdienst, kunnen zich daaraan in het algemeen niet onttrekken door zich elders in regeringsgebied te vestigen. Hoewel de veiligheidsdiensten waarschijnlijk niet over de modernste onderzoeksmethoden en -apparatuur beschikken, moeten deze diensten in staat worden geacht in alle door de regering gecontroleerde gebieden vervolgingsmaatregelen uit te voeren. Dat personen zich gedurende kortere tijd aan de diensten onttrekken, wordt wel mogelijk geacht. Sudan is immers een zeer groot land en het is de vraag of er overal goed ontwikkelde geautomatiseerde bestanden van gezochte personen aanwezig zijn. De Sudanese gemeenschap is echter hecht en de vestiging van een persoon in een ander gebied zal vragen doen rijzen bij de bevolking en derhalve bij de veiligheidsdiensten.

De gebieden die niet door de regering worden gecontroleerd bieden in bepaalde gevallen wellicht een mogelijkheid voor personen om zich aan de Sudanese autoriteiten te onttrekken, al zijn er in de praktijk nog steeds beperkingen in het reizen van regerings- naar rebellegebied (zie 3.3.4). Die gebieden zijn wel goed bereikbaar via omliggende landen als Kenia of Uganda, maar daarvoor moet een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden worden aangevraagd (zie 3.3.4).

Humanitaire hulpverlening

Als uitwerking van de staakt-het-vurenovereenkomst van 15 oktober 2002 kwam de VN op 26 oktober 2002 met de Sudanese regering en SPLM/A overeen dat er volledige humanitaire toegang zou zijn tot alle delen van Sudan conform de vigerende overeenkomst *Operation Lifeline Sudan* (OLS). Medio januari 2003 spraken de VN, de Sudanese regering en de SPLM/A tijdens een bijeenkomst van de *Technical Committee for Humanitarian Assistance* (TCHA) in Nairobi af dat voor humanitaire hulpvluchten in Zuid-Sudan geen expliciete toestemming meer nodig was maar volstaan kon worden met notificatie aan de Sudanese regering. De VN tekende medio januari 2003 ook bilaterale overeenkomsten met de Sudanese regering en de SPLM/A inzake humanitaire hulp aan Kassala State in Oost-Sudan en Southern Blue Nile.

Medewerkers van internationale NGO's krijgen in de regel zonder problemen een werk- of reisvergunning van de lokale autoriteiten in Zuid-Sudan. Medewerkers

die eerder in regeringsgebied hadden gewerkt ondervonden wel problemen bij het verkrijgen van een werk- of reisvergunning in Zuid-Sudan.²⁸⁴

De Sudanese autoriteiten hebben laten weten voornemens te zijn om in Sudan vanaf mei 2005 de reisvergunningen voor humanitair NGO personeel af te schaffen met uitzondering van de crisisgebieden, zoals Darfur.

Darfur:

Het aantal hulpverleners in Darfur steeg in de verslagperiode tot ruim 10.000. Tegenover een toename van hulp en een verbeterde toegang voor de humanitaire hulpverlening stond een verslechtering van de veiligheidssituatie (zie 2.3), die de humanitaire hulpverlening ernstig belemmerde.

Vanwege de veiligheidssituatie werden gebieden en wegen van tijd tot tijd afgesloten, waardoor honderdduizenden mensen niet konden worden bereikt.²⁸⁵

Ook schorten internationale hulporganisaties zelf regelmatig hun activiteiten op vanwege de onveilige situatie voor de hulpverleners.²⁸⁶ Verschillende hulpverleners werden in Darfur het slachtoffer van geweld en ontvoering. Niet alleen hulpverleners maar ook voertuigen en humanitaire convooien werden steeds meer het doelwit van bedreigingen en aanvallen door militieën, rebellen en bandieten.²⁸⁷ Ook waren er berichten van arrestatie en detentie van hulpverleners²⁸⁸ en was er sprake van nieuwe restricties inzake reisvergunningen en visa voor hulpverleners.²⁸⁹

4.2 Opvang van vluchtelingen in de regio

In de omliggende landen van Sudan bevinden zich ongeveer 700.000 Sudanese vluchtelingen. De grootste aantallen vluchtelingen bevinden zich in: Uganda (220.000), Tsjaad (200.000), Ethiopië (92.000), DR Congo (70.000) en Kenia (65.000).²⁹⁰

---

²⁸⁴ US Department of State, Country report on Human Rights Practices Sudan 2004, februari 2005

²⁸⁵ UNSC, Report of the Secretary-General on Sudan, S/2005/68, 4 februari 2005

²⁸⁶ Persbericht IRIN d.d. 16.12.2004 en Persbericht AP d.d. 14.12.2004. Zo schortte Save the Children na de dood van twee medewerkers eind 2004 tijdelijk haar activiteiten op.

²⁸⁷ Economist Intelligence Unit december 2004 en UNSC, Report of the Secretary-General on Sudan, S/2005/68, 4 februari 2005 en UNSC, Report of the Secretary-General on Sudan, S/2005/240, 12 april 2005

²⁸⁸ De Sudanese regering heeft sinds december 2004 zeker 20 hulpverleners in Darfur opgepakt. Sommige hulpverleners zaten enkele dagen vast voor kleine overtredingen als het negeren van de avondklok. Persbericht ANP d.d. 05.04.2005

²⁸⁹ UNSC, Report of the Secretary-General on Sudan, S/2005/68, 4 februari 2005 en UNSC, Report of the Secretary-General on Sudan, S/2005/240, 12 april 2005

²⁹⁰ UNHCR Sudan Situation Update, februari 2005

Vanwege voortdurende *Lord's Resistance Army* activiteiten in Zuid-Sudan vluchten nog steeds Zuid-Sudanezen naar Uganda. Het merendeel van de in Uganda verblijvende Sudanese vluchtelingen woont in één van de 25 vluchtelingenkampen in Noord-Uganda en is grotendeels afhankelijk van voedselvoorziening.²⁹¹ De vluchtelingenkampen worden van tijd tot tijd aangevallen door de rebellen van het LRA.

Naar schatting 200.000 mensen uit de regio Darfur zijn het geweld ontvlucht en hebben een veilig heenkomen gezocht in het noorden en noord-oosten van Tsjaad.²⁹² UNHCR heeft een twaalfstal kampen in Tsjaad ingericht waar in totaal ongeveer 180.000 vluchtelingen verblijven. De levensomstandigheden in de kampen zijn over het algemeen redelijk, al blijven er zorgen met name op het gebied van watervoorziening en sprokkelhout.²⁹³ De voedselvoorziening blijft kwetsbaar, er is sprake van banditisme en er zijn fricties tussen vluchtelingen en de lokale bevolking. Op grond van een overeenkomst tussen UNHCR en de Tjaadse regering zijn in de verslagperiode 180 Tjaadse gendarmes begonnen met patrouilles in en rond de vluchtelingenkampen.²⁹⁴

De rest van de vluchtelingen verblijft nog in het grensgebied onder veelal slechte omstandigheden: verblijf in de open lucht, weinig voedsel, geen veilig drinkwater en geen toegang tot gezondheidszorg. Vrouwen lopen risico slachtoffer te worden van verkrachting.²⁹⁵ Ook liggen er veel mijnen in de grensgebieden. Vanwege de voortdurende onveiligheid in Darfur ontvluchten nog steeds mensen het gebied. Er is nog geen zicht op terugkeer.

In Ethiopië verblijven in de regio van Fugnido 92.000 Sudanese vluchtelingen. Het plan van de Ethiopische autoriteiten om na de geweldsuitbarsting van november 2002²⁹⁶ vluchtelingen van Nuer en Dinka etniciteit uit het Fugnido kamp te hervestigen in een nieuw kamp wordt niet gerealiseerd. De Ethiopische autoriteiten zijn van mening dat de noodzaak voor dit nieuwe kamp is weggenomen door de ontwikkelingen in het vredesproces in Sudan.

In Kenia verblijven in het kamp Kakuma momenteel ongeveer 60.000 Sudanese vluchtelingen. De situatie voor de vluchtelingen in het kamp is onveilig, er zijn veel interne spanningen. Ook zijn er regelmatig gewelddadige conflicten tussen de Sudanese vluchtelingen en de lokale Keniase bevolking (Turkana stam). UNHCR is actief betrokken bij de repatriëring van Sudanezen naar Sudan.

---

²⁹¹ Reliefweb d.d. 23.09.2003 (Norwegian Refugee Council)

²⁹² Persbericht UNHCR d.d. 05.10.2004

²⁹³ Persbericht Refugees International d.d. 25.04.2005

²⁹⁴ Persbericht UNHCR d.d. 01.10.2004

²⁹⁵ Human Rights Watch, *Sexual Violence and its Consequences among Displaced Persons in Darfur and Chad*, 12 april 2005

²⁹⁶ Op 27 november 2002 vielen leden van de Annuak leden van de Dinka aan, waarbij 42 doden vielen.

De Keniaanse regering werkt momenteel aan een nieuwe vluchtelingenwet (*Refugee Bill*), inclusief registratie en afgifte ID-kaarten. De Keniaanse regering is van plan om alle 100.000 vluchtelingen in Kenia boven de 18 gefaseerd te voorzien van een identiteitskaart.²⁹⁷

Terugkeer:

Volgens schattingen zijn in 2004 ongeveer 200.000 vluchtelingen uit de regio uit eigen beweging teruggekeerd naar Sudan.²⁹⁸ Dit heeft enerzijds te maken met de meer stabiele situatie in delen van Zuid-Sudan en anderzijds met de soms onveilige situatie in de omliggende landen

UNHCR adviseert vluchtelingen echter om nog niet terug te keren in verband met de gebrekkige voorzieningen en infrastructuur in Zuid-Sudan. Bovendien zou het grote aantal mijnen en explosieven in Zuid-Sudan een gevaar bij terugkeer kunnen opleveren (zie 4.4.). Er zijn ook berichten van een 'omgekeerde terugkeer' vanuit Zuid-Sudan naar met name het vluchtelingenkamp Kakuma in Kenia. Naast de magneetfunctie van onderwijs en andere basisvoorzieningen in de vluchtelingenkampen van Uganda en Kenia, zijn voedseltekorten in sommige delen van Zuid-Sudan redenen voor deze omgekeerde terugkeer.

4.3 Minderjarigen

*Meerderjarigheid*²⁹⁹

Ingevolge de wet op persoonlijke aangelegenheden (*Law for Personal Affairs*) van 1993, is de leeftijd waarop men meerderjarig wordt 18 jaar. Vanaf deze leeftijd is men formeel handelingsbekwaam. In diverse andere wetten worden ook leeftijden genoemd, bijvoorbeeld de wet op het jeugdwelzijn (*Juvenile Welfare Act*) van 1983, het wetboek van strafrecht (*Criminal Act*) van 1991 en de wet op de arbeid (*Labour Act*) van 1997.

Ingevolge de wet op het jeugdwelzijn wordt met een jongere bedoeld een persoon onder de 18 jaar. Volgens deze wet is een jeugddelinquent een persoon tussen 10 en 18 jaar. Bij zaken van jeugddelinquenten regelt deze wet de rechtsgang, de straf en de opvang in tuchthuizen.

In het wetboek van strafrecht worden personen vanaf 16 jaar, waarvan op basis van natuurlijke kenmerken komt vast te staan dat zij de pubertijd hebben bereikt, als volwassenen aangemerkt. Bij onduidelijkheid over de natuurlijke kenmerken zijn personen vanaf 18 jaar van rechtswege volwassen. De doodstraf wordt niet opgelegd aan personen onder de 18 jaar.

---

²⁹⁷ Reliefweb d.d. 15-04-2003

²⁹⁸ Volgens UNHCR is het moeilijk om precies te bepalen hoeveel ontheemden en vluchtelingen reeds zijn teruggekeerd naar hun oorspronkelijke woonomgeving.

²⁹⁹ Bronnen: *Save the Children Fund /US* en *Institute of Training & Law Reform, Women and Children Department*

In Sudan komen per jaar ongeveer 20.000 jongeren in aanraking met de wet. Er zijn in Sudan vier rechtbanken speciaal voor jongeren, drie in Khartoem en één in Northern Kordofan.³⁰⁰ Er zijn twee tuchtscholen in Khartoem.

Volgens de wet op de arbeid is een werknemer in de zin van de wet een persoon vanaf 16 jaar. Kinderen tussen 12 en 16 jaar mogen alleen werken indien de aard van het werk en de gezondheid van het kind het toelaat. Er zijn diverse voorwaarden gesteld aan het werken van kinderen tussen 12 en 16 jaar. Onder de 12 jaar mag niet worden gewerkt met uitzondering van schoolstages en leerlingcontracten. De publieke sector valt overigens niet onder de wet op de arbeid.

Voorts bestaan er voorschriften, die niet gekoppeld zijn aan een leeftijd, maar aan het huwelijk. Deze voorschriften zijn veelal gebaseerd op de regels van *shari'a*. Zo eindigt een voogdij bij het sluiten van een huwelijk of (alleen bij jongens) bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar door de pupil.

Militaire dienstplicht is verplicht voor alle Sudanese in de leeftijd tussen 18 en 33 jaar.

Sudan kent geen wettelijk vastgestelde leerplicht. Het percentage kinderen dat naar school gaat ligt overigens laag omdat veel ouders het schoolgeld niet kunnen betalen.³⁰¹

Documenten

Aan een minderjarige kan vanaf de leeftijd van 16 jaar een identiteitskaart worden verstrekt; betrokkene heeft hiervoor de toestemming van zijn vader of voogd nodig. Er zijn geen wettelijke leeftijdsgrenzen gesteld aan de afgifte van paspoorten. Het is in de praktijk gebruikelijk dat een kind tot 16 jaar wordt bijgeschreven in het paspoort van de ouders. Daarna kan een eigen paspoort worden aangevraagd. Tot de leeftijd van 18 jaar heeft een kind hiervoor de toestemming van de vader of de voogd nodig.³⁰²

Voor beide documenten dient men een nationaliteitsverklaring over te leggen, die eveneens met de hulp van vader of voogd dient te worden aangevraagd.

---

³⁰⁰ [Rights of the Child in Sudan. Report on the implementation of the Convention on the Rights of the Child by Sudan](#), OMCT 2002.

³⁰¹ De Wereldbank schat in Sudan deelname aan het lageronderwijs op 46% en deelname aan het middelbaar onderwijs op 21%. Economist Intelligence Unit Country Profile 2005. De cijfers voor Zuid-Sudan zijn nog aanzienlijk lager. Naar schatting volgt slechts 22% van de kinderen daar lager onderwijs.

³⁰² Vanaf 18 jaar kan een jongen zelfstandig een paspoort aanvragen. Vrouwen vanaf 18 jaar hebben hiervoor echter toestemming nodig van hun echtgenoot of verzorger (zie 3.4.2).

Zelfredzaamheid

In de Sudanese cultuur is het niet gebruikelijk dat men op zichzelf gaat wonen zolang men niet is getrouwd. De enige uitzondering hierop zijn de studenten die op de campus van de universiteit of in een studentenhuis wonen. Na de studie keert men doorgaans terug naar het ouderlijk huis.

Ongetrouwde jongeren van 16 en 17 jaar worden dan ook niet als zelfstandig beschouwd. Degenen in die leeftijdscategorie die getrouwd zijn, worden wel geacht zelfstandig te zijn. Er is geen wettelijke minimum leeftijd waarop men mag trouwen. De leeftijd waarop men trouwt is afhankelijk van de gewoontes van de stam waartoe men behoort. In de rurale gebieden wordt veelal op jongere leeftijd (onder de 18 jaar) getrouwd dan in de steden (juist boven 18 jaar). Een hogere huwelijksleeftijd gaat ook vaak samen met opleiding en ontwikkeling.

Deelname aan het arbeidsproces door 16- en 17-jarigen is voor kinderen uit de geschoolde stedelijke milieus niet gebruikelijk. Degenen die niet naar school gaan zullen door de ouders in hun levensonderhoud worden voorzien. Kinderen uit de niet-geschoolde (doorgaans minder bedeelde) milieus die op die leeftijd niet naar school gaan, worden vooral aangetrokken door de informele sector.

Voorals in de grote steden leeft een groot aantal kinderen op straat. Straatkinderen kunnen als noodgedwongen *de facto* zelfstandig worden beschouwd. De leeftijd van straatkinderen varieert van 8 tot 18 jaar. Het zijn de schoenenpoetsers, autowassers en huishoudelijk personeel. De wat ouderen onder hen verkopen onder meer tijdschriften en sigaretten op straat. De politie treedt hard op tegen straatkinderen.³⁰³ Straatkinderen worden regelmatig door de politie opgepakt en naar opvangthuizen gebracht, waar de behandeling en condities slecht zijn. Volgens een onderzoek uit 2001 wordt het totale aantal kinderen in de regio Khartoem tussen 5 en 18 jaar op ongeveer 205.000 geschat. Daarvan leven circa 34.000 kinderen op straat: 15-20 % meisjes, de rest jongens; ongeveer 16 % van de straatkinderen is jonger dan 10 jaar.³⁰⁴

In Sudan leven kinderen van ontheemden onder slechte omstandigheden. Zij hebben veelal geen toegang tot elementaire basisvoorzieningen en zijn regelmatig het slachtoffer van seksueel misbruik en geweld. De meeste van de naar schatting 34.000 straatkinderen in Khartoem zijn kinderen van ontheemden.

Op het platteland helpen de kinderen van jongs af aan mee op het land van hun ouders of bij de verzorging van het vee; deze kinderen worden door dit werk echter niet als zelfstandig beschouwd.

Opvang en voogdij

---

³⁰³ Rights of the Child in Sudan, Report on the implementation of the Convention on the Rights of the Child by Sudan, OMCT 2002.

³⁰⁴ *Street Children in Khartoum study report* - Save the Children UK en US - juni 2001

De zorg voor kinderen wordt in Sudan over het algemeen beschouwd als een taak voor de familie en niet voor de overheid. Minderjarigen die niet langer opvang hebben bij hun ouders, worden door de familie opgevangen, dat wil zeggen de familie in brede zin (“*extended family*”) van vaders- of moederskant. Dit kan vrij ver gaan indien naaste familieleden niet beschikbaar zijn. Het begint bij de oudere broers, grootouders, getrouwde zussen, ooms en tantes, neef of getrouwde nicht. Mocht er geen familie zijn, dan zal iemand van dezelfde stam, die bevriend is met de familie van de minderjarige, voor opvang zorgen. In de Sudanese cultuur komt het zeer zelden voor dat minderjarigen niet door hun familie of stamgenoten worden opgevangen. Toch komt het voor dat wezen geen opvang krijgen, of dat pasgeborenen te vondeling worden gelegd. Ook zijn er straatkinderen. Straatkinderen hebben vaak wel ouders, of alleen een moeder, maar die kunnen niet voor hen zorgen.

Er is in Sudan een *National Council for Child Welfare* actief. Deze federale raad heeft een coördinerende rol met betrekking tot de rechten van het kind. Er zijn kantoren in elke deelstaat, waarvan vooral de hoofdstedelijke vestiging *Khartoum Council for Child Welfare* actief is. Dit kantoor behartigt de belangen van het kind in de deelstaat Khartoem.

De federale overheid heeft geen opvanghuizen voor minderjarigen. Deze taak valt toe aan de deelstaten. In de deelstaat Khartoem bestaat van overheidswege een beperkt aantal opvangtehuizen dat zich richt op de opvang van straatkinderen. Deze centra vallen onder het ministerie van Welzijn (*Social Welfare*). Er zijn plannen om vergelijkbare opvangcentra te openen in Geneina (West-Darfur) en Kosti (White Nile).

Kinderen kunnen tot hun meerderjarigheid in de opvangtehuizen blijven. Vooral meisjes vertrekken vaak eerder, doordat zij trouwen. Jongens vertrekken soms eerder indien zij een baan hebben en in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.

Straatkinderen worden regelmatig door de politie opgepakt en naar opvangtehuizen gebracht. De condities in de tehuizen voor straatkinderen zijn slechter dan de leefomstandigheden van grote delen van de Sudanese bevolking. In de tehuizen voor straatkinderen wordt vrijwel geen onderwijs gegeven, soms worden uitsluitend lessen in de koran gegeven. Medische voorzieningen ontbreken. Huisvesting en voeding zijn slecht. De omstandigheden zijn zo slecht dat straatkinderen vaak trachten de opvanghuizen te ontvluchten. De capaciteit van de opvanghuizen is ontoereikend.

In de deelstaten Khartoem en White Nile is een tweetal weeshuizen, waar vondelingen (tot maximaal 4 jaar) worden opgevangen. De opvangcapaciteit van deze weeshuizen is zeer beperkt. Daarnaast zetten zowel lokale als internationale

NGO's zich in om kinderen onder te brengen in opvanggezinnen. Dit gebeurt echter op kleine schaal.

In Sudan zijn lokale en internationale NGO's actief die zich inzetten voor kinderen. Onder andere kunnen worden genoemd: *Sabah, Saint Mansour Society, Child Rights Watch, Homes & Hope, MSF, War Child en Save the Children*. Hun activiteiten omvatten het verbeteren van de leefomstandigheden van straatkinderen en kinderen die het slachtoffer zijn van de burgeroorlog. Voorbeelden van projecten zijn vaccinatieprogramma's en onderwijs.

Er zijn geen overheidsinstellingen belast met de opvang van uit het buitenland teruggekeerde alleenstaande minderjarigen. Zij kwalificeren in het algemeen niet voor opvang in de bestaande weeshuizen of straatkinderenopvang.

In Sudan zijn geen lokale of internationale NGO's actief die een rol spelen in de hereniging van uit het buitenland teruggekeerde minderjarigen met hun familie. Wel kan worden opgemerkt dat in Khartoem een vestiging van de *International Organisation of Migration (IOM)* is gevestigd. Deze organisatie heeft ervaring met het faciliteren van de terugkeer van personen die door de LRA waren ontvoerd.

Kindsoldaten

Rekrutering van minderjarigen komt in Sudan voor. Het zijn vooral de verschillende milities die kinderen rekruteren, maar ook het Sudanese leger zet minderjarigen in, waarvan sommigen jonger dan 15 jaar. Deze kinderen worden voornamelijk ingezet bij ondersteunende werkzaamheden. De Sudanese regering ontkent overigens dat zij gebruik maakt van kindsoldaten.

De SPLM/A werkte in de verslagperiode actief mee aan de demobilisatie en repatriëring van kindsoldaten. Ondanks een demobilisatie van ruim 20.000 kindsoldaten zouden er nog ongeveer 4.000 kindsoldaten in dienst van de SPLM/A zijn en ongeveer 10.000 bij het regeringsleger en de regeringsmilities.³⁰⁵

In het kader van het gesloten vredesakkoord zijn ook afspraken gemaakt over een demobilisatie- en reïntegratieprogramma voor (kind)soldaten, dat binnen een halfjaar moet zijn uitgevoerd. Unicef is bij de uitvoering van dit programma betrokken. De uitvoering van dit programma verloopt echter moeizaam.

Verschillende bronnen rapporteren over kindsoldaten bij de SLM/A en JEM.³⁰⁶ Het is echter onduidelijk of er hier sprake is van gedwongen rekrutering.³⁰⁷

---

³⁰⁵ Persbericht Reuters d.d. 30.09.2004

³⁰⁶ UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, S/2004/881, 2 november 2004 en Human Rights Watch, 'If we will return, we will be killed', *Consolidation of ethnic cleansing in Darfur, Sudan*, november 2004.

³⁰⁷ De SLM/A verklaart dat de minimum leeftijd voor rekrutering 18 jaar is. Volgens hen zijn minderjarigen in de rebellenbeweging wezen waar de rebellenbeweging zich over heeft ontfermd

4.4 Activiteiten van internationale organisaties

In het gehele land zijn internationale organisaties actief. Zij voeren humanitaire hulpoperaties uit. Het belangrijkste kader in dit verband is de *Operation Lifeline Sudan* (OLS), een consortium van VN-organisaties³⁰⁸ en circa 40 NGO's,³⁰⁹ dat in 1989 werd opgericht. OLS werkt zowel in de gebieden onder controle van de regering als in de gebieden in handen van de rebellen. Er wordt respectievelijk vanuit Khartoem en Nairobi/Lokichokio gewerkt. De komende maanden zal het logistiek voor de hulpverlening aan Zuid-Sudan verschuiven naar Rumbek. Zie voor humanitaire hulpverlening paragraaf 4.1.

Niet alle organisaties werken in OLS-verband³¹⁰, maar zij zijn net als de andere organisaties in zowel het noorden als het zuiden van Sudan vertegenwoordigd. Regelmatig worden medewerkers van organisaties uit conflictgebieden geëvacueerd. Zo hebben verschillende organisaties zich teruggetrokken uit Darfur vanwege de voortdurende conflictsituatie.

Organisaties als ICRC en IOM zijn eveneens actief. De werkzaamheden van de IOM waren voorheen voornamelijk gericht op het faciliteren van de terugkeer van door het LRA ontvoerden. In augustus 2004 sloot de IOM met de VN en de Sudanese regering een *Memorandum of Understanding* (MoU) inzake de vrijwillige terugkeer van ontheemden in Darfur. Het IOM verleent niet alleen assistentie bij de vrijwillige terugkeer van ontheemden naar hun oorspronkelijke woongebieden in Darfur maar houdt ook toezicht op het vrijwillige terugkeerproces.³¹¹ In de verslagperiode werkte het IOM ook samen met stamleiders, Sudanese autoriteiten en hulpverlenende instanties om ontheemden in overbevolkte kampen op vrijwillige basis te verplaatsen naar nieuwe locaties.³¹² Het ICRC opereert net als de andere organisaties in zowel regerings- als in rebellengebied, maar werkt als enige organisatie die beide gebieden bestrijkt uitsluitend vanuit Khartoem.

UNHCR

UNHCR is actief betrokken bij de opvang van Sudanese vluchtelingen in de regio, met name bij de opvang in Tsjaad van vluchtelingen uit Darfur. Zie hiervoor paragraaf 4.2.

---

danwel leden van lokale verdedigingseenheden. Human Rights Watch, *'If we will return, we will be killed'*, *Consolidation of ethnic cleansing in Darfur, Sudan*, november 2004.

³⁰⁸ WFP, UNICEF, UNDP, FAO, UNHCR, OCHA, UNFPA

³⁰⁹ Onder andere SCF/UK, SCF/US, IRC, FAR, CARE, OXFAM, en GOAL

³¹⁰ o.a. MSF, DED

³¹¹ UNSC, *Report of the Secretary-General on Sudan*, S/2005/68, 4 februari 2005

³¹² UNSC, *Report of the Secretary-General on Sudan* S/2005/68, 4 februari 2005

Momenteel is UNHCR bezig om de terugkeer van de vluchtelingen die in de omliggende landen verblijven, voor te bereiden. Zo is UNHCR bezig met een registratie van alle Sudanese vluchtelingen in Uganda.³¹³ Ook is UNHCR de initiatiefnemer van een aantal lokale reïntegratieprojecten in Eastern Equatoria op het gebied van onder meer educatie, sanitatie, gezondheidszorg, watervoorziening en infrastructuur.³¹⁴ UNHCR verwacht in het najaar van 2005 te kunnen starten met de eerste georganiseerde terugkeer. Momenteel adviseert UNHCR de vluchtelingen in de regio nog niet terug te keren naar Zuid-Sudan in verband met ontbrekende infrastructuur. Bovendien zijn de grote aantallen mijnen en explosieven in Zuid-Sudan een groot probleem bij terugkeer.³¹⁵

UNHCR werkte in Sudan voornamelijk ten behoeve van de vluchtelingen uit Eritrea.³¹⁶ In de verslagperiode kreeg UNHCR toestemming de leiding te nemen bij protectie en vrijwillige terugkeer van ontheemden (ongeveer 500.000) in West-Darfur. Daartoe hebben de UNHCR en de Sudanese regering een *Letter of Understanding* getekend.

Recentelijk heeft de VN de UNHCR gevraagd een leidende rol te spelen bij de terugkeer van ontheemden naar Equatoria en Blue Nile State. Daarnaast is de UNHCR gevraagd in de overige gebieden van Zuid-Sudan assistentie te verlenen bij de terugkeer van ontheemden.

Het standpunt van UNHCR ten aanzien van de terugkeer naar Sudan van uitgeprocedeerde asielzoekers is sinds 2002 niet gewijzigd. UNHCR verklaarde in 2002 dat zij terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers naar Sudan slechts mogelijk acht indien bij de beoordeling rekening wordt gehouden met specifieke omstandigheden en kenmerken van betrokkene, waaronder etnische afkomst, godsdienst en gebied van herkomst. UNHCR wees er verder op dat de terugkeer van afgewezen asielzoekers hoogstwaarschijnlijk zal plaatsvinden naar Khartoem, waar zij wellicht niet vandaan komen. Als gevolg hiervan zouden afgewezen Sudanese asielzoekers, met name die uit het zuiden, waarschijnlijk terecht komen in een van de ontheemdenkampen waar de leefomstandigheden zeer armoedig en de economische mogelijkheden beperkt zijn, aldus UNHCR in 2002.

---

³¹³ Persbericht Xinhua news agency d.d. 26.03.2005

³¹⁴ Persbericht UNHCR d.d. 22.02.2005 en persbericht AP 22.02.2005. Zie ook UNHCR, [Sudan situation update](#), februari 2005

³¹⁵ Persbericht IRIN 02.03.2005 en persbericht UNHCR d.d. 25.02.2005

³¹⁶ Zie hiervoor het algemeen ambtsbericht Eritrea van maart 2005

4.5 **Beleid van andere Europese landen**

*Verenigd Koninkrijk*³¹⁷

Elke asielaanvraag wordt individueel en op eigen merites beoordeeld.

Voor personen die in Darfur voor vervolging op etnische gronden vrezend worden binnenlandse hervestiging in principe mogelijk geacht. De gebieden buiten Darfur worden als veilig verblijfsalternatief beschouwd voor personen afkomstig uit Darfur die behoren tot de Massalit, Fur of Zaghewa stam. Leden van de rebellenbewegingen SLM/A en JEM krijgen asiel, behalve in die gevallen waar uitzonderingsclausules van toepassing zijn.

Het VK heeft geen precieze gegevens over het aantal asielzoekers uit Darfur dat politiek asiel aanvraagt. Wel is duidelijk dat een aanzienlijk deel van de asielzoekers uit Sudan stelt afkomstig te zijn uit Darfur.

Het Verenigd Koninkrijk beschouwt terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Sudan in het algemeen als verantwoord. Vanuit het Verenigd Koninkrijk vindt feitelijke terugkeer plaats naar Sudan.

*Denemarken*³¹⁸

Elke asielaanvraag wordt individueel en op eigen merites beoordeeld. Denemarken kent geen bijzonder beleid voor specifieke groepen uit Sudan. Wel is er speciale aandacht voor asielzoekers afkomstig uit Darfur.

Asielzoekers uit Darfur krijgen niet automatisch asiel of een andere vorm van verblijfsvergunning. Er wordt geen politiek asiel verleend aan personen van de Massalit, Fur of Zaghewa stam uitsluitend op etnische gronden; op individuele basis wordt ingeschat of er sprake is van een binnenlands vluchtalternatief.

Denemarken beschouwt terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Sudan in het algemeen als verantwoord. Vanuit Denemarken vindt feitelijke terugkeer plaats naar Sudan.

*België*³¹⁹

Elke asielaanvraag wordt individueel en op eigen merites beoordeeld. België kent geen bijzonder beleid voor specifieke groepen uit Sudan.

Ook asielaanvragen van personen afkomstig uit Darfur worden individueel beoordeeld. Binnenlandse vluchtalternatieven spelen geen rol in de beoordeling van deze asielaanvragen. Indien een asielaanvraag van een persoon afkomstig uit Darfur wordt afgewezen, is een niet-terugkeer clause van toepassing. België heeft in de periode januari-juli 2004 zes aanvragen van personen afkomstig uit Darfur ontvangen.

---

³¹⁷ Informatie e-mailbericht autoriteiten VK d.d. 06.04.2005

³¹⁸ Informatie e-mailbericht autoriteiten Denemarken d.d. 11.05.2005 en 17.05.2005

³¹⁹ Informatie e-mailbericht autoriteiten België d.d. 25.04.2005

België beschouwt terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Sudan in het algemeen als verantwoord. Vanuit België vindt echter geen feitelijke terugkeer naar Sudan plaats vanwege technische redenen: er is geen directe vliegverbinding tussen Brussel en Sudan.

*Zwitserland*³²⁰

Elke asielaanvraag wordt individueel en op eigen merites beoordeeld. In het algemeen wordt in Sudan een binnenlands vlucht -of verblijfsalternatief aanwezig geacht. De gebieden buiten Darfur worden als veilige gebieden beschouwd voor personen afkomstig uit Darfur die behoren tot de Massalit, Fur of Zaghewa stam. Asielzoekers van niet-Arabische afkomst en afkomstig uit Zuid-Sudan of Darfur krijgen een tijdelijke status indien er in hun individuele geval geen binnenlands vlucht- of verblijfsalternatief is.

Leden van de rebellenbewegingen SLM/A en JEM krijgen asiel, behalve in die gevallen waar uitzonderingsclausules van toepassing zijn. Zwitserland ontvangt gemiddeld een keer per maand een aanvraag van een persoon afkomstig uit Darfur.

Zwitserland beschouwt terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Sudan in het algemeen als verantwoord. Vanuit Zwitserland vindt echter alleen vrijwillige terugkeer plaats. Technische redenen verhinderen gedwongen terugkeer.

---

³²⁰

Informatie e-mailbericht autoriteiten Zwitserland d.d. 07.04.2005

5 Samenvatting

Op 9 januari 2005 tekenden de Sudanese regering en de SPLM/A een alomvattend vredesakkoord. De Sudanese regering en de SPLM werken inmiddels samen in het *Joint National Transition Team*. De implementatie van het vredesakkoord verloopt langzaam. In januari 2005 bereikte de Sudanese regering ook met de NDA een tentatief akkoord.

De vredesonderhandelingen en de staakt-het-vuren-overeenkomsten hebben onmiskenbaar geleid tot een afname van de gevechten in het zuiden. Met uitzondering van enkele deelstaten en de grensgebieden met Uganda was het in de verslagperiode in grote delen van het zuiden relatief rustig.

Gedurende de verslagperiode was het in het noorden van Sudan rustig, met uitzondering van Darfur waar sprake was van een verslechtering van de situatie. In Darfur was het in de verslagperiode zeer onrustig en onveilig. Naast banditisme en gevechten tussen rebellen en regeringstroepen, bleven Arabische milities (*Janjawid*) aanvallen uitvoeren op de burgerbevolking. Alle partijen maakten zich in de verslagperiode opnieuw schuldig aan ernstige mensenrechtenschendingen (verkrachtingen en ander seksueel geweld, bombardementen op burgerdoelen, martelingen, ontvoeringen, buitengerechtigde executies, etc.). Het aantal ontheemden in Darfur steeg naar 2 miljoen.

De Sudanese regering heeft nog weinig gedaan om de *Janjawid* te ontwapenen en de verantwoordelijken voor de mensenrechtenschendingen in Darfur aan te pakken.

Noord-Sudan (met uitzondering van de deelstaten Northern Darfur, Western Darfur, Southern Darfur, Blue Nile en de grensgebieden van Kassala State) alsmede enkele gebieden in Zuid-Sudan (namelijk de garnizoensplaatsen die in handen van de regering zijn, het zuidelijke deel van de deelstaat Buheytrat, de deelstaat Western Equatoria met uitzondering van het grensgebied) vormen relatief veilige gebieden. Overgangsgebieden zijn de noordelijke deelstaat Blue Nile en de grensgebieden van Kassale State, alsmede de zuidelijke deelstaten Western Bahr el-Ghazal, Northern Bahr el-Ghazal, Warab, Buheytrat (met uitzondering van het zuiden), Bahr el-Jebel (met uitzondering van het grensgebied). De situatie is onveilig in de noordelijke deelstaten Northern Darfur, Western Darfur en Southern Darfur. Ook onveilig zijn de zuidelijke deelstaten met uitzondering van de garnizoensplaatsen die in handen van de regering zijn en de hiervoor genoemde relatief veilige en overgangsgebieden in Zuid-Sudan.

De Sudanese regering bleef op het gebied van de mensenrechten een dubbel spoor volgen. Enerzijds was er sprake van meer aandacht voor mensenrechten in Sudan

en waren enkele voorzichtig positieve ontwikkelingen waar te nemen. Anderzijds wierp de Sudanese regering steeds nieuwe obstakels op. Zo bleef de vrijheid van meningsuiting aanzienlijk beperkt en bleven politieke opposanten en activisten (soms ernstige) problemen ondervinden. Ook bleef de Sudanese regering de veiligheidsdiensten als repressief instrument gebruiken.

De Sudanese politie en veiligheidsdiensten bleven willekeurige arrestatie en detentie toepassen. Ook bleven zij geweld, inclusief marteling en andere vormen van onmenselijke behandeling of bestraffing, gebruiken. Met name in Darfur werd door de autoriteiten hard opgetreden tegen personen verdacht van banditisme of banden met de rebellen (willekeurige arrestaties, martelingen, doodstraffen).

Als gevolg van de voortdurende strijd in Darfur bleef de aandacht van de veiligheidsdiensten zich met name richten op Darfurezen van niet-Arabische afkomst. Personen uit deze bevolkingsgroep kunnen bij vestiging buiten hun eigen woongebied in het noorden de aandacht van de autoriteiten trekken en op grond van hun etnische afkomst problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten ondervinden. Als na verloop van tijd echter blijkt dat betrokkene geen politieke of militaire activiteiten tegen de regering onderneemt of ondernomen heeft, ondervindt betrokkene in de regel geen ernstige problemen van de zijde van de veiligheidsdiensten.

Met name niet-Arabische Darfurezen kunnen zich door een verblijf in het buitenland verdacht maken in de ogen van de autoriteiten. Deze personen lopen bij terugkeer in Sudan (in het door de regering gecontroleerde gebied) het risico te worden geconfronteerd met vormen van negatieve bejegening door de veiligheidsdiensten. Daarbij geldt dat indien betrokkenen zich politiek of religieus niet profileren of hebben geprofileerd in Sudan danwel in het buitenland, de kans kleiner is dat zij ernstige problemen van de zijde van de autoriteiten zullen ondervinden. Als betrokkenen vóór vertrek uit Sudan gedurende langere tijd zonder problemen in het noorden hebben verbleven, dan weten de veiligheidsdiensten dat betrokkenen zich in Sudan niet oppositioneel hebben opgesteld. Als betrokkenen zich bovendien in het buitenland niet oppositioneel hebben opgesteld, is de kans op ernstige problemen met de autoriteiten gering.

In de verslagperiode is het aantal ontheemden in Sudan verder toegenomen tot ongeveer 6 miljoen, met name als gevolg van het geweld in Darfur. Anderzijds was het afgelopen jaar een beweging te zien van ontheemden die op eigen initiatief terugkeerden naar hun oorspronkelijke woonomgeving in Zuid-Sudan.

In de ons omringende landen worden asielaanvragen van Sudanese individueel beoordeeld. Het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland verlenen leden van de rebellenbewegingen SLM/A en JEM asiel, behalve in die gevallen waar

uitzonderingsclausules van toepassing zijn. België kent een niet-terugkeer clausule voor afgewezen asielzoekers afkomstig uit Darfur.

Bijlage(n)

I   Kaart van Sudan

II Literatuurlijst

Amnesty International: Sudan: Empty promises? Human rights violations in government-controlled areas, 16 juli 2003;

Amnesty International: Sudan: Killings, abductions of children and arbitrary detention in Darfur AFR/005/2004, 7 januari 2004;

Amnesty International, Darfur: 'Too many people killed for no reason', AFR 54/008/2004, februari 2004;

Amnesty International, Sudan, Darfur: Incommunicado detention, torture and special courts, AFR 54/058/2004, 8 juni 2004;

Amnesty International, Sudan, At the mercy of killers-destruction of villages in Darfur, AFR 54/072/2004, juni 2004;

Amnesty International, Sudan, Darfur: Rape as a weapon of war: sexual violence and its consequences, AFR 54/076/2004, 19 juli 2004;

Amnesty International, Sudan, No one to complain to: No respite for the victims, impunity for the perpetrators, AFR 54/138/2004;

Amnesty International, Sudan, Arming the perpetrators of grave abuses in Darfur, AFR 54/139/2004;

Amnesty International, Sudan, Darfur: What hope for the future? Civilians in urgent need of protection, AFR 54/164/2004, december 2004;

Amnesty International, Sudan: Who will answer for the crimes?, AFR 54/006/2005, januari 2005;

Amnesty International: Sudan, Report 2004 (betreft 2003);

Amnesty International: diverse persberichten, bliksemacties, etc. (oktober 2004 – mei 2005);

CEAWC: Information Note and an Update about the activities of the Committee for the Eradication of Abduction of Women and Children (CEAWC), 15 september 2003;

Economist Intelligence Unit: Sudan Country Reports (oktober 2004 – mei 2005);

Freedom House, The worst of the worst, The world's most repressive societies 2005, a special report to the 61st Session of the United Nations Commission on Human Rights Geneva, 2005

Human Rights Watch, Sudan, Darfur in Flames: Atrocities in Western Sudan, april 2004;

Human Rights Watch, Sudan, Darfur Destroyed: Ethnic Cleansing by Government and militia Forces in Western Sudan, mei 2004;

Human Rights Watch, Darfur Documents Confirm Government Policy of Militia Support, A Human Rights Watch Briefing paper, 19 juli 2004;

Human Rights Watch, "If We Return We Will Be Killed" Consolidation of Ethnic Cleansing in Darfur, Sudan, november 2004;

Human Rights Watch, Targeting the Fur: Mass Killings in Darfur, 21 januari 2005;

Human Rights Watch, Sexual Violence and its Consequences among Displaced Persons in Darfur and Chad, 12 april 2005;

Human Rights Watch: World Report 2004 (betreft 2003);

International Crisis Group, Darfur Rising: Sudan's new crisis, 25 maart 2004;

International Crisis Group, Sudan: Now or Never in Darfur, 23 mei 2004

International Crisis Group, Darfur deadline: a new international action plan, 23 augustus 2004;

International Crisis Group, Darfur: The failure to protect, Africa Report no. 89, 8 maart 2005;

International Crisis Group, A New Sudan Action Plan, 26 april 2005;

Landmine Monitor Report 2004, Sudan;

Medicins Sans Frontières, Persecution, intimidation and failure of assistance in Darfur, MSF-Holland, oktober 2004;

Medicins Sans Frontières, The Crushing Burden of Rape: Sexual Violence in Darfur, 8 maart 2005;

OHCHR, Sudan: Quaterly Reports;

Organisation Mondiale Contre la Torture: verschillende persberichten (oktober 2004 – mei 2005);

Persberichten van IRIN, Reuters, BBC, Reliefweb, etc (oktober 2004 – mei 2005);

Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, 25 januari 2005

Reporters Sans Frontières, Annual Report Sudan 2003;

Rift Valley Institute: Slavery and abduction project, The Sudan Abduction Database, juli 2003;

Rogier Emeric, Designing an integrated strategy for peace, security and development in post-agreement Sudan, Clingendael maart 2005

Sudan Organisation Against Torture: Annual Report on the Human Rights Situation in Sudan, maart 2004 – maart 2005;

United Kingdom, Home Office: Sudan Country Report, oktober 2004;

UNDP: Human Development Report 2004;

UNHCHR, Report of the High Commissioner for Human Rights, Situation of Human Rights in the Darfur region of the Sudan, 7 mei 2004, E/CN.4/2005/3;

UNHCR, Return and Reintegration of Sudanese Refugees to Southern Sudan, Revised Supplementary Appeal, January 2004 – December 2005;

UNHCR, Sudan Situation Update, februari 2005;

United Nations, Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, 25 januari 2005;

UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Sudan Humanitarian Updates (oktober 2004 – mei 2005);

UN ECOSOC CHR, Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions, Addendum: Mission to the Sudan, 6 augustus 2004, E/CN.4/2005/7/Add.2

UN ECOSOC CHR, Specific groups and individuals: mass exoduses and displaced persons, Report of the Representative of the Secretary-general on internally displaced persons, Francis M. Deng, 27 september 2004, E/CN.4/2005/8;

UN ECOSOC CHR, Organization of the work of the session, Report of the Independent Expert on the situation of human rights in the Sudan, Emmanuel Akwei Addo, 28 februari 2005, E/CN.4/2005/11

UN ECOSOC CHR, Civil and political rights, including the question of religious intolerance, Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Asma Jahangir, 15 maart 2005, E/CN.4/2005/61/Add.1

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, 3 juni 2004, S/2004/453;

UNSC, Progress report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraph 7 of Security Council resolution 1547 (2004), 28 september 2004, S/2004/763;

UNSC, Progress report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraph 7 of Security Council resolution 1547 (2004), S/2004/763, 28 september 2004;

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraph 15 of Security Council resolution 1564 (2004) and paragraphs 6, 13 and 16 of resolution 1556 (2004), S/2004/787, 4 oktober 2004;

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraph 15 of Security Council resolution 1564 (2004) and paragraphs 6, 13 and 16 of resolution 1556 (2004), S/2004/881, 2 november 2004;

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraphs 6, 13 and 16 of Security Council resolution 1556 (2004), paragraph 15 of resolution 1564 (2004) and paragraph 17 of resolution 1574 (2004), S/2004/947, 3 december 2004;

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraphs 6, 13 and 16 of Security Council resolution 1556 (2004), paragraph 15 of resolution 1564 (2004) and paragraph 17 of resolution 1574 (2004), S/2005/10, 7 januari 2005;

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan, S/2005/57, 31 januari 2005;

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraphs 6, 13 and 16 of Security Council resolution 1556 (2004), paragraph 15 of resolution 1564 (2004) and paragraph 17 of resolution 1574 (2004), S/2005/68, 4 februari 2005;

UNSC, Report of the Secretary-General on the Sudan pursuant to paragraphs 6, 13 and 16 of Security Council resolution 1556 (2004), paragraph 15 of resolution 1564 (2004) and paragraph 17 of resolution 1574 (2004), S/2005/140, 4 maart 2005;

UNSC, Monthly Report of the Secretary-General on Darfur, S/2005/240, 12 april 2005

UNSC, Report of the Secretary-General on United Nations assistance to the African Union Mission in the Sudan, S/2005/285, 3 mei 2005

UNSC, Monthly Report of the Secretary-General on Darfur, S/2005/305, 10 mei 2005

USCR: World Refugee Survey Sudan 2004;

US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2003, februari 2004;

US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2004, februari 2005;

US Department of State, International Religious Freedom Report Sudan, 2003 en 2004;

Watch List on Children and Armed Conflict Sudan, maart 2003;

III Politieke en militaire organisaties

De per 1 januari 2005 officieel geregistreerde politieke partijen en associaties zijn:

1. Alliance of the Working People Forces
Tahaluf Quwwa Al-Sha'b Al-'Amila
2. Democratic Unionist Party (factie Al-Hindi)
Hizb Al-Ittihad Al-Dimuqrati;
3. United Democratic Salvation Front (UDSF)
Jabhat Al-Inqadh Al-Dimuqratiyya Al-Mutahidda
4. Liberal Democrats Party
Hizb Al-Dimuqratiyyin Al-Ahrar
5. National Sudanese Liberal Party
Hizb Al-Qawmi Al-Sudani Al-Hurr
6. Islamic Umma Party
Hizb Al-Umma Al-Islami
7. Muslim Brothers
Al-Ikhwan Al-Muslimin
8. National Gathering for the Movement of the South Sudan
Al-Tagammu' Al-Watani Li-Harakat Junub Al-Sudan
9. National Congress Party (NCP)
Hizb Al-Mu'tamar Al-Watani
10. National Reform Congress
Mu'tamar Al-Islah Al-Watani
11. National Islamic Front (NIF)
Al-Jabha Al-Qawmiyya Al-Sudaniyya
12. Nile Valley Congress
Mu'tamar Wadi Al-Nil
13. Nile Valley Unity Party
Hizb Wahdat Wadi Al-Nil
14. Peoples Congress
Al-Mu'tamarat Al-Sha'biyya
15. Popular National Congress (PNC of PNCP)
Al-Mu'tamar Al-Sha'bi Al-Watani
16. Progress and Social Justice
Hizb Al-Taqaddum Wa-l-'Adala Al-Ijtma'iyya

17. Sudanese National Labour Party
Hizb Al-'Amal Al-Watani Al-Qawmi Al-Sudani
18. Sudanese National Front
Al-Jabha Al-Qawmiyya Al-Sudaniyya
19. Umma Party (Nation Party)
Hizb Al-Umma, afsplitsing onder leiding van Al-Nur Jadayn
20. Sudanese Islamic Front
21. New Sudan Organisation
22. Movement of the Revolutionary Committees
23. Justice National Party

De belangrijkste *niet-geregistreerde* politieke partijen en organisaties zijn:

- Baath Party (pro Syrian) - (Hizb Al-Baath);
- Beja Congress - (Mu'tammar Al-Beja);
- Democratic Forces Front (DFF) - (Jabhat Al-Quwwa Al-Dimuqratiyya, GAD);
- Democratic Unionist Party (DUP, de hoofdfactie onder leiding van Al-Mirghani) - (Al-Hizb Al-Ittihadi Al-Dimuqrati);
- National Congress (NC) - (Al-Mu'tammar Al-Watani);
- National Democratic Alliance (NDA) - (Al-Tahaluf Al-Watani Al-Dimuqrati);
- Arab Nasserist Social Party - (Al-Arabi Al-Nasiri);
- New Forces Movement - (Harakat Al-Quwwa Al-Haditha, HAG);
- Sudan African National Union (SANU) - (Ittihad Al-Sudan Al-Qawmi Al-Afriqi);
- Sudanese Communist Party (S)(CP) - (Al-Shiwai Al-Sudani);
- Sudan Federal Party - (Al-Hizb Al-Federali Al-Soudani);
- Sudanese National Party (SNP) – (Al-Hizb Al-Qawmi Al-Soudani);
- Sudan People's Liberation Movement (SPLM) - (Al-Harakat Al-Shaa'biyya Li Tahrir Al-Sudan);
- Union of National Democratic Forces - (Ittihad Al-Quwwa Al-Wataannyya Al-Dimuqratiyya);
- Union of Southern African Parties (USAP) - (Ittihad Al-Ahzab Al-Janubyya Al-Afriqiyya);
- Sudan United Forces - (Quwwa Al-Sudan Al-Muttahida);
- Umma Party / Nation Party (UP, dat wil zeggen de hoofdstroming onder leiding van Al-Mahdi) - (Al-Umma).

Oppositionele noordelijke partijen/groeperingen/milities:

Al-Shahama

Al-Shahama is een splintergroepering die eind 2004 militair actief was in Western Kordofan.

Beja Congress (BC)

Het *Beja Congress* is opgericht in de jaren vijftig en heeft zich in 1995 aangesloten bij de NDA. Het *Beja Congress* heeft een militaire vleugel. De groepering vindt haar aanhang vooral in Oost-Sudan onder de Beja. In januari 2004 heeft het *Beja Congress* een samenwerkingsovereenkomst met de SLM/A gesloten.

Het *Beja Congress* distantieerde zich van het in januari 2005 door de NDA met de Sudanese regering gesloten akkoord. Het *Beja Congress* vormt samen met de *Free Lions* het *Eastern Front* en wil separaat onderhandelen met de Sudanese regering.

Democratic Unionist Party (DUP)

De *Democratic Unionist Party* is een traditioneel-islamitische partij die wordt geleid door oud vice-premier Al-Mirghani. De partij vindt vooral steun in het oosten en noorden van Sudan. Al-Mirghani verblijft nog altijd in ballingschap maar hij overweegt terug te keren naar Sudan. De DUP is lid van de NDA.

(Sudan) Federal Democratic Alliance (FDA)

De *(Sudan) Federal Democratic Alliance* is aangesloten bij de NDA. In juni 2003 kondigde de voorzitter van de binnenlandse FDA, advocaat Ismail Idris Nawai, aan dat de troepen van de FDA gevoegd zouden worden bij de SLM/A. Inmiddels zijn Ahmad Ibrahim Drij - de leider van de FDA in het buitenland - en dr. Sharif Harir (vertegenwoordiger bij de NDA) politiek adviseur van de SLM.

Free Lions (FL)

Deze uit het noorden en noordoosten afkomstige, splintergroepering behoort tot de Rashayda. De *Free Lions* zijn in 2004 een samenwerkingsverband aangegaan met de JEM.

De *Free Lions* distantieerde zich van het in januari 2005 door de NDA met de Sudanese regering gesloten vredesakkoord. De *Free Lions* vormt samen met het

Beja Congress het *Eastern Front* en wil separaat onderhandelen met de Sudanese regering.

Janjawid

Dit is de volksnaam voor de verschillende Arabische milities die actief zijn in het westen van Sudan.

Justice and Equality Movement (JEM)

De *Justice and Equality Movement* voert een gewapende strijd in Darfur tegen de Sudanese regering. Dr. Khalil Ibrahim, voormalig lid van de PNC, is leider van de *Justice and Equality Movement*. De JEM heeft een islamitische agenda. De JEM wordt ervan verdacht nauwe banden te onderhouden met de noordelijke oppositiepartij PNC en haar leider Al-Turabi. De JEM is in juli 2004 een samenwerkingsverband met de *Free Lions* aangegaan.

Khorbaj

Khorbaj is een splintergroepering in Darfur en heeft aanhang onder de Arabische stammen.

National Democratic Alliance (NDA)

De *National Democratic Alliance* is een koepelorganisatie. Momenteel hebben in het NDA onder meer zitting: *Democratic Unionist Party* (Mirghani-factie), *Communist Party/CP*, *Baath Party*, *SPLM/A*, *Free Lions*, *SLM/A* en *Union of Southern African Parties/USAP*). Tevens zijn o.a. vakverenigingen en officiersgroepen aangesloten. De NDA heeft strijdkrachten die onder meer vanuit Eritrea opereren en samenwerken met de *SPLM/A*. In de verslagperiode waren de NDA-strijdkrachten niet of nauwelijks actief. De NDA heeft haar hoofdkwartier in Asmara. In 1998 werd een binnenlands kantoor opgericht in Khartoem, dat geleid wordt door Joseph Ukel (*USAP*). In januari 2005 sloot het NDA een separaat akkoord met de Sudanese regering. Een aantal leden, waaronder het *Beja Congress* en de *Free Lions*, hebben zich echter van het akkoord gedistantieerd.

National Movement for Reform and Development (NMRD)

De *National Movement for Reform and Development* is een afsplitsing van de JEM en wordt geleid door secretaris-generaal Nurayn Minnawi Barsham en chef-staf Jibrine Abd Al-Karim Barri. Politiek heeft de NMRD ongeveer dezelfde agenda als de *SLM/A*. De NMRD is goedbewapend en voert acties uit in het Jebel Moon gebied. De NMRD sloot op 18 december 2004 een staakt-het-vuren overeenkomst met de Sudanese regering.

People's [Popular] National Congress (PNC)

Deze partij werd in 1999 opgericht door Al-Turabi, de voormalige voorzitter van het Sudanese parlement die vanwege een conflict met president Al-Bashir uit de

regeringspartij werd gezet. Al-Turabi zit momenteel gevangen. Het PNC voert oppositie tegen de Sudanese regering. De Sudanese regering verdenkt de PNC ervan nauwe banden te onderhouden met de gewapende rebellenbeweging JEM in Darfur. Regelmatig worden PNC-leiders door de Sudanese autoriteiten opgepakt en voor korte of langere tijd gedetineerd. In maart en september 2004 werden tientallen leiders, aanhangers en leden van het PNC op verdenking van een tweetal coup pogingen opgepakt en gedetineerd.

Sudan National Alliance/Sudan Alliance Forces (SNA/SAF)

De *Sudan Alliance Forces* is de militaire vleugel van de seculiere, Noord-Sudanese oppositiegroepering Sudan National Alliance (SNA). SNA/SAF is lid van de NDA en houdt kantoor in Asmara. Medio jaren '90 was SAF de grootste Noord-Sudanese militaire groepering in oppositie tegen het regime in Khartoem. De organisatie, die beschikte over een groot aantal strijders en een eigen inlichtingendienst, ondernam gewapende acties (sabotages) in Oost-Sudan. Tegenwoordig stelt de SAF militair niet veel voor. Kennelijk in een poging weer aan betekenis te winnen heeft SNA/SAF twee keer een fusie aangekondigd met de SPLM/A. Van meer dan een samenwerkingsverband tussen beide lijkt echter geen sprake.

In december 2004 keerde oud-kolonel, Abd Al-Aziz Khalid (voormalig leider van de SNA/SAF) naar Sudan terug. Na zijn uitlevering door de Verenigde Arabische Emiraten zou de oud-kolonel worden berecht wegens misdaden tegen de staat maar hem is gratie verleend door president Bashir.

Sudan Liberation Movement/Army (SLM/A)

De *Sudan Liberation Movement/Army* wordt geleid door 'Abd Al-Wahid Muhammad Nur, een voormalig lid van de oppositionele *Communist Party*. De secretaris-generaal van de SLM/A is Minni Arku Minnawi. De SLM/A streeft naar regionale autonomie voor Darfur binnen een seculier, verenigd en democratisch Sudan, waarbij gewapende strijd als een legitiem middel wordt beschouwd. Het SLM/A-leiderschap is intern echter verdeeld en heeft afnemend gezag over haar troepen in het veld.

De rebellenbeweging heeft posities verspreid door Darfur. De rebellen gebruiken hun kampen als uitvalsbasis voor aanvallen op regeringsposities.

De SLM/A heeft zich aangesloten bij de NDA. In januari 2004 heeft de SLM/A een samenwerkingsovereenkomst met het *Beja Congress* gesloten.

Sudanese National Movement of Eradication of Marginalization (SNMEM).

De *Sudanese National Movement of Eradication of Marginalization* wordt geleid door Ali Abd Al-Rahim Al-Shendi en voerde eind 2004 militaire acties uit in Western Kordofan.

Umma Party (UP)

De *Umma Party* is een traditioneel-islamitische partij die wordt geleid door oud-premier Sadiq Al-Mahdi.

Zuidelijke milities en groeperingen:

Equatoria Defence Force (EDF)

De *Equatoria Defence Force* vindt haar aanhang hoofzakelijk onder Equatorianen (in het bijzonder de Bari) en is begin jaren tachtig opgericht. Een bekende militieleider is Martin Kenyi. Theophilis Ochang is politiek leider. De EDF stond tot voor kort aan de kant van de Sudanese regering. In maart 2004 besloot de EDF echter samen te gaan met de SPLM/A.

GANTRY

GANTRY is een afkorting van de plaatsnamen Gogrial, Aweil, Nyamlell, Tonj, Rumbek en Yirol. Het is een zuidelijke rebellenbeweging die onder leiding stond van Kerubino Bol tot aan zijn dood in september 1999. Deze beweging behoorde tot de ondertekenaars van het vredesakkoord van Khartoem van april 1997.

South Sudan Independance Movement (SSIM/A)

De *South Sudan Independance Movement* is een rebellenbeweging die indertijd onder leiding van Riak Machar is afgesplitst van de SPLA-United. De SSIM sloot zich aan bij het Verdrag van Khartoem (1997). Eind 1999 zegde Riak Machar echter zijn steun aan het vredesakkoord van Khartoem op, omdat hij stelde dat de afspraken niet nagekomen werden. Machar trad vervolgens in februari 2000 terug uit zijn functies, en sinds begin 2001 hebben hij en zijn aanhangers zich, onder de naam *Sudan Peoples Democratic Front* (SPDF), aan de zijde van het SPLM/A geschaard tegen de regering. De SSIM/A staat thans onder dezerzijds onbekende leiding en is pro-regering sinds december 2002.

South Sudan Liberation Movement (SSLM)

De *South Sudan Liberation Movement* is een rebellenbeweging die sedert januari 2000 bestaat en onder leiding staat van dr Wol Duany. Komt voort uit de SSIM. De SSLM stond aan de zijde van de SPLM/A, maar sloot in juli 2002 een overeenkomst met de regering.

South Sudan United Movement (SSUM)

De *South Sudan United Movement* is een rebellenbeweging onder leiding van Paulino Matip die zich heeft aangesloten bij de regering in Khartoem.

South Sudan Defence Force (SSDF)

De merendeel van de hedendaagse zuidelijke regeringsmilities opereert onder een koepelorganisatie genaamd de *South Sudan Defence Force* (SSDF). De SSDF werd opgericht na de ondertekening van het Verdrag van Khartoem (1997). De *Coordinating Council for Southern States* (CCSS) kan wel worden beschouwd als de politieke vleugel van de SSDF. Naar wordt aangenomen, staan de SSDF-milities tegenwoordig onder toezicht van de Militaire Inlichtingendienst. Paulino Matip is sinds april 2001 de commandant van de SSDF.

Sudan Peoples Democratic Front (SPDF)

Het *Sudan Peoples Democratic Front* is de naam van de beweging van Riak Machar, die eerder de SSIM leidde. Het SPDF heeft in 2000 het regeringskamp verlaten en staat sinds het begin van 2002 formeel aan de kant van de SPLM/A. In 2002 besloten SPDF en SPLM/A samen te gaan. Riak Machar, de leider van het SPDF, kreeg de functie van 2e vice-voorzitter in de SPLM/A.

Sudan People's Liberation Movement/Army (SPLM/A)

De voornamelijk zwart-Afrikaanse *Sudan People's Liberation Movement* (SPLM), met als gewapende vleugel het *Sudan People's Liberation Army* (SPLA), is de belangrijkste zuidelijke oppositiegroep tegen de regering. De SPLM/A bestaat sinds 1991 voornamelijk uit Dinka, daar de beweging in dat jaar in facties uiteenviel die voornamelijk op stamloyaliteiten gebaseerd waren. Niet-Dinka officieren, onder leiding van Riak Machar van de Nuer stam en Lam Akol van de Shilluk stam, splitsten zich af en vormden een aparte groep, bekend onder de naam SPLA-Nasir en later SPLA-United.

Kolonel John Garang leidt zowel de SPLM als het SPLA. Sinds medio 2000 beheerst het SPLM/A grote delen van het zuiden en zuidwesten, en bevecht het, als onderdeel van een verenigde commandostructuur binnen de NDA, regeringstroepen in de centrale en zuidoostelijke staten.

In 2002 besloten SPDF en SPLM/A samen te gaan, in oktober 2003 besloot de SPLA-United zich te voegen bij de SPLM/A en in maart 2004 besloot de EDF samen te gaan met de SPLM/A.

In januari 2005 sloot de SPLM/A een alomvattend vredesakkoord met de Sudanese regering.

SPLA-Nuba

De SPLA-Nuba is een afsplitsing (juni 1996) van de SPLA Nuba Mountains en staat onder leiding van Mohammed Harun Kafi. De SPLA-Nuba tekende een akkoord met de Sudanese regering en staat ook nu nog aan haar zijde.

SPLA-Nuba Mountains

De SPLA-Nuba Mountains of Nuba Mountains SPLA stond onder leiding van Yusuf Kuwah tot aan zijn dood in april 2001, sindsdien is Abdel Aziz Al-Helo de leider. De beweging steunt de SPLM/A.

SPLA-United

Het SPLA-United (voormalig SPLA-Nasir) is een afsplitsing van het SPLA en staat thans onder leiding van Lam Akol. Het SPLA-United sloot zich aan bij de vredesakkoorden van Khartoem en Fashoda met de Sudanese regering en stond een aantal jaren aan de kant van de regering. Enkele jaren geleden besloot Lam Akol echter om de samenwerking met de regering te verbreken. In oktober 2003 besloot de SPLA-United om zich te voegen bij de SPLM/A.

UDSF

Het *United Democratic Salvation Front* is voorzover bekend verdeeld in twee facties. Een factie maakt deel uit van de regering en een andere factie voert formeel oppositie vanuit het parlement.

IV   Andere afkortingen

(voor afkortingen van politieke partijen zie Bijlage III)

AI	Amnesty International
AU	Afrikaanse Unie
AMIS	African Union Mission in Sudan
AVVN	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
CCSS	Coördinating Council for Southern States
CEAWC	Committee for the Eradication of Abduction of Women and Children
CFC	Cease-Fire Commission
CPMT	Civilian Protection Monitoring Team
DFSS	Democratic Front of the Sudanese Students
DOP	Declaration of Principles (zie 2.2)
ICG	International Crisis Group
ICI	International Commission of Inquiry
ICRC	International Committee of the Red Cross
IGAD	Intergovernmental Authority on Development (zie voetnoot 8)
IMF	Internationaal Monetair Fonds
IOM	International Organisation of Migration
IPF	IGAD Partners' Forum (zie voetnoot 8)
JIM	Joint Implementation Mechanism
JMM/JMC	Joint Monitoring Mission/Joint Military Commission
JVM	Joint Verification Mission
LRA	Lord's Resistance Army (zie 2.2)
MSF	Medicins Sans Frontières
NCRC	National Constitutional Review Commission
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
NSCC	New Sudan Council of Churches
OHCHR	Office of the United Nation's High Commissioner of Human Rights
OMCT	Organisation Mondiale Contre la Torture
OLS	Operation Lifeline Sudan
PDF	People's Defence Forces
SGVN	Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties

SHRG	Sudanese Human Rights Group
SNCTP	Sudan National Committee against Traditional Harmful Practices
SOAT	Sudanese Organisation Against Torture
SPA	Sudan Peace Act
SUDO	Sudan Social Development Organisation
TCHA	Technical Committee for Humanitarian Assistance
UNCHR	United Nation Commission on Human Rights
UNHCHR	United Nation High Commissioner for Human Rights
UNHCR	United Nation High Commissioner for Refugees
UNMIS	United Nations Mission in the Sudan
USCR	United States Committee for Refugees
WHO	World Health Organisation
VMT	Verification and Monitoring Team
WFP	World Food Programme (Wereldvoedselprogramma)

V Identiteits- en reisdocumenten

Paspoorten, nationaliteitscertificaten en persoonlijke identiteitsbewijzen worden verstrekt door het Directoraat voor Immigratie en Nationaliteit van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, dat deze bevoegdheid gedeeltelijk naar de deelstaatautoriteiten heeft gedelegeerd. Op het federale ministerie is een centraal register van alle reisdocumenten en identiteitspapieren, inclusief namen, foto's en de locatie waarop het document betrekking heeft. Het dragen van een legitimatiebewijs is verplicht voor elke Sudanese van 16 jaar en ouder. Bij een controle dient men zich te kunnen legitimeren met behulp van een paspoort of identiteitskaart.

- Paspoorten³²¹ worden verstrekt aan personen van 18 jaar of ouder of, indien jonger dan 18 jaar, met de toestemming van de vader of de voogd van betrokkene. Bij de aanvraag dienen een nationaliteitscertificaat en een geboorteakte te worden overgelegd. Tevens dient de aanvrager aanvullende informatie over zichzelf en zijn familie verstrekken. In dit verband kunnen de autoriteiten vragen om een bewijs (certificaat of pasje) waaruit blijkt dat de aanvrager de dienstplicht heeft vervuld of om een brief waarin aan aanvrager uitstel dan wel vrijstelling van de dienstplicht wordt gegeven.
- Nationaliteitscertificaten kunnen door iedereen worden aangevraagd. De aanvrager dient te beschikken over een verklaring van goed gedrag, afkomstig van de plaatselijke (eventueel wijk-)autoriteit, het zogenaamde volkscomité (*popular committee*). Een nationaliteitscertificaat is een vereiste bij sollicitaties naar overheidsfuncties. Ook bij officiële (financiële) transacties is overlegging van een nationaliteitscertificaat vereist. Minderjarigen hebben voor de aanvraag van een nationaliteitscertificaat de toestemming van vader of voogd nodig.

---

³²¹ In het algemeen ambtsbericht Sudan van november 2004 staat abusievelijk dat de Sudanese autoriteiten bezig zijn met aanpassing van het paspoort en dat de uitgifteprocedure zal worden gewijzigd. Dit is niet correct. Er is alleen sprake van een aanzet tot automatisering in de uitgifteprocedure.

- Geboorteakten Op elk gewenst moment kan aangifte worden gedaan bij een lokaal registratiekantoor van geboorte en overlijden, ressorterend onder bovengenoemd Directoraat van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In Khartoem is een centraal register, *General Registrar of Births and Deaths*, waar eveneens aangifte kan worden gedaan en waar gegevens kunnen worden opgevraagd.³²² Dit kantoor geeft ook uittreksels uit het register af. Over het algemeen wordt pas aangifte gedaan op het moment dat een geboorteakte nodig is. Dan wordt een verklaring opgehaald bij het ziekenhuis, waar het kind is geboren. Met deze verklaring wordt de geboorte geregistreerd bij een registratiekantoor en wordt een uittreksel afgegeven. Is er geen verklaring van een ziekenhuis dan dient de vader een verklaring af te leggen. Bij twijfel omtrent de leeftijd wordt onderzoek verricht en beslist een panel van artsen. Er wordt dan een geboortjaar vastgesteld, terwijl de geboortedag op 1 januari wordt gezet.
- Voor identiteitskaarten geldt een minimumleeftijd van 16 jaar. Om een identiteitskaart te verkrijgen, dient men zich te melden bij een speciaal daartoe bestemd gemeentelijk kantoor (ressortend onder bovengenoemd Directoraat van het Ministerie van Binnenlandse Zaken), met overhandiging van pasfoto's en nationaliteitscertificaat.³²³ Minderjarigen (16- en 17-jarigen) hebben de toestemming van vader of voogd nodig.
- Verder zijn alle werknemers die in de publieke sector werkzaam zijn, verplicht een werknemerskaart (*employment card*) te hebben. Deze kaarten worden afgegeven door het ministerie van Arbeid (*Ministry of Manpower*). De werknemerskaart fungeert tevens als identiteitskaart naast het bovengenoemde identiteitsbewijs. Er zijn als zodanig geen sancties beschreven indien een kaart niet kan worden getoond.
- Voor het reizen naar het buitenland is een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden (voorheen: uitreisvisum) verplicht. Dit Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden wordt formeel verstrekt door het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Directoraat voor Immigratie en Nationaliteit. Ter verkrijging van een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden dient de aanvrager in ieder geval een verklaring te overleggen dat hij/zij de militaire dienst volbracht heeft of dat daarvoor vrijstelling dan wel uitstel werd gegeven. In het algemeen geldt dat alle overheidsfunctionarissen een schriftelijke toestemming van hun werkgever dienen te overleggen. Artsen wordt het in het algemeen niet toegestaan het land te verlaten tenzij zij

---

³²² Bij het centrale register zouden alleen die gegevens kunnen worden opgevraagd die aldaar (in Khartoem) zijn aangeleverd.

³²³ Bij controles worden in de praktijk ook vaak andere identiteitsbewijzen geaccepteerd, zoals pasjes afgegeven door een VN-organisatie of door de Orde van Advocaten.

expliciete toestemming van het ministerie van Gezondheid hebben verkregen. Ook voor politiefunctionarissen en legerofficieren geldt dat zij in het algemeen moeilijk toestemming van hun hoofdkwartieren verkrijgen. In de praktijk geeft de veiligheidsdienst instructies aan de immigratie-autoriteiten over het verstrekken van een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden.

- Een vrouw die alleen buitenlands wil reizen dient tevens een goedkeuringsverklaring om te reizen te tonen die van haar vader, echtgenoot of mannelijk familielid (de zogenaamde *mahram*) afkomstig is. Deze verklaring dient te zijn afgestempeld door het volkscomité van de buurt waarin de vrouw woont.
- Dienst-identiteitskaarten (*Service Identity Cards*) worden verstrekt door het regionale administratiekantoor voor rekrutering aan hen die zich aanmelden voor de nationale dienstplicht. Vervolgens worden aan hen die vrijstelling of uitstel van dienstplicht hebben gekregen schriftelijke verklaringen van vrijstelling respectievelijk uitstel afgegeven.

VI Overzicht rechterlijke macht

Het rechtssysteem omvat vier soorten rechtbanken: reguliere rechtbanken; traditionele rechtbanken, speciale rechtbanken en militaire rechtbanken. Daarnaast stelde de regering in 2001 een aantal noodrechtbanken in. Boven deze rechtbanken staan het Constitutioneel Hof (*Constitutional Court*) en het Openbaar Klachtenbureau (*Public Grievances and Corrections Board*), als sluitstuk van het systeem van rechtspraak.

Reguliere rechtbanken

De reguliere rechterlijke macht is verdeeld over echelons, te weten de districtsrechtbanken (*District / Magistrate Courts*), de provinciale rechtbanken (*General / Provincial Courts*), de hoven van beroep (*Courts of Appeal*) en het Hoogerechtshof (*Supreme Court*).

In alle echelons zijn kamers voor civiele, familierechtelijke en strafzaken. Dit kunnen enkel- of meervoudige kamers zijn. Op welk echelon een zaak in eerste aanleg wordt behandeld is afhankelijk van de aard van de zaak.

Districtsrechtbanken kennen drie niveaus: eerste graad, tweede graad en derde graad. Ook hierbij is het niveau van behandeling afhankelijk van de aard van de zaak. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn neergelegd in de wet op de procedures van strafrecht, van 1991 (*Criminal Procedures Act 1991*) en de wet op de procedures van het civiel recht, van 1983 (*Civil Procedures Act 1983*).

Voor familierechtelijke aangelegenheden is er een verdeling gemaakt tussen de zogenaamde rechtbanken voor moslims (*muslim courts*) en de rechtbanken voor niet-moslims (*non-muslim courts*). Deze rechtbanken zijn familierechtelijke kamers van de reguliere rechtbank. Enkele rechtbanken hebben kamers voor zowel moslims als niet-moslims, maar in de meeste rechtbanken zijn slechts kamers voor moslims. Alle niet-moslims kunnen voor familierechtelijke kwesties bij de rechtbanken voor niet-moslims terecht. Afhankelijk van de stam of religie van de eiser wordt bepaald welk recht van toepassing is.

Districtsrechtbanken

Strafzaken voorgelegd aan de districtsrechtbanken betreffen in het algemeen lichtere vergrijpen. Straffen die door de districtsrechter, de Magistraat, kunnen worden opgelegd zijn veelal boetes, korte gevangenisstraffen, zweepslagen en dergelijke ofwel zogenaamde '*remedies*', zoals compensatie voor aangebrachte schade, speciale taakstelling (zoals tenuitvoerlegging van overeenkomsten) en lastgevingen. Bij de meeste civiele zaken dient de rechter rekening te houden met de ernst van het vergrijp en de daarbij behorende strafmaat. Wanneer deze zijn bevoegdheden te boven gaan, dient hij de zaak voor te leggen aan het eerstvolgende hogere gerecht, de provinciale rechtbank.

Provinciale rechtbanken

In zwaardere strafzaken die in de provinciale rechtbanken worden behandeld kunnen straffen worden opgelegd als boetes, gevangenisstraffen, geseling, amputaties van ledematen alsmede de doodstraf. Deze laatste straf kan worden uitgevoerd door ophanging, steniging (in geval van overspel door gehuwden) of in de vorm van vergelding (*gsas*). Vergelding houdt in dat de straf op identieke wijze als het vergrijp wordt uitgevoerd. Ook kan een veroordeelde voor gewapende moordoverval worden veroordeeld tot kruisiging. Hieronder wordt verstaan dat een verdachte eerst door ophanging ter dood wordt gebracht, waarna hij aan een kruis (of paal) wordt genageld als afschrikwekkend voorbeeld voor de bevolking. In Sudan worden voorzover dezerzijds bekend de islamitische *hudud*-straffen³²⁴, met uitzondering van geseling en amputaties, niet ten uitvoer gebracht. Wanneer een veroordeelde een financiële compensatie aanbiedt welke door het slachtoffer of zijn familie wordt geaccepteerd, moet de rechter zich bij deze regeling neerleggen.

De doodstraf, maar ook een levenslange gevangenisstraf, uitgesproken door een provinciale rechtbank, dient altijd te worden getoetst door het Hooggerechtshof, dat vervolgens een aanbeveling doet aan de president van de republiek, die het vonnis dient te bekrachtigen. Het Hooggerechtshof kan, ook wanneer het van oordeel is dat de gevolgde procedures en het vonnis op zich correct zijn, adviseren om de doodstraf niet uit te voeren.

In iedere wat grotere plaats zijn districtsrechtbanken en/of provinciale rechtbanken.

Hof van Beroep en Hooggerechtshof

In het algemeen staat tegen elk vonnis beroep open bij een hogere rechter.

³²⁴

De term *hudud* wordt gebruikt in de Koran en in de uitspraken van de profeet Mohammed. Het gaat om verboden zoals onder meer diefstal en overspel. Overtreedt een Moslim een dergelijk verbod, dan wordt een bepaalde strafmaat voorgeschreven, de zgn. *hudud*-straffen. Er zijn zes *hudud*-misdrijven: afvalligheid, overval, diefstal, overspel, laster en alcoholgebruik.

Voor wat betreft civiele, familierechtelijke en strafzaken fungeren het Hof van Beroep en het Hooggerechtshof als beroepsinstantie. In elk van de vroegere negen deelstaten bevindt zich een Hof van Beroep. Na de uitbreiding van het aantal deelstaten tot 26 in 1994, is niet langer in iedere deelstaat een Hof van Beroep gevestigd. In het geval in een deelstaat geen Hof van Beroep aanwezig is, kan men zich wenden tot een Hof van Beroep in een andere deelstaat.

Het Hooggerechtshof is gevestigd in Khartoem, maar heeft ook kamers in de steden Port Sudan, Wad Medani en El Obeid.

Bestuurlijke zaken worden door deze instanties in eerste aanleg behandeld. Besluiten genomen door de federale overheid behoren tot de competentie van het Hooggerechtshof. Besluiten van lagere autoriteiten vallen onder de jurisdictie van het Hof van Beroep. In beide gevallen vindt behandeling plaats in een enkelvoudige kamer. Beroep staat open bij dezelfde instantie maar dan een meervoudige kamer.

Voorheen waren alle rechters van het Hooggerechtshof juridisch geschoold, maar tegenwoordig hebben in het Hooggerechtshof ook *shari'a*-rechters zitting. Wel dient de hoogste rechter (*Chief Justice*) volledig juridisch geschoold te zijn. Het Hooggerechtshof bestaat uit maximaal 45 rechters. Thans zijn het er slechts 24.

Het Constitutionele Hof

Het Constitutionele Hof spreekt zich uit over constitutionele aangelegenheden. Het is samengesteld uit 7 rechters. De leden van het Constitutionele Hof worden voorgedragen en benoemd door de president, hetgeen door het parlement dient te worden bekrachtigd. De benoeming is voor vijf jaar. De competentie van het Constitutionele Hof is enerzijds gericht op bescherming van constitutionele vrijheden van individuen. Individuen kunnen daartoe klachten tegen overheidsdienaren indienen. Anderzijds toetst het Constitutionele Hof wetten aan de grondwet. Ook behoort het nemen van gerechtelijke stappen tegen de president van de staat of de gouverneurs van de deelstaten tot de competentie van het Hof. De beslissingen van het Hof zijn bindend. Voor de uitvoering van de beslissingen verwijst het Hof naar de rechtbanken. De regelgeving voorziet niet in termijnen.³²⁵

Het Constitutionele Hof vormt (tezamen met het Openbaar Klachtenbureau, zie hieronder) in theorie een onafhankelijk mechanisme als sluitstuk van het rechtssysteem. Gezien de wijze van benoeming van de leden, namelijk op voordracht van de president van de staat, kan echter aan de onafhankelijkheid van beide lichamen getwijfeld worden. De goedkeuring van de voordrachten door het parlement is in de praktijk slechts een formaliteit. Bovendien speelt de president ook bij de uitvoering van besluiten een belangrijke rol.

---

³²⁵

bron: lid van het Constitutionele Hof

Het Openbaar Klachtenbureau

Het Openbaar Klachtenbureau (*Public Grievances & Corrections Board*) is vergelijkbaar met het Nederlandse instituut van de Nationale Ombudsman. Evenals bij het Constitutionele Hof worden de leden voorgedragen en benoemd door de President, na goedkeuring van het parlement. Kort gezegd behandelt het Klachtenbureau klachten van onderdanen van Sudan tegen overheidsdiensten en voert het inspecties uit bij overheidsinstanties.

Traditionele rechtbanken (*Customary Law Courts*)

De meest bezochte rechtbanken zijn de traditionele rechtbanken (*Customary Law Courts*), ook wel bekend als *Town and Native Courts*). De reden dat zo vaak van de traditionele rechtbanken gebruik wordt gemaakt is dat de districts- en provinciale rechtbanken overwegend te vinden zijn in de grotere plaatsen, terwijl de traditionele rechtbanken ook in kleinere plaatsen en op het platteland aanwezig zijn. De traditionele rechtbanken zijn in Khartoem afgeschaft. Daarnaast zijn de procedures er minder formeel, zijn de kosten aanmerkelijk lager en is de rechtspraak sneller. De rechters zijn niet juridisch geschoold, maar leken die over het algemeen een goede reputatie hebben. Het zijn notabelen, volkshoofden en *sheiks* van goede naam en faam. Zij spreken recht naar traditioneel gewoonterecht, hetgeen met name in het islamitische noorden van het land betekent dat er een grote invloed is van de *shari'a*. In de traditionele rechtbanken op het platteland worden zaken met betrekking tot grasland, water en landbouw behandeld. Tegen beslissingen genomen door de traditionele rechtbanken staat beroep open bij de districtsrechtbank eerste graad. De traditionele rechtbanken kunnen alle straffen opleggen die districtsrechtbanken kunnen opleggen.

Noodrechtbanken (*Special Courts*)

In 2001 werden in het westen van het land noodrechtbanken ingesteld om banditisme te berechten. Deze noodrechtbanken waren samengesteld uit civiele en militaire rechters. Verdachten werd geen toegang geboden tot rechtsbijstand. De noodrechtbanken spraken onder meer veroordelingen uit tot de doodstraf en amputatie. De veroordelingen werden snel ten uitvoer gebracht, met slechts een week voor de verdachte om beroep aan te tekenen.

Rechtbanken voor de openbare orde (*Public Order Courts*)

Medio 2000 hief de minister van Justitie de speciale status van de rechtbanken voor de openbare orde op.³²⁶ Overtredingen van de wet op de openbare orde van

---

³²⁶ Kort na de machtsovername op 30 juni 1989 werden de revolutionaire rechtbanken (*Revolutionary Courts*) ingesteld. Zij dienden ter berechting van overtreders van de noodwetgeving. Berechting van bepaalde vergrijpen zoals het in gevaar brengen van de staatsveiligheid en hoogverraad werd aan deze

de deelstaat Khartoem dienen thans in de strafrechtbanken te worden behandeld. De praktijk is dat uitsluitend de naam rechtbank voor de openbare orde gewijzigd is. Onder de noemer van districtsrechtbank eerste graad zijn het feitelijk nog immer ad hoc samengestelde rechtbanken, dat wil zeggen speciaal ingericht voor de te behandelen zaak. De opgelegde straf wordt onmiddellijk ten uitvoer gebracht.

De benoeming van de rechters, die niet altijd juridisch zijn geschoold, vindt plaats door een panel dat nauwe banden met het NIF/NC(P) onderhoudt. De bijzondere rechtbanken worden veelal bemand door jonge aanhangers van het regime en van de ideologie van het NIF. Deze bijzondere rechtbanken zijn vooral belast met vergrijpen die strafbaar zijn krachtens de *shari'a*. Ze behandelen onder andere alcoholdelicten, het onwettig bewonen van andermans goed, de verstoring van de openbare orde en handelingen in strijd met de volksgezondheid zoals het eten van vlees van een dier dat niet op islamitische wijze is geslacht. De rechtsgang is uiterst summier en wordt niet schriftelijk vastgelegd. Deze bijzondere rechtbanken zijn berucht om hun strenge straffen. Naast boetes, gevangenisstraffen en inbeslagname van bezittingen, leggen zij ook zweepslagen op. Ze worden beschouwd als instellingen van onderdrukking en intimidatie.

Militaire rechtbanken (*Military Courts*)

Militaire rechtbanken kunnen op ad hoc basis gevormd worden indien zich een zaak voordoet, maar worden sinds 1999 niet meer voor civiele rechtszaken gebruikt.³²⁷ De huidige militaire rechtbanken baseren zich uitsluitend op militair recht, toegepast op militair personeel.³²⁸ De procesvoering bij de militaire rechtbanken is niet openbaar en de mogelijkheden tot verdediging zijn inadequaat. De vonnissen zijn onherroepelijk. Militaire rechtbanken zijn bevoegd, ter bestraffing van misdrijven tegen de staatsveiligheid, de doodstraf op te leggen. In april 1990 en in juli 1992 werden door militaire rechtbanken doodstraffen uitgesproken in verband met coupogingen. Deze werden onmiddellijk ten uitvoer gebracht.

---

nieuwe rechtbanken toegewezen. De rechters waren niet altijd juridisch geschoold en deelden strenge straffen uit, waaronder de doodstraf. In 1991 zijn de revolutionaire rechtbanken vervangen door de *Price Courts* en de rechtbanken voor de openbare orde (*Public Order Courts*). Laatstgenoemde rechtbanken staan ook bekend als speciale veiligheidsrechtbanken (*Special Security Courts*). Sedert de komst van een nieuwe hoogste rechter van het Hooggerechtshof in 1994 bestaan de *Price Courts* alleen nog op papier. In de praktijk functioneerden sedertdien slechts de rechtbanken voor de openbare orde en dan uitsluitend in de deelstaat Khartoem.

³²⁷ Het Constitutionele Hof heeft in 1999 uitgesproken dat een civiele zaak niet door de militaire rechter mag worden afgedaan. In de desbetreffende zaak werd een groep zuiderlingen (niet-militairen) verdacht van een bomaanslag. Deze zaak werd verwezen naar de strafrechter.

³²⁸ In de jaren volgend op de machtsovername in juni 1989 zijn op ad hoc basis militaire rechtbanken ingesteld voor de berechting van militairen en burgers die verdacht werden van samenzwering tegen het regime.

Gespecialiseerde Strafhoven (*Specialized Criminal Courts*)

In april 2003 werden in de deelstaat Southern Darfur de fel bekritiseerde noodrechtbanken (*Special Courts*) opgeheven en vervangen door zogenaamde *Specialized Criminal Courts*.³²⁹ Deze *Specialized Criminal Courts* worden voorgezeten door een burgerrechter. Ook hebben bij deze rechtbanken verdachten het recht op bijstand van een advocaat. Er bestaat bij deze rechtbanken alleen recht op beroep bij straffen als levenslang, doodstraf en amputatie. Bij deze straffen is eenmalig beroep mogelijk zijn bij de *Chief Justice*. Een verdere rechtsgang naar het Hooggerechtshof of het Constitutioneel Hof lijkt niet altijd mogelijk. Ook bij deze *Specialized Criminal Courts* is een eerlijke rechtsgang niet gegarandeerd.³³⁰

---

³²⁹ In de andere twee deelstaten van Darfur (Northern Darfur en Western Darfur) bleven de gewone *Special Courts* functioneren.

³³⁰ Amnesty International, Sudan, Darfur: Incommunicado detention, torture and special courts, AFR 54/058/2004, 18 juni 2004

VII Procedures dienstplicht

Hieronder is stapsgewijs beschreven hoe de procedure voor het vervullen van de nationale dienstplicht verloopt. Allereerst volgt de procedure voor scholieren die de middelbare school afronden en daarna al dan niet gaan studeren. Vervolgens is aangegeven welke weg wordt gevolgd voor hen die geen middelbare school hebben afgemaakt. De procedure is neergelegd in de wet op de nationale dienstplicht van 1992 (*National Service Act 1992*).

I Procedure voor eindexamenkandidaten

- alle eindexamenkandidaten van middelbare scholen worden door de school aangemeld bij het ministerie van Onderwijs;
- het ministerie van Onderwijs geeft deze namen door aan het ministerie van Defensie;
- het ministerie van Defensie stuurt oproepen voor alle (mannelijke) eindexamenkandidaten aan de scholen;
- de scholen geven de oproepen aan de eindexamenkandidaten, vóór het eindexamen, met daarop vermeld de datum en plaats waar zich te melden.
- ook wordt door het ministerie van Defensie een algemene oproep via krant, televisie en radio gedaan aan alle eindexamenkandidaten om zich te melden op een bepaalde datum;
- de scholier moet zich, na het eindexamen te hebben afgelegd (en vóór de uitslag), melden bij het regionale administratiekantoor voor rekrutering in de wijk waar hij woont en krijgt een dienst-identiteitskaart (*service identity card*). Het rekruteringskantoor ontvangt van het ministerie van Defensie een lijst met personen die zijn opgeroepen voor de dienstplicht;
- vervolgens wordt de rekrut doorgestuurd naar een van de trainingskampen in de omgeving waar de basistraining wordt gegeven. Veelal wordt eerst tijdens de basistraining beslist of de rekrut in aanmerking komt voor vrijstelling, hetgeen slechts om medische redenen kan zijn. In het geval van vrijstelling om medische redenen ontvangt de desbetreffende rekrut hierover een schriftelijke verklaring;

- aan het eind van de basistraining - die in principe 45 dagen duurt, maar soms een paar dagen uit kan lopen - vindt op diverse plekken een afsluitende ceremonie ter beëindiging van de basistraining plaats. Daar gaan alle kandidaten gezamenlijk naar toe. Daarna hoeven zij slechts hun persoonlijke spullen uit het trainingskamp op te halen en kunnen zij naar huis;
- vervolgens wordt aangekondigd waar de rekruten hun eindexamen van de middelbare school kunnen ophalen, dit zal een paar dagen later zijn;
- sommigen zullen zich inschrijven bij de universiteit.

Procedure voor degenen die niet doorstuderen

- tussen de afloop van de basistraining en de periode van actieve dienst kan een paar maanden tijd zitten, die voor de autoriteiten nodig zijn om rekruten te plaatsen en dit administratief te verwerken. Betrokkenen dienen zich beschikbaar te houden. Bovendien is het zo dat de overheid maar ook particuliere bedrijven worden geacht geen medewerkers aan te nemen die hun nationale dienstplicht nog niet hebben vervuld;
- betrokkene ontvangt zijn oproep tot actieve dienst/aanwijzing tot plaatsing bij een bepaalde dienst via de volkscomités;
- betrokkene vervult de periode van actieve dienst, in dit geval 18 maanden minus de 45 dagen basistraining;
- na afloop van de periode van actieve dienst krijgt de betrokkene een nieuwe identiteitskaart die geldt als bewijs van vervulling van de dienstplicht. De periode van vervulde dienstplicht is op deze kaart vermeld.

Procedure voor degenen die doorstuderen

- uitstel wordt van rechtswege toegekend voor de duur van de studie. Betrokkenen ontvangen een schriftelijke verklaring van uitstel van een aantal jaren om studieredenen;
- na afloop van de studie zijn (mannelijke) afgestudeerden verplicht zich uit eigen beweging te melden voor de actieve dienst. Ook ontvangen afgestudeerden een oproep, bijvoorbeeld via de universiteit;
- op het moment dat men zich na zijn studie aanmeldt om de eigenlijke dienstplicht te vervullen wordt meegedeeld waar men geplaatst wordt;
- betrokkene vervult de periode van actieve dienst, in dit geval 12 maanden minus de 45 dagen basistraining;
- pas na afloop van de periode van actieve dienst krijgt de betrokkene de academische graad of het diploma van hoger beroepsonderwijs;
- en na afloop van de periode van actieve dienst krijgt de betrokkene de nieuwe identiteitskaart waarop de periode van vervulde dienstplicht is vermeld.

II Procedure voor degenen die niet de middelbare school hebben afgemaakt

- regelmatig vinden algemene oproepen plaats via de krant, radio, volkscomité's, overheidsdiensten en bedrijven, gericht op alle mannen vanaf

- achttien jaar die de dienstplicht nog niet vervuld hebben en geen recht hebben op uitstel of vrijstelling;
- ook vinden ‘razzia’s’ plaats waarbij potentiële rekruten worden opgepakt (controles op straat, bij busstations en op markten, of jonge mannen hun dienstplicht hebben doorlopen. Jonge mannen moeten een identiteitskaart tonen, waarop staat vermeld dat de dienstplicht is vervuld, of een certificaat van uitstel of vrijstelling);
  - in geval van algemene oproep: betrokkene moet zich melden bij het regionale administratiekantoor voor rekrutering in de wijk waar hij woont; indien betrokkene zich niet meldt, loopt hij het risico te worden opgepakt bij de ‘razzia’s’;
  - vervolgens wordt de rekrut doorgestuurd naar een van de trainingskampen in de omgeving waar de basistraining wordt gegeven;
  - in geval van razzia’s: betrokkenen worden direct naar een trainingskamp gebracht voor de basistraining;
  - tijdens de basistraining wordt beslist of de rekrut in aanmerking komt voor vrijstelling, hetgeen slechts om medische redenen kan zijn. In het geval van vrijstelling om medische redenen ontvangt de desbetreffende rekrut hierover een schriftelijke verklaring;
  - na afloop van de basistraining worden de rekruten geplaatst voor de actieve dienst. Ook hier kan er een paar maanden tussen zitten om de plaatsing te regelen;
  - betrokkene vervult de periode van actieve dienst, in dit geval 24 maanden minus de 45 dagen basistraining;
  - en na afloop van de periode van actieve dienst krijgt de betrokkene de nieuwe identiteitskaart waarop de periode van vervulde dienstplicht is vermeld.

VIII Procedures onderwijs

Voor de inschrijving (lees: registratie) bij een lagere school is een geboorteakte vereist. Aan het einde van het basisonderwijs dient de scholier een test af te leggen om toegang te krijgen tot het middelbaar onderwijs. Voor de test heeft de scholier geen identiteitsbewijs nodig, aangezien de school reeds over de geboorteakte van de scholier beschikt en de schoolleiding dus ook weet wie de scholier is. Voor inschrijving bij een middelbare school is het certificaat met de uitslag van de genoemde test op de lagere school vereist samen met een pasfoto en opnieuw een geboorteakte. Voor deelname aan de examens van de middelbare school dient de scholier zijn certificaat van de basisschool te overleggen. Ook moet de scholier kunnen aantonen dat hij drie jaar middelbaar onderwijs heeft gevolgd en bij het examen dient hij zich te legitimeren met geboortecertificaat en pasfoto

Het schooldiploma wordt niet direct overhandigd aan de geëxamineerde. Hij moet eerst zijn militaire basistraining van 45 dagen doorlopen. Pas aan het einde van deze militaire basistraining wordt aan de geëxamineerde het schooldiploma uitgereikt, indien hij ervoor kiest te gaan studeren. Tevens wordt op zijn militaire pas vermeld dat hij uitstel heeft gekregen voor de vervulling van de dienstplicht. Dit schooldiploma en zijn militaire pas overlegt de kandidaatsstudent samen met zijn voorkeuren voor universiteit en studierichting aan het Bureau voor Toelating van het Ministerie voor Hoger Onderwijs. Als de overgelegde gegevens juist zijn, bepaalt dit bureau aan de hand van de schoolprestaties tot welke universiteit de kandidaatsstudent wordt toegelaten.

Met het toelatingsbewijs van het bureau voor toelating van het Ministerie voor hoger Onderwijs meldt de kandidaat zich bij de inschrijvingsdienst van de betreffende faculteit van de universiteit. Het is niet noodzakelijk dat de kandidaatsstudent zich legitimeert aan de hand van een geldig identiteitsbewijs. Immers, de identiteitscontrole is reeds gedaan door het Ministerie voor Hoger Onderwijs.

IX Leger, politie en veiligheidsdiensten

Leger

Het ministerie van Defensie kent een minister en twee staatssecretarissen (*Ministers of State*). Het Sudanese leger, *Sudanese People's Armed Forces* (SPAF), heeft een opperbevelhebber (*Supreme Commander*), een algemeen bevelhebber (*General Commander*) en een stafchef (*Chief of Staff*).

Onder de opperbevelhebber vallen de volgende diensten: *Military College, Operations, Armed Tanks and Artillery, Supplies and Ammunition, Warehousing and Ammunition, Military Airforces, Parachutes, Military Police, Republican Guards, Popular Defence Force, National Service* en *Military Intelligence and Security*.

Het leger bestaat uit circa 70.000 beroepsmilitairen aangevuld met circa 20.000 dienstplichtigen (tegenover 20.000 tot 30.000 man rebellen, grotendeels SPLM/A). Het Sudanese leger beschikt over meer wapens en materieel dan het SPLM/A. Het is na de start van de oliewinning begonnen met uitbreiding van zijn materieel en met de aankoop van moderne wapens in het buitenland. De intensivering van de oorlogshandelingen sinds 1996 heeft het leger genoopt een zwaarder beroep te doen op dienstplichtigen, waaronder universiteitsstudenten.

Het leger wordt ondersteund door de *Popular Defence Force(s)* (PDF) en door verschillende andere milities, waaronder de SSDF van Paulino Matip. Over de wijze waarop deze milities worden aangestuurd door het leger, en over de organisatie ervan zijn geen nadere gegevens bekend. In Darfur werkt het Sudanese leger nauw samen met Arabische milities (*Janjawid*).

De Sudanese luchtmacht is klein maar haar materieel is de laatste jaren uitgebreid en gemoderniseerd (onder andere door de aanschaf van gevechtshelicopters en bommenwerpers). De luchtmacht wordt vooral ingezet om doelen te bestoken in Darfur. De marine telt slechts 1.500 man.

In het in januari 2005 tussen de Sudanese regering en de SPLM/A gesloten vredesakkoord is afgesproken dat gedurende de interimperiode (2005-2011) de twee aparte legers (SPAF/SPLA) zullen blijven bestaan en de SPAF en de SPLA-strijdkrachten zich grotendeels zullen terugtrekken uit respectievelijk Noord- en

Zuid-Sudan. Daarnaast zullen in bepaalde gebieden (Khartoem, Juba en de betwiste gebieden)³³¹ geïntegreerde legereenheden (*Joint Integrated Units/JIU*) worden gestationeerd.

Popular Defence Force(s) (PDF)

In 1989 werd de wet op de burgerwachten (*Popular Defence Forces Act*) van kracht. Het oorspronkelijke doel van deze wet was de vorming van burgerwachten door het trainen van burgers zodat zij het leger bij de verdediging van het land en in geval van noodsituaties zouden kunnen assisteren.

De PDF konden worden gezien als een schaduwleger, bestaande uit (veelal door propaganda gedreven) fervente NIF/NC(P)-aanhangers, dat het regeringsleger in de burgeroorlog ondersteunde; een oorlog die door leden van de PDF wordt gezien als heilige oorlog (*jihad*).

In principe bestond de PDF uit vrijwilligers die de Sudanese nationaliteit hadden, ouder waren dan 16 jaar en jonger dan 55 jaar, van onbesproken gedrag en medisch geschikt waren. Van tijd tot tijd werden via de massamedia oproepen tot aanmelding bij de PDF gedaan. In 1991 werden allereerst overheidsmedewerkers verplicht deel te nemen aan de training voor de PDF. Vanaf 1994 werd die training eveneens verplicht voor studenten.

Sinds april 1997 zijn de trainingen voor de PDF stopgezet en zijn de PDF min of meer geïntegreerd in de bestaande militaire structuur. Sindsdien worden er dan ook geen PDF-trainingen meer gegeven. De vóór april 1997 bestaande verplichting voor studenten en overheidsmedewerkers om deel te nemen aan een PDF-training is vervallen. Wel vindt nog werving plaats voor de PDF (zie 3.4.1). De PDF bestaan thans uit circa 15.000 actieve manschappen en circa 85.000 reservisten. De PDF vallen onder de opperbevelhebber van het leger. De PDF bestaan veelal uit lokale mannen, maar diegenen die zich vrijwillig aanmelden in Khartoem kunnen overal worden ingezet. Het komt ook voor dat troepen worden verplaatst. Zo werden na de ondertekening van het staakt-het-vuren tussen de Sudanese regering en SPLM/A grote aantallen PDF-troepen naar Darfur verplaatst. In Darfur zouden inmiddels grote aantallen Arabische militieleden (*Janjawid*) zijn opgenomen in de PDF.

Politie

De politie valt onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het directoraat-generaal dat belast is met de reguliere politie-eenheden kent de volgende afdelingen: *Passports, Immigration and Nationality, Customs Police, Central Intelligence, Traffic and Emergency, Central Reserve, Supplies and Ammunition, Operations and Public Order (riot police and Community Security), Personal Identity Cards, Commission of Refugees* en *Police Academy*. De taken en activiteiten van de politie liggen op de corresponderende gebieden: paspoort- en

---

³³¹ Het gaat hierbij om gebieden die beide partijen te cruciaal vinden om aan de andere partij over te laten.

identiteitskaartafgifte, in- en uitreizend personenverkeer, douane, inlichtingendienst, verkeerspolitie, optreden in noodgevallen en handhaven van de openbare orde. De *Commission of Refugees* is verantwoordelijk voor de opvang van vluchtelingen, hoofdzakelijk Ethiopiërs en Eritreërs en enkelen uit Tsjaad.

De politie voor de openbare orde, de *Public Order Police (Shurtat Al-nidham Al-aam)*, is in februari 2002 van naam veranderd en heet nu *Community Security (Al-Amn Al-Ijtima'i)*. Deze dienst vormt één van de reguliere politiediensten. De *Public Order Police* was formeel belast met de handhaving van de openbare orde, zoals het verbieden en opbreken van vergaderingen en het tegenhouden van demonstraties op straat, maar hield zich in de praktijk vooral bezig met de controle op de naleving van de islamitische gedragscode. Ofschoon thans ook de nieuwe *Community Security* deze laatste functie vervult, is deze dienst niet meer zo nadrukkelijk aanwezig in Khartoem als de *Public Order Police* in het verleden was.

Veiligheidsdiensten

De nationale veiligheidsdienst (*National Security Forces - NSF*) is samengesteld uit twee onderdelen: voor de binnenlandse veiligheid is er de *Internal Security Organ*, voor de buitenlandse veiligheid is er de *Sudanese Intelligence Organ*. Beide organen staan officieel onder toezicht van de President. Hij heeft de dagelijkse leiding gedelegeerd aan de minister voor Veiligheidszaken. De *Internal Security* kent diverse afdelingen, waaronder de economische afdeling en de politieke afdeling.

Zowel de politie als het leger hebben eigen inlichtingendiensten, die geen deel uitmaken van de NSF.

De *Revolutionary Security Force (Amn Al-Thawra)*, die onder leiding van Al-Turabi toezicht hield op (vermeende) politieke tegenstanders van de regering, bestaat thans niet meer als zodanig. Met het wegvallen van Al-Turabi als politiek leider is deze dienst eveneens verdwenen. Wel wordt aangenomen dat er een vergelijkbare dienst voor in de plaats is gekomen die onder leiding staat van eerste vice-president Taha.

Daarnaast bestaat nog steeds de *Popular Police*. Deze dienst valt niet onder de politie maar vormt een niet-officiële veiligheidsdienst, bestaande uit Islamitische vrijwilligers. Zij fungeren vooral als bron van informatie voor de officiële veiligheidsdienst. De *Popular Police* is in aanzienlijke mate in de ontheemdenkampen geïnfiltrerd (zie paragraaf 4.1)

Op grond van de wet op de nationale veiligheidsdiensten (*National Security Forces Act*) van 1999 hebben de NSF vergaande bevoegdheden. Zij kunnen zonder rechterlijk bevel arrestaties verrichten, huiszoekingen doen en personen

verhoren. Voorts kunnen zij zonder rechterlijke procedure personen vier tot negen maanden in detentie houden. Alle veiligheidsdiensten begaan ernstige schendingen van mensenrechten (zie verder hoofdstuk 3).

Officieel kunnen misstappen van veiligheidsfunctionarissen bestraft worden met ontslag, hechtenis, disciplinaire straffen en volgens het wetboek van strafrecht zelfs met de doodstraf. In de praktijk komt dit nauwelijks voor.

Hoewel sinds 1998 in een aantal gevallen is opgetreden tegen de plegers van folteringen, is het in de praktijk heel moeilijk om mishandeling of foltering via een juridische procedure aan de kaak te stellen. Het optreden van functionarissen van veiligheidsdiensten kan zonder instemming van de betreffende veiligheidssdienst niet gerechtelijk onderzocht worden. Bovendien bestaan voor eventuele disciplinaire en strafmaatregelen tegen functionarissen van de veiligheidsdienst aparte, niet-openbare rechtbanken.

Bij niet officiële veiligheidsdiensten, zoals de *Popular Police*, speelt bovendien het probleem dat met ongetraind personeel wordt gewerkt.

Vanwege de afwezigheid van een juridisch kader zijn in dit geval schendingen van mensenrechten nauwelijks aan te kaarten. Ook indien het formele instanties van de nationale veiligheidsdienst, het leger of de politie betreft, is het in de praktijk amper mogelijk schendingen aan te vechten.³³²

---

³³²

Het is voorgekomen dat, nadat iemand een aanklacht had ingediend, op de familie van betrokkene zoveel druk werd uitgeoefend, dat deze besloot zijn aanklacht in te trekken (bron: Mutaweinat, een Sudanese ngo)

